

SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI PROGRAMU DZIAŁALNOŚCI

Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego
w Końskowoli
za 2016 rok

ZATWIERDZAM:
MINISTER
Rolnictwa i Rozwoju Wsi.....

Krzysztof Jurgiel

Opracowanie: Tamara Siecińska - Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw
Redakcja techniczna: Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw
Kierujący: p.o. Dyrektora LODR w Końskowoli Sławomir Plis
Zaopiniowany: Rada Społeczna Doradztwa Rolniczego

Końskowola, dnia 09.05.2017 r.

p. o. Dyrektora

mgr inż. Sławomir Plis

.....

SPIS TREŚCI

I. WSTĘP	2
1. Status prawny, zadania	2
1.1. Realizacja zadań LODR w Końskowoli.....	2
1.2. Komórki organizacyjne biorące udział w realizacji zadań w 2016 r.	3
1.3. Metodologia prac nad sprawozdaniem	5
1.4. Priorytety realizowanych działań w LODR w Końskowoli w roku 2016:.....	5
II. PRIORYTETY DZIAŁAŃ REALIZOWANYCH W LODR W KOŃSKOWOLI W ROKU 2016	9
1. Priorytet 1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych w województwie lubelskim	9
1.1. Program 1. Transfer innowacji technologicznych.....	9
1.2. Program 2. Pomoc rolnikom w zakresie ukierunkowania i zmiany profilu produkcji w aspekcie ekonomicznym.....	32
2. Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich	50
2.1. Program 1. Działania proekologiczne i ochrona środowiska.....	50
2.2. Program 2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich	60
3. Priorytet 3. Promowanie nowoczesnych myśli technologicznych i doradztwa	76
3.1. Program 1. Upowszechnianie i wdrażanie wiedzy rolniczej.....	76
3.2. Program 2. Współpraca z organizacjami okołorolniczymi	90
3.3. Działalność wydawnicza.....	91
4. Priorytet 4. Zarządzanie Lubelskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego	92
III. DZIAŁALNOŚĆ ODPLATNA	100
IV. PROJEKTY ZREALIZOWANE W 2016 R.	101
V. ZESTAWIENIE USŁUG DORADCZYCH ZREALIZOWANYCH W LODR W KOŃSKOWOLI W 2016 R.	105

I. WSTĘP

1. Status prawny, zadania

Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli w roku 2016 realizował zadania i usługi z zakresu doradztwa rolniczego:

- od 1 stycznia do 19 sierpnia 2016 r. jako samorządowa wojewódzka osoba prawna działająca na podstawie Ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (z późniejszymi zm. Dz. U. 2016 poz. 356); Uchwały Nr XXXVIII/724/2015 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2015 r. w sprawie nadania Statutu Lubelskiemu Ośrodkowi Doradztwa Rolniczego w Końskowoli; Uchwały Nr XXXVIII/725/2015 Zarządu Województwa Lubelskiego z dnia 18 czerwca 2015 r. w sprawie zatwierdzenia Regulaminu.

- od 20 sierpnia do 31 grudnia 2016 r. jako państwowa jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną działająca na podstawie Ustawy z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (z późniejszymi zm. Dz. U. 2016 poz. 356 i poz. 1176); Zarządzenia nr 30 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 19 sierpnia 2016 r. w sprawie nadania statutu Lubelskiemu Ośrodkowi Doradztwa Rolniczego z siedzibą w Końskowoli; Regulaminu Organizacyjnego z dnia 14 grudnia 2016 r.

1.1. Realizacja zadań LODR w Końskowoli

Specjaliści i doradcy LODR w Końskowoli realizując podstawowe zadania stojące przed doradztwem udzielali wszechstronnej pomocy rolnikom oraz mieszkańcom obszarów wiejskich w celu zwiększenia dochodów z gospodarstwa rolnego, produkcji bezpiecznej żywności oraz działań mających na celu poprawę warunków życia rodzin wiejskich. Zrealizowano szereg działań w różnych obszarach poprzez:

- doradztwo indywidualne ,
- organizowanie szkoleń, seminariów, konferencji, kursów,
- organizowanie wystaw, pokazów, kolekcji, demonstracji i innych przedsięwzięć upowszechniających wiedzę rolniczą, nowe technologie produkcji i promujących produkty i wyroby przetwórstwa rolno-spożywczego,
- sporządzanie opracowań ekonomicznych, finansowych i technologicznych,
- prowadzenie działalności informacyjnej i wydawniczej.

Z usług doradczych pracowników Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli skorzystało w 2016 roku ponad 129 tysięcy mieszkańców obszarów wiejskich.

Przeprowadzono ogółem 1138 form szkoleniowych, a ich tematyka jest pokazana w tabelach w poszczególnych sprawozdaniach. Wzięło w nich udział 24244 osób.

Doradcy LODR służyli również bezpłatną pomocą w wypełnianiu wniosków o wsparcie finansowe dla rolników, którzy w 2016 roku ponieśli straty z powodu niekorzystnych zjawisk atmosferycznych i rolników, którzy byli producentami owoców i warzyw.

Realizując cele stawiane doradztwu rolniczemu, LODR w Końskowoli prowadził wyznaczoną planem działalność na terenie województwa lubelskiego oraz realizował zadania dodatkowe, które nie były ujęte w Programie Działalności na rok 2016.

Popularyzowano również m.in. osiągnięcia wyróżniających się rolników, którzy współpracują z doradcami. Poniżej przedstawiamy tematykę i finalistów ogólnopolskich konkursów w 2016 roku.

1. **Laureatem XVI jubileuszowej edycji Konkursu „Sposób na Sukces”** w kategorii INDYWIDUALNA został właściciel Zakładu Usług Mechanicznych Bartłomiej Sulkowski - Małochwiej Mały 55, 22-300 Krasnystaw - Rozbudowa zakładu obróbki mechanicznej elementów metalowych oraz zakup maszyny i programu do cyfrowego prototypowania.

2. W dniu 15 czerwca 2016 r. została rozstrzygnięta kolejna, **już 23. edycja konkursu AgroLigi (2015)**. Krajowych laureatów tego konkursu gościł w ogrodach pałacu prezydent Andrzej Duda. Konkurs AgroLiga na szczeblu wojewódzkim jest organizowany przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, na szczeblu krajowym zaś przez redakcję audycji rolnych TVP i stowarzyszenie AgroBiznesKlub. Konkurs organizowany jest w dwóch kategoriach: gospodarstw rolnych i firm. W każdej z nich przyznawane są tytuły laureatów krajowych, mistrzów oraz wicemistrzów krajowych AgroLigi. **W kategorii „Rolnicy” tytułem laureatów krajowych uhonorowano:** Annę i Adama Ogorzałków z Czernięcina w woj. Lubelskim, których gospodarstwo specjalizuje się w produkcji mleka.
W kategorii „Firmy” tytułem laureatów krajowych uhonorowano firmy: Firma Handlowo-Uslugowa Jan Chudaś z Lipówki w woj. Lubelskim.
3. **W XXIV edycji konkursu „Najlepsze Wydawnictwo Ośrodków Doradztwa Rolniczego w 2015 roku”** w kategorii „Najlepsze czasopismo periodyczne” „Lubelskie Aktualności Rolnicze”, wydawane przez LODR w Końskowoli, zajęły II miejsce. Uroczystość odbyła się w poznańskim oddziale Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie, a wręczenie nagród 19 grudnia 2016 r. w siedzibie MRiRW w Warszawie. Organizatorem konkursu „Najlepsze wydawnictwo wojewódzkich ośrodków doradztwa rolniczego w 2015 roku” jest Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Poznaniu.

1.2. Komórki organizacyjne biorące udział w realizacji zadań w 2016 r.

- Dział Systemów Produkcji Rolnej, Standardów Jakościowych i Doświadczalnictwa (ZSP)
- Dział Doświadczalno – Wdrożeniowy Produkcji Rolniczej (NDW)
- Dział Ekologii i Ochrony Środowiska (ZEŚ)
- Dział Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki (ZPW)
- Dział Przedsiębiorczości na Obszarach Wiejskich i Projektów (NPP)
- Dział Ekonomiki (NEK)
- Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw (NMD)
- Dział Kadr i Organizacji Pracy (NKO)
- Dział Księgowości (NFK)
- Stanowisko ds. Zarządzania Jakością (NZJ)
- Stanowisko ds. BHP (NBH)

- **Zespoły Doradztwa Rolniczego (23 – ZDR) – obsługują 20 powiatów z przynależnymi do nich gminami:**
Powiat biały:
  - ZDR Biała Podlaska z s. w Grabanowie, gminy (9): Biała Podlaska, Drelów, Janów Podlaski, Konstantynów, Leśna Podlaska, Międzyrzec Podlaski, Rokitno, Terespol, Zalesie, (ZDR - BP)
  - ZDR Wisznice, gminy (8): Kodeń, Łomazy, Piszczac, Rossosz, Sławatycze, Sosnówka, Tucznia, Wisznice, (ZDR - WI)
- *Powiat biłgorajski:*
  - ZDR Biłgoraj, gminy (12): Aleksandrów, Biłgoraj, Biszczka, Frampol, Goraj, Józefów, Łukowa, Obsza, Potok Górny, Tarnogród, Terespol, Turobin, (ZDR - BI)
- *Powiat chełmski:*
  - ZDR Chełm, gminy (14): Białopole, Chełm, Dorohusk, Dubienka, Kamień, Leśniowice, Rejowiec, Rejowiec Fabryczny, Ruda-Huta, Sawin, Siedliszcze, Wierzbica, Wojślawice, Żmudź, (ZDR - CH)
- *Powiat hrubieszowski:*
  - ZDR Hrubieszów, gminy (8): Dołhobyczów, Horodło, Hrubieszów - miejska i wiejska, Mircze, Trzeszczany, Uchanie, Werbkowice, (ZDR - HR)

- Powiat janowski:*
- ZDR Janów Lubelski, gminy (7): Batorz, Chrzanów, Dzwola, Godziszów, Janów Lubelski, Modliborzyce, Potok Wielki, (ZDR - JL)
- Powiat krasnostawski:*
- ZDR Krasnystaw, gminy (9): Fajstławice, Gorzków, Izbica, Krasnystaw, Kraśniczyn, Łopiennik Górny, Rudnik, Siennica Różana, Żółkiewka, (ZDR – KS)
- Powiat kraśnicki:*
- ZDR Kraśnik, gminy (9): Annapol, Dzierzkowice, Gościeradów, Kraśnik, Szastarka, Trzydnik Duży, Urzędów, Wilkołaz, Zakrzówek, (ZDR – KR)
- Powiat lubartowski:*
- ZDR Lubartów, gminy (12): Abramów, Firlej, Jeziorzany, Kamionka, Kock, Lubartów, Michów, Niedźwiada, Ostrów Lubelski, Ostrówek, Serniki, Uścimów, (ZDR - LU)
- Powiat lubelski:*
- ZDR Bełżyce, gminy (5): Bełżyce, Borzechów, Konopnica, Niedrzwica Duża, Wojciechów, (ZDR – BE)
  - ZDR Bychawa, gminy (6): Bychawa, Jabłonna, Krzczonów, Strzyżewice, Wysokie, Zakrzew, (ZDR – BY)
  - ZDR Elizówka, gminy (5): Garbów, Głusk, Jastków, Lublin – miejska, Niemce, Wólka, (ZDR – EL)
- Powiat łęczyński:*
- ZDR Łęczna, gminy (6): Cyców, Ludwin, Łęczna, Milejów, Puchaczów, Spiczyn, (ZDR - ŁE)
- Powiat łukowski:*
- ZDR Łuków, gminy (9): Adamów, Krzywda, Łuków, Serokomla, Stanin, Stoczek Łukowski, Trzebieszów, Wojcieszków, Wola Mysłowska, (ZDR – ŁU)
- Powiat opolski:*
- ZDR Opole Lubelskie, gminy (7): Chodel, Józefów nad Wisłą, Karczmiska, Łaziska, Opole Lubelskie, Poniatowa, Wilków, (ZDR – OL)
- Powiat parczewski:*
- ZDR Parczew, gminy (7): Dębowa Kłoda, Jabłoń, Milanów, Parczew, Podedwórze, Siemień, Sosnowica, (ZDR – PA)
- Powiat puławski:*
- ZDR Końskowola, gminy (10): Baranów, Janowiec, Kazimierz Dolny, Końskowola, Kurów, Markuszów, Nałęczów, Puławy, Wąwolnica, Żyrzyn, (ZDR – KO)
- Powiat radzyński:*
- ZDR Radzyń Podlaski, gminy (7): Borki, Czemierniki, Kąkolewnica Wschodnia, Komarówka Podlaska, Radzyń Podlaski, Ulan, Wołyń, (ZDR – RP)
- Powiat rycki:*
- ZDR Ryki, gminy (6): Dęblin, Kłoczew, Nowodwór, Ryki, Stężycza, Ułęż, (ZDR – RY)
- Powiat świdnicki:*
- ZDR Piaski, gminy (4): Mełgiew, Piaski, Rybczewice, Trawniki, (ZDR – PI)
- Powiat tomaszowski:*
- ZDR Tomaszów Lubelski, gminy (12): Bełzec, Jarczów, Krynice, Lubycza Królewska, Łaszczów, Rachanie, Susiec, Tarnawatka, Telatyn, Tomaszów Lubelski, Tyszowce, Ulhówek, (ZDR – TL)
- Powiat włodawski:*
- ZDR Włodawa, gminy (7): Hanna, Hańsk, Urszulin, Stary Brus, Włodawa, Wola Uhruska, Wiryki, (ZDR – WŁ)
- Powiat zamojski:*
- ZDR Zamość z s. w Sitnie, gminy (15): Adamów, Grabowiec, Komarów, Krasnobród, Łabunie, Miączyn, Nielisz, Radecznica, Sitno, Skierbieszów, Stary Zamość, Sułów, Szczepreszyn, Zamość, Zwierzyniec, (ZDR – ZA)

1.3. Metodologia prac nad sprawozdaniem

Sprawozdanie z realizacji rocznego Programu Działalności Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli za rok 2016 jest dokumentem przygotowanym przez Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw w oparciu o dane przekazane przez Kierowników Działów i Zespołów Doradztwa Rolniczego pełniących nadzór organizacyjny i merytoryczny nad realizacją planów działalności w roku 2016, z wyjątkiem Działu Księgowości, który składa odrębne sprawozdanie. Podstawą do opracowania programu LODR w Końskowoli były roczne sprawozdania z działalności 23 Zespołów Doradztwa Rolniczego i Działów Merytorycznych, jak również sprawozdawczość elektroniczna. Komórki organizacyjne opracowały swoje Sprawozdania Roczne na podstawie indywidualnych Sprawozdań poszczególnych doradców i specjalistów. Dział Metodyki Doradztwa, Szkoleń i Wydawnictw przedkłada Dyrektorowi Sprawozdanie do weryfikacji. Dyrektor przedkłada Sprawozdanie do zaopiniowania Społecznej Radzie Doradztwa Rolniczego, a następnie do zatwierdzenia Ministrowi Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

1.4. Priorytety realizowanych działań w LODR w Końskowoli w roku 2016:

Priorytet 1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych w województwie lubelskim

Program 1. Transfer innowacji technologicznych

Zadania:

1. Stosowanie nowoczesnych metod agrotechnicznych, hodowla oraz przetwórstwo rolno-spożywcze
2. Rozwiązywanie problemów technologicznych i organizacyjno-ekonomicznych w gospodarstwach rolnych
3. Modernizacja gospodarstw rolnych, poprawa jakości artykułów rolno-spożywczych i ich przetwórstwa oraz wzmocnienie pozycji rolników na rynku
4. Upowszechnianie wśród rolników wiedzy i nabywanie umiejętności stosowania integrowanych metod ochrony i integrowanej produkcji
5. Normy i wymogi wzajemnej zgodności

Program 2. Pomoc rolnikom w zakresie ukierunkowania i zmiany profilu produkcji w aspekcie ekonomicznym

Zadania:

1. Edukacja rolników w zakresie działań PROW 2014-2020 i innych programów oraz wskazanie źródeł ich finansowania
2. Prowadzenie analiz przemian w zakresie poziomu i jakości produkcji rolniczej i funkcjonowania gospodarstw rolnych
3. Podatki w rolnictwie
4. Prowadzenie rachunkowości w gospodarstwach rolnych (poza FADN)
5. Prowadzenie analiz rynku artykułów rolno-spożywczych i środków do produkcji oraz gromadzenie i upowszechnianie informacji rynkowej w tym zakresie
6. Grupowe formy gospodarowania

Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Program 1. Działania proekologiczne i ochrona środowiska

Zadania:

1. Kształtowanie postaw i zachowań mieszkańców obszarów wiejskich sprzyjających ochronie środowiska
2. Doradztwo dla rolników gospodarujących na obszarach objętych Dyrektywą Azotanową (OSN)
3. Propagowanie ekologicznych metod produkcji żywności
4. Realizacja zadań wynikających z programów rolnośrodowiskowych i programów rolnośrodowiskowo - klimatycznych
5. Wspieranie wykorzystania surowców rolniczych w pozyskiwaniu odnawialnych źródeł energii

Program 2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich

Zadania:

1. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich
2. Upowszechnianie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz prowadzenie promocji wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku
3. Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi oraz tradycji kulinarnych regionu Lubelszczyzny
4. Promocja produktów lokalnych i regionalnych
5. Unowocześnianie wiejskiego gospodarstwa domowego (zdrowie, żywienie, estetyzacja)
6. Przetwórstwo na poziomie gospodarstwa i sprzedaż bezpośrednia

Priorytet 3. Promowanie nowoczesnych myśli technologicznych i doradztwa

Program 1. Upowszechnianie i wdrażanie wiedzy rolniczej

Zadania:

1. Prowadzenie działalności informacyjnej wspierającej rozwój produkcji rolniczej
2. Prowadzenie działalności w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich
3. Upowszechnianie i wdrażanie wiedzy rolniczej w ramach prac prowadzonych na obiektach dydaktyczno-wdrożeniowych LODR
4. Organizacja wystaw, targów i festynów
5. Organizacja konkursów, olimpiad wiedzy rolniczej i ekologicznej

Program 2. Współpraca z organizacjami okołorolniczymi

Zadanie 1. Współpraca z organizacjami samorządowymi, instytucjami, szkołami i firmami rolniczymi

Priorytet 4. Zarządzanie Lubelskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego

Działalność wewnętrzna

- a) zarządzanie zasobami kadrowymi (szkolenia zewnętrzne i wewnętrzne)
- b) zarządzanie jakością

Działalność odpłatna

Zadanie 1. Wnioski i opracowania

Zadanie 2. Prowadzenie kursów i szkoleń kwalifikacyjnych

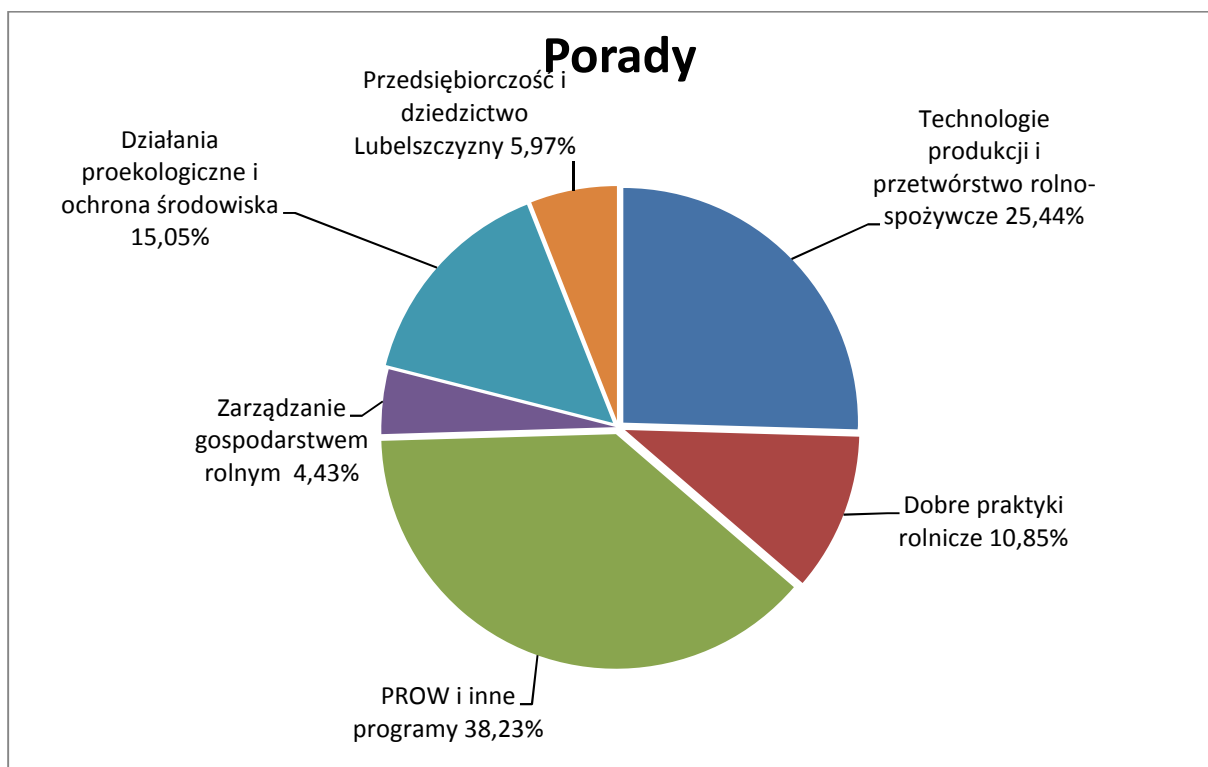
Zestawienie działań zrealizowanych przez LODR w Końskowoli w 2016 roku

Działanie	Liczba działań							
	priorytet I		priorytet II		priorytet III		razem	
	P	W	P	W	P	W	P	W
Szkolenia	758	829	204	252	1	2	963	1083
<i>liczba uczestników</i>		16647		4584		42		21273
Pokazy	19	21	16	82	2	2	37	105
<i>liczba uczestników</i>		488		1389		45		1922
Szkolenia wyjazdowe	4	24	2	10			6	34
<i>liczba uczestników</i>		780		381				1161
Konferencje	13	14	7	7			20	21
<i>liczba uczestników</i>		1325		485				1810
Porady	25934	36372	8179	9688			34113	46060
Zadania wdrożeniowo-upowszechnieniowe	815	807	444	423			1259	1230
Informacja*					5430	7249	5430	7249
Artykuły**					454	480	454	480
Stoisko promocyjne - organizacja (poza własnymi imprezami)					84	76	84	76
Konkursy					7	13	7	13
<i>liczba uczestników</i>						1237		1237
Działalność odpłatna								
Wnioski i opracowania							12809	40176
Kursy/szkolenia kwalifikacyjne							87	251
<i>liczba uczestników</i>								6208

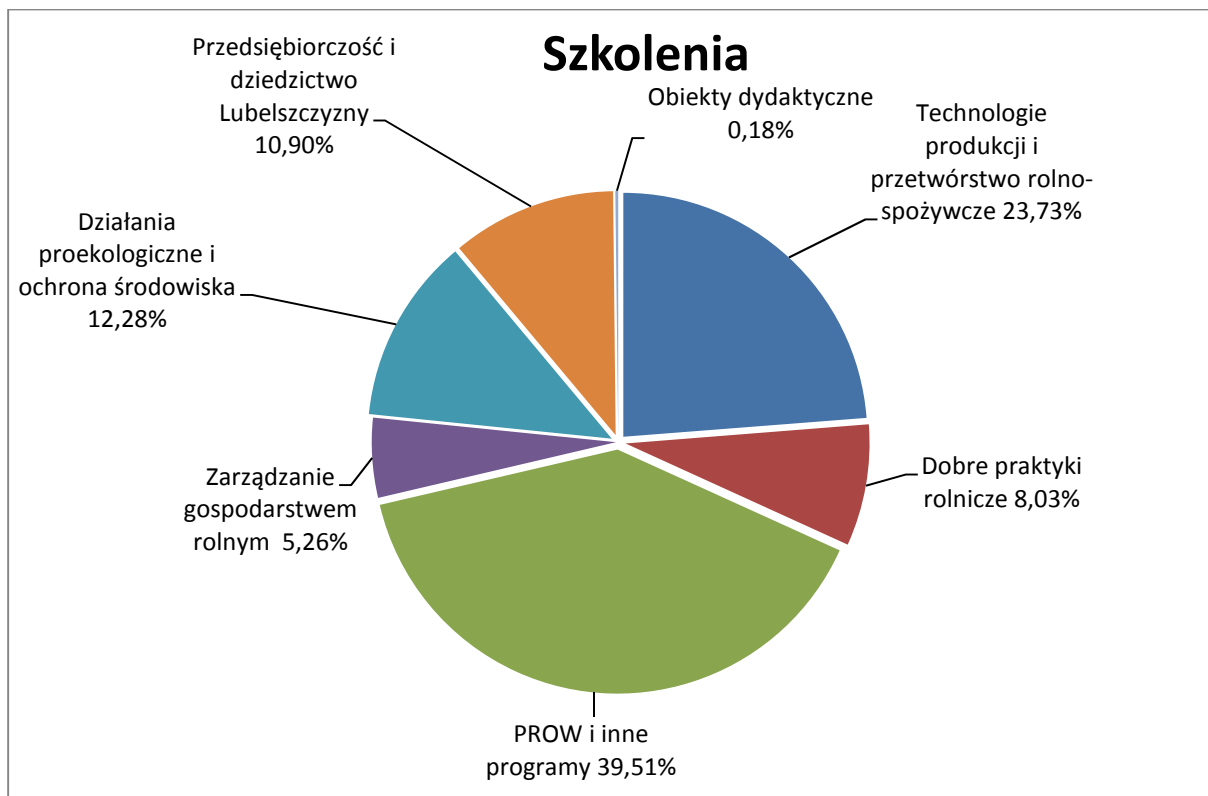
*Informacje wspierające rozwój produkcji rolniczej oraz w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników

** Artykuły w „LAR”, artykuły w innych wydawnictwach i materiały na stronę internetową

Tematyka porad udzielanych przez specjalistów i doradców LODR w Końskowoli w 2016 r.

Tematyka szkoleń zorganizowanych przez specjalistów i doradców LODR w Końskowoli w 2016 r.

II. PRIORYTETY DZIAŁAŃ REALIZOWANYCH W LODR W KOŃSKOWOLI W ROKU 2016

1. Priorytet 1. Poprawa konkurencyjności gospodarstw rolnych w województwie lubelskim

1.1. Program 1. Transfer innowacji technologicznych

Realizacja tego tematu zakładała podnoszenie świadomości, poziomu wiedzy i umiejętności rolników z zakresu nowych technologii w produkcji roślinnej, ogrodniczej i zwierzęcej.

Wprowadzanie innowacji technologicznych w produkcji rolniczej to jeden z czynników warunkujących podnoszenie efektywności ekonomicznej gospodarstw rolnych. Doradcy przekazywali wiedzę, jak wybrać najlepsze metody zagospodarowania gruntów rolnych, oraz jak prawidłowo wykorzystać potencjał posiadanego parku maszynowego i poprawić bazę przechowalniczą w gospodarstwie.

Udzielali informacji i porad jak dostosować swoje gospodarstwo do wymagań wzajemnej zgodności, znać metody integrowanej ochrony roślin aby wyprodukować dużo i dobrej jakości produkty.

Niezmiernie ważne jest to aby płody rolne mogły zostać sprzedane po dobrej, satysfakcjonującej rolnika cenie.

Zadanie 1. Stosowanie nowoczesnych metod agrotechnicznych, hodowla oraz przetwórstwo rolno-spożywcze

Zadania doradcze proponowane jako formy szkoleniowe dla rolników dotyczyły głównie zapoznawania z nowymi technologiami, bezpiecznymi dla środowiska, opartymi o wyniki analiz gleby, prawidłowych zasad wapnowania i nawożenia, oraz zrównoważonych metod uprawy głównych gatunków roślin rolniczych jak również pełnego wykorzystania dostępnych środków dla unowocześnienia produkcji oraz poprawy warunków pracy w rolnictwie.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	147	156	3747
2.	Pokazy	7	10	337
3.	Szkolenia wyjazdowe	1	13	476
4.	Konferencje	6	5	571
5.	Porady	5295	6791	6791
6.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	235	240	240

Tradycyjne od wielu lat na początku każdego roku w Opolu Lubelskim organizowane jest powiatowe szkolenie sadownicze rozpoczynające cykl szkoleniowy w danym roku. W tym roku konferencja sadownicza odbyła się 11 stycznia w Opolskim Centrum Kultury. Wzięło w niej udział ponad 150 sadowników, głównie z terenu powiatu opolskiego.

Dobór tematów szkoleniowych wynikał z aktualnej sytuacji w sadownictwie opolskim oraz problemów, z jakimi borykali się sadownicy w minionym roku. Głównym tematem była ochrona drzew owocowych i krzewów jagodowych przed szkodnikami, opracowana na podstawie doświadczeń i obserwacji prowadzonych w Instytucie Ogrodnictwa w Skierniewicach. Zasady zwalczania szkodników drzew owocowych i krzewów jagodowych omówiła dr Alicja Maciesiak. Zwróciła uwagę na występujące zagrożenie rozprzestrzeniania się szkodników nowych, napływających do Polski, w tym muszki suzuki.

O zasadach zwalczania najważniejszych chorób jabłoni i malin na podstawie doświadczeń i obserwacji prowadzonych przez firmę Bayer CropScience mówił przedstawiciel firmy Tomasz Gasparski. Zasady integrowanej ochrony sadów przed chorobami przedstawił główny specjalista ds. sadownictwa w LODR Zdzisław Partyka.

Dr Andrzej Grenda z firmy Yara Poland omówił zasady nawożenia i nawadniania upraw sadowniczych, w tym krzewów jagodowych. Zwrócił uwagę na prawidłowe zarządzanie wodą i nawozami w tych uprawach w warunkach niedoboru wilgoci.

W dniu 18 stycznia 2016r. Zespół Doradztwa Rolniczego w Janowie Lubelskim zorganizował w Gminnym Ośrodku Kultury w Batorzu szkolenie powiatowe nt. „Aktualne zalecenia w uprawie rzepaku” z udziałem firmy AMAGRO. W spotkaniu wzięło udział 52 uczestników. Słuchaczami byli głównie rolnicy uprawiający rzepak lub zamierzający rozpocząć jego uprawę.

Główny temat szkolenia przedstawił: Danuta Dziubińska – pracownik Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli oraz Krzysztof Komisarczuk- przedstawiciel firmy AMAGRO. Na szkoleniu były omówione aktualnie zalecane odmiany rzepaku oraz różnorodne aspekty w jego uprawie, nawożeniu i ochronie.

Bieżące informacje oraz aktualności związane z działalnością KRUS w zakresie Ubezpieczenia Społecznego Rolników przedstawiła Halina Bieńko kierownik Placówki Terenowej KRUS w Janowie Lubelskim.

W dniu 23 lutego 2016 roku w Centrum Innowacyjno-Szkoleniowym LODR w Końskowoli odbyła się konferencja dla producentów zbóż i rzepaku. Kolejny rok, zainteresowanie, rolników poszerzaniem wiedzy z tego zakresu, było bardzo duże. Zaszczyciło nas swoją obecnością ok. 100 osób, głównie producentów rolnych z całego woj. lubelskiego, ale również doradców rolnych i pracowników naukowych instytutów współpracujących.

W tym roku głównym tematem była prawidłowa agrotechnika w niesprzyjających warunkach pogodowych. Wykład pt. tytułem „Agrotechnika zbóż i rzepaku w kontekście zmian klimatycznych” przeprowadził dr hab. Jerzy Grabiński prof. nadz. z IUNG w Puławach. W swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na problem zmian klimatycznych, z którymi obecnie borykają się rolnicy na naszym terenie. Omówił również tematykę związaną z uprawą gleby, techniką siewu, racjonalnym nawożeniem oraz prawidłowym doborze odmian w niesprzyjających warunkach uprawy tych roślin.

Dużym zainteresowaniem, cieszył się również temat związany z tzw. „odstępstwem rolnym”. Pan Jacek Bakowski przedstawiciel Agencji Nasiennej z Leszna omówił wymogi związane z ochroną prawną odmian roślin uprawnych. Wyjaśnił również jak należy prawidłowo wypełniać druki AGNAS za pomocą których rolnik ma obowiązek udzielać informacji na temat odmian chronionych wysiewanych w swoim gospodarstwie.

Swoje wystąpienia mieli również przedstawiciele firm współpracujących z LODR w Końskowoli. Temat ochrony chemicznej zbóż przedstawił przedstawiciel firmy Syngenta – Janusz Malanowski. Natomiast nowe osiągnięcia w hodowli zbóż i roślin strączkowych omówił dr Adam Gleń z firmy Danko.

Na konferencji nie zabrakło również tematów związanych z ochroną gleb i racjonalnym gospodarowaniem substancją organiczną. Lidia Mierzyńska z firmy Bogdan przeprowadziła wykład na temat efektów produkcyjnych nawożenia słomą. Natomiast spotkanie zakończyło wystąpienie Krzysztofa Kurusa z LODR w Końskowoli dotyczące niestandardowych systemów uprawy gleby ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wykorzystania uprawy pasowej w produkcji zbóż i rzepaku.

10 marca w Centrum Innowacyjno-Szkoleniowym w Końskowoli odbyła się konferencja wojewódzka poświęcona uprawie i ochronie malin i truskawek. Szkolenie cieszyło się bardzo dużym zainteresowaniem ze strony producentów, uczestniczyło w nim około 180 osób.

Zagrożenia ze strony ważnych gospodarczo szkodników malin i truskawek oraz możliwości ich skutecznego zwalczania szczegółowo przedstawiła prof. dr hab. Barbara Łabanowska z Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach. W omawianych uprawach pojawiły się dotąd niewystępujące gatunki szkodników, jak: omacnica prosowianka czy urazek czteropłamek. Zagrożeniem dla plantacji są także pojawiające się wciornastki oraz muszka płomskrzydła *Drosophila suzukii*.

Nowe rozwiązania w ochronie malin i truskawek oraz szeroką ofertę środków ochrony do zwalczania groźnych szkodników i chorób przedstawiła Barbara Witkowska z firmy Bayer CropScience. Prelegentka przestrzegała przed podrabianymi środkami ochrony roślin, informując producentów na co zwracać uwagę, aby ustrzec się nabywania podróbek środków ochrony, których zastosowanie może skutkować nieprzewidywalnymi efektami, takimi jak: brak skutecznego działania, uszkodzenie, bądź nawet zniszczenie plantacji.

Zainteresowaniem cieszył się również wykład na temat odmian malin i truskawek. Przedstawiciel firmy Agronom Plants przedstawił zalety odmian, które są produkowane w gospodarstwie oraz zapoznał słuchaczy z produkcją materiału szkółkarskiego.

Poruszano również temat zalet mulczowania rzędów agrowłókniną na plantacjach truskawek oraz wykorzystaniu agrowłókniny w ochronie plantacji truskawek przed mrozem i przymrozkami, a także pozytywny wpływ wczesnowiosennego przykrywania malin jesiennych agrowłókniną.

Bardzo ciekawy wykład na temat wapnowania gleb wygłosił Marek Tyrajski z firmy Omya. Niewłaściwy odczyn gleby jest częstym problemem na plantacjach. Wyjaśnił słuchaczom, czym kierować się przy wyborze nawozów wapniowych oraz zwrócił uwagę na to, że oprócz formy, w jakiej występuje wapń i procentowej jego zawartości w nawozie, warto brać pod uwagę również takie cechy nawozu, jak: siła zobojętniania, reaktywność i zawartość wody, a także jego odmianę.

Istotne aspekty uprawy rzepaku oraz agrotechnika i dobór odmian zbóż były głównymi tematami na szkoleniu zorganizowanym 16.03.2016 r. przez Zespół Doradztwa Rolniczego we Włodawie. W sali konferencyjnej Starostwa Powiatowego we Włodawie zgromadziło się kilkudziesięciu rolników ze wszystkich gmin powiatu.

Zebrani wysłuchali wykładów Danuty Dziubińskiej, kierownika ZDR w Piaskach, oraz dr Piotra Pszczółkowskiego, kierownika Zakładu Doświadczanego Oceny Odmian w Uhninie, traktujących o uprawie rzepaku oraz zbóż.

W dalszej części spotkania pracownicy Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa mówili na temat dopłat bezpośrednich oraz modernizacji gospodarstw rolnych w 2016 roku.

W dniu 18 marca 2016 r. w LODR w Końskowoli odbyła się Wojewódzka Konferencja Sadownicza. Temat przewodni spotkania to „Perspektywiczne odmiany porzeczek i świdoliwy olcholistnej do uprawy towarowej w Polsce”. Wykład o tej tematyce wygłosił prof. Stanisław Pluta z Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach, znany hodowca odmian porzeczek i propagator uprawy świdoliwy olcholistnej. Przedstawił osiągnięcia polskiej hodowli i jej wkład w światową hodowlę w zakresie wprowadzania do uprawy towarowej kilku cennych, licencjonowanych polskich odmian porzeczek czarnej. Prelegent szczegółowo przedstawił nowy gatunek krzewu owocowego - świdoliwę olcholistną. Scharakteryzował odmiany sprawdzone w uprawie oraz możliwości zagospodarowania owoców w przetwórstwie. Zwrócił uwagę na cenne walory smakowe i prozdrowotne owoców i zachęcał do uprawy tego krzewu na Lubelszczyźnie. Wyraził przekonanie, że świdoliwa olcholistna, jako krzew owocowy przydatny do zbioru kombajnem porzeczkowym, ma szansę stać się w najbliższej przyszłości, chociaż częściowo, alternatywą dla porzeczek czarnej, której opłacalność w ostatnich latach jest niezadowolająca.

Prezentowane zostały również tematy branżowe dotyczące ochrony, nawożenia, stymulacji i wzrostu odporności roślin sadowniczych, a także pielęgnacji i mechanizacji zbioru owoców z krzewów owocowych. Na tę okoliczność zorganizowano ekspozycję specjalistycznych maszyn i opakowań tekturowych.

Jako temat dodatkowy zostały przedstawione założenia PROW 2014-2020, dedykowane dla sadowników.

W Konferencji uczestniczyło ponad 100 plantatorów krzewów owocowych z województwa lubelskiego oraz doradcy LODR w Końskowoli.

W tym samym dniu w sali Starostwa Powiatowego w Tomaszowie Lubelskim odbyło się szkolenie na temat uprawy roślin motylkowych ze szczególnym uwzględnieniem fasoli wielokwiatowej, która w tym regionie jest bardzo chętnie uprawiana przez rolników.

Pracownik ZDR w Tomaszowie Lubelskim, Lesław Gargoła omówił ogólne zasady uprawy i wymagań klimatyczno-glebowych roślin motylkowych. Szczególnie dużo uwagi poświęcił wymaganiom uprawowym, nawożeniu i ochronie fasoli wielokwiatowej oraz, modnej ostatnio, soi.

W dniu 24 kwietnia 2016 roku Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli, wspólnie z firmą Roltex z Krasnegostawu, zorganizował szkolenie pokazowe, które w tym roku przebiegało pod hasłem „Manewry Polowe”. Odbyło się ono na polu demonstracyjnym LODR. Zaprezentowano na nim nowe technologie oraz nowoczesny sprzęt rolniczy. Skierowane było do rolników z woj. lubelskiego, pracowników naukowych z instytutów współpracujących oraz doradców rolniczych. Swoją obecnością zaszczyliło nas ok. 150 osób - rolników oraz pracowników Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach. Zastępca dyrektora IUNG-PIB prof. dr hab. Stanisław Krasowicz, zwrócił uwagę m.in. na ważność dobrej współpracy nauki i doradztwa oraz na konieczność kontynuowania w przyszłości wspólnych przedsięwzięć LODR i IUNG-PIB.

Część praktyczną szkolenia rozpoczęły zielone żniwa - pokaz pracy maszyn do zbioru zielonki w zestawie z ciągnikami marki Claas. Pokaz został poprzedzony omówieniem specyfikacji prezentowanego sprzętu.

Cześć druga dotyczyła technologii uprawy roli w różnych systemach produkcji. Odbył się pokaz pracy maszyn do uprawy i siewu w technologii konserwującej i pasowej. Przedstawiono pracę mulczera, który jest podstawowym elementem uprawy konserwującej, oraz kultywatora do głęboszowania gleby. Zaprezentowano także siew bobiku odmiany Bobas firmy Danko w technologii pasowej.

Od 39 lat w Józefowie nad Wisłą organizowane jest Święto Sadów. W tym roku szkolenie sadownicze odbyło się 14 maja w Zespole Szkół Ogólnokształcących w Józefowie nad Wisłą.

Jego organizatorem byli LODR w Końskowoli - ZDR Opole Lubelskie oraz Wójt Gminy Józefów nad Wisłą. Tematyka dotyczyła głównie zasad zakładania i użytkowania instalacji nawodnieniowych w uprawach sadowniczych, nowoczesnych technologii ochrony i nawożenia upraw sadowniczych.

Zasady zakładania i użytkowania instalacji nawodnieniowych w sadach i jagodnikach omówił profesor Waldemar Treder z Instytutu Ogrodnictwa w Skierniewicach. Nowoczesne technologie w uprawie i ochronie towarowych sadów wiśniowych zaprezentował Zdzisław Partyka, główny specjalista ds. ogrodnictwa LODR w Końskowoli. W swoim wystąpieniu zwrócił też uwagę na dotychczasową ochronę sadów jabłoniowych. Temat nawożenia, dokarmiania dolistnego oraz fertygacji na plantacjach sadów i jagodników przedstawił dr Andrzej Grenda z Yara Poland. O nowoczesnych rozwiązaniach i wykorzystaniu preparatów firmy Bayer CropScience mówiła Barbara Witkowska. Zwróciła ona uwagę na umiejętne stosowanie środków ochrony roślin należących do grupy chemicznej SDHI.

O roli pszczół w środowisku przyrodniczym mówił Stanisław Różyński, prezes Wojewódzkiego Związku Pszczelarzy.

Szkolenie cieszyło się dużym zainteresowaniem. Pomimo spiętrzenia prac polowych o tej porze roku uczestniczyło w nim ponad 100 sadowników, głównie z terenu powiatu opolskiego.

W dniu 23 listopada 2016 r. w Centrum Innowacyjno-Szkoleniowym LODR w Końskowoli odbyła się konferencja pt. „Precyzyjne rolnictwo przyszłością nowoczesnego gospodarstwa”. Udział w konferencji wzięło ponad 100 osób, miała ona na celu pokazanie, że rolnictwo, tak jak inne działy gospodarki, musi opierać się na fachowej wiedzy i wdrażać nowe technologie pozwalające na opłacalność produkcji w gospodarstwie z jednoczesnym spełnieniem wymogów ochrony środowiska i zachowania bezpieczeństwa żywności. Główny temat konferencji „Mikroelementy w nawożeniu upraw rolniczych” poprowadziła dr Karolina Pitura z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. W swoim wykładzie przypomniała, że do prawidłowego wzrostu i rozwoju roślin tak samo ważne są makro jak i mikroelementy, a potrzeba nawożenia roślin mikroelementami ma związek z naturalną niską zawartością tych pierwiastków w glebach.

Wykłady prowadzili również przedstawiciele firm specjalizujących się w najnowszych technologiach rolnictwa precyzyjnego. Najciekawsze informacje dotyczące aspektów narzędzi precyzyjnych przedstawili Przemysław Bujnowski - Yara Poland oraz Jerzy Koroncok - Agrocom Polska. Wśród wykładów poruszony był bardzo ważny temat „Właściwe wapnowanie podstawą zdrowej i oszczędnej

produkcji roślinnej”, który poprowadził Marek Tyrajski z firmy Omya. W swoim ciekawym temacie przypomniał jak ważne jest równoważenie skutków zakwaszenia wywołanego przez stosowanie nawozów mineralnych. Nie zabrakło także informacji o możliwości dofinansowania nowoczesnego rolnictwa z PROW 2014-2020.

Doradcy LODR w Końskowoli brali udział w pracach komisji klęskowych (szacujących szkody spowodowane przemarznięciem, opadami gradu i deszczu nawalnego) u 425 rolników.

Szacowano również szkody powodowane przez zwierzynę łowną w 94 gospodarstwach, a także powstałe w wyniku działalności wydobywczej kopalni Lubelski Węgiel Bogdanka w 1 gospodarstwie.

Tematyka wybranych konferencji, pokazów i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Precyzyjne rolnictwo przyszłością nowoczesnego gospodarstwa	Końskowola
2.	Nowoczesne technologie w uprawie i ochronie krzewów owocowych zbieranych maszynowo. Perspektywiczne odmiany porzeczek i świdoliwy olcholistnej do uprawy towarowej w Polsce	Końskowola
3.	Nowoczesne technologie w uprawie i ochronie malin oraz truskawek	Końskowola
4.	Agrotechnika zbóż i rzepaku w kontekście zmian klimatycznych w ramach tematu Nowoczesna agrotechnika w uprawie zbóż i rzepaku	Końskowola
5.	Ochrona drzew owocowych i krzewów jagodowych przed szkodnikami na podstawie doświadczeń i obserwacji prowadzonych w IO w Skierniewicach. Zwalczanie najważniejszych chorób jabłoni i malin na podstawie doświadczeń i obserwacji prowadzonych przez pracowników firmy Bayer CropScience. Integrowana ochrona sadów przed chorobami w 2015 r. Zalecenia na 2016. Zarządzanie wodą i nawozami w sadach i jagodnikach w warunkach niedoboru wilgoci	ZDR Opole Lubelskie
Pokazy		
1.	Pokaz orki i jesiennych prac polowych	ZDR Elizówka
2.	Technologia uprawy kukurydzy-pokaz sporządzania kiszonki z kukurydzy	ZDR Janów Lubelski
3.	Pokaz orki i wiosennych prac polowych	ZDR Elizówka
4.	Pokaz: nowe technologie w uprawie rzepaków, nowe rozwiązania w ochronie zbóż, nowe odmiany, nawożenie dolistne	ZDR Piaski
5.	Pokaz pracy specjalistycznej belki herbicydowej w krzewach owocowych	ZDR Biłgoraj
6.	Pokaz prac maszyn do sadzenia roślin rolniczych, nawożenia i uprawy międzyrzędowej.	ZDR Lubartów
7.	Pokaz pracy sprzętu do zbioru zielonki (kosiarka, przetrząsacz pokosów, zgrabiarka, prasy rolujące - Rollant i Variant) oraz ładowarkę teleskopową. Sprzęt do zbioru zielonki marki Claas został zaprezentowany w zestawie z ciągnikami tej firmy - linia Arion i Atos	Końskowola
Szkolenia		
1.	Nowe technologie w uprawie roślin rolniczych	ZDR Łuków
2.	Technologia uprawy i siewu zbóż jarych	ZDR Lubartów, ZDR Biała Podlaska
3.	Nawadnianie i fertygacja w sadach	ZDR Biała Podlaska
4.	1. Nowoczesne technologie w uprawie i ochronie towarowych sadów wiśniowych. 2. Zasady zakładania i użytkowania	ZDR Opole Lubelskie

	instalacji nawodnieniowych w uprawach sadowniczych. 3. Wykorzystanie w ochronie upraw sadowniczych grupy chemicznej SDHI, a zagrożenie powstania odporności na w/w grupę chemiczną. 4. Nawożenie posypowe i dokarmianie interwencyjne sadów i jagodników. 5. Zasady współpracy Agricola-Lublin z sadownikami w 2016 roku. 6. Rola pszczół w środowisku przyrodniczym	
5.	Aktualne zalecenia w uprawach sadowniczych, nawożenie i ochrona. Nawodnienie upraw sadowniczych	ZDR Janów Lubelski
6.	Nawożenie roślin rolniczych, technologia uprawy fasoli	ZDR Tomaszów Lubelski
7.	Nowe rozwiązania w technologii uprawy zbóż	ZDR Chełm, ZDR Łęczna,
8.	Nowe technologie w uprawach zbóż, nawożenie, ochrona, preparaty do stymulacji upraw, nowe odmiany zbóż jarych	ZDR Piaski
9.	Nowe technologie w uprawie roślin rolniczych	ZDR Tomaszów Lub., ZDR Luków, ZDR Zamość, ZDR Hrubieszów, ZDR Chełm, ZDR Elizówka,
10.	Nowoczesne technologie uprawy malin	ZDR Janów Lubelski, ZDR Opole Lubelskie, ZDR Bełżyce, ZDR Kraśnik
11.	Nowoczesne technologie w uprawie truskawek i malin	ZDR Bełżyce, ZDR Biłgoraj, ZDR Ryki, ZDR Końskowola,
12.	Ochrona roślin rolniczych	ZDR Hrubieszów, ZSP,
13.	Omówienie aktualności w uprawie ziemniaków	ZDR Łuków
14.	Rola wapnowania w uprawach roślin rolniczych	ZDR Biłgoraj, ZDR Chełm, ZDR Włodawa, ZDR Radzyń Podlaski, ZDR Łuków, ZDR Bełżyce
15.	Stosowanie nowoczesnych metod agrotechnicznych z uwzględnieniem opóźnionych terminów siewu	ZDR Chełm, ZDR Bychawa, ZDR Wisznice,
16.	Technologia uprawy i siewu roślin strączkowych	ZDR Wisznice, ZDR Hrubieszów, ZDR Zamość, ZZDR Tomaszów Lubelski
17.	Doświadczalnictwo odmianowe i listy odmian zalecanych na terenie woj. Lubelskiego – DNI POLA - Uhnin	ZDR Włodawa, ZDR Parczew
18.	Nowoczesna uprawa malin w Polsce i Europie – Targi AGRO PARK Lublin	ZDR Lubartów, ZDR Janów Lubelski

Tematyka wybranych porad

Uprawa dyni olbrzymiej na przetwórstwo, Technologia uprawy i siewu zbóż jarych, Rola hodowli nasion i doboru odmian w uprawie roślin rolniczych, Zakładanie plantacji borówki wysokiej, Zasady pobierania prób glebowych i ich znaczenie w obliczaniu dawek nawozów, możliwości zapobiegania rozprzestrzenianiu się kłty kapusty w glebie, zbiegi prewencyjne poza zmianowaniem, Agrotechnika zbóż ozimych, Sposoby zapobiegania wymarzniciom rzepaku, stosowanie skracania szyjki korzeniowej. Nawożenie, Jesienna ochrona jagodników, wapnowanie i przygotowanie gleby pod nowe nasadzenia, Jesienne zwalczanie chwastów w zbożach ozimych, Doradztwo z zakresu nawożenia i uprawy malin, Użyźnienie gleby po likwidacji upraw sadowniczych, Jaką metodę uprawy gleby stosować?, Ochrona ziemniaka przed chwastami jedno i dwuliściennym, Ochrona łubinu powschodowo, ochrona buraka cukrowego, możliwości ochrony mieszanek zbożowo – strączkowych, Nierównomierny wzrost rozsady papryki - zalecenia agrotechniczne, ochrona truskawek przed chorobami i szkodnikami, Ochrona malin przed chwastami, rdza na malinie i jeżynie-zwalczanie, zwalczanie pędraków w malinie, zwójki w malinach-zwalczanie, Ochrona porzeczek, Herbicydy w truskawkach, Dokarmianie malin, Przerzedzanie zawiązków jabłoni, Ochrona jabłoni, Agrest po gradobiciu, Choroby orzecha włoskiego, Agrotechnika soi, agrotechnika seradeli uprawnej i jej ochrony, koniczyny czerwonej, Lustracja plantacji truskawek pod kątem przekroczenia progów szkodliwości poszczególnych szkodników, odpowiednie zalecenia ochrony, Ochrona leszczyny, Monilioza w czereśniach. Pencozeb w wiśniach. Ochrona wiśni, Jak przedłużyć świeżość truskawek po zbiorze, Rozmnażanie winorośli, Ochrona fungicydowa zbóż - ocena plantacji, Zalecenia

nawozowe w uprawie roślin rolniczych - terminy wapnowania, Nawożenie roślin uprawnych - terminy nawożenia, Doświadczalnictwo odmianowe, listy zalecanych odmian ziemniaków, Metody schłodzenia i przechowywania czereśni na krótki okres, Nieprawidłowości jakie mogą wystąpić na sadzeniu ziemniaka w czasie przechowywania, a które dyskwalifikują go do wysadzenia, Nawożenie i ochrona malin, Zasolenie gleby-przenawożenie azotem, Uszkodzenia mrozowe malin, Nawożenie truskawek, uszkodzenia poherbicydowe, dolistna biostymulacja truskawek, przebarwienia szypulek truskawek, zwalczanie chwastów w malinach i truskawkach, fitotoksyczność na liściach truskawek, Stosowanie środków ochrony roślin-stężenia, mieszanie środków ochrony roślin, Nawożenie mineralne dyni – zalecenia, Zastosowania w mieszkankach traw głęboko korzeniowej kostrzewy trzcinowej miękkolistnej, zwalczanie chwastów w kukurydzy zapraw nasiennych dosuszonych wg aktualnego programu ochrony dla roślin bobowatych, Stosowanie użyźniaczy glebowych, ocena przezimowania plantacji jęczmienia oz. i pszenicy, nostryka białego- jego agrotechniki, ochrony i nawożenia, Herbicydy w uprawach sadowniczych, Technologia uprawy i siewu zbóż jarych, zakładanie plantacji borówki, Agrotechnika lucerny - wymagania glebowe, nawożenie, norma wysiewu, konieczność zaprawienia nasion nitraginą, Uprawa amarantusa, Analiza i wytyczne nawożeniowe w uprawie kalafiora, przyspieszanie owocowania truskawek, Środki stosowane do nabłyszczania jabłek (wosk carnauba), Dobór odmiany i nawożenia ogórka gruntowego, uprawa bzu czarnego i jagody kamczackiej

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

Wdrożenia na rok 2016 z zakresu produkcji roślinnej wykonano w formie prac wdrożeniowych prowadzonych na obiektach własnych – na polu doświadczalno-wdrożeniowym LODR w Pożogu II, jak również w gospodarstwach rolników indywidualnych na terenie całego województwa. Dobór tematyki realizowanych wdrożeń był dobierany dla danego rejonu uprawy. Zakładano je w gospodarstwach rolnych o dość zróżnicowanej powierzchni, lecz charakteryzujących się produkcją o charakterze towarowym. Stosowano racjonalne elementy agrotechniki, z wykorzystaniem odmian aktualnie zarejestrowanych.

Wdrożenia 1/R, 2/R i 4/R realizowane były na nowych kartach wdrożeniowych jako pliki excel. Te tematy wymagały również prowadzenia obserwacji występowania agrofagów w trakcie sezonu wegetacyjnego oraz wysyłania meldunków do działu ZSP według ustalonego harmonogramu.

1/R – Wdrażanie ekonomicznie uzasadnionych i bezpiecznych dla środowiska technologii produkcji roślinnej

Tabela 1. Zestawienie wdrożeń realizowanych w 2016 r. w temacie 1/R demonstracje

Temat - realizowany był przez 48 agrotechników i specjalistów z zakresu produkcji roślinnej. Łącznie przeprowadzono 122 wdrożenia na 14 gatunkach roślin (tabela 1) Najczęściej wybieranym gatunkiem była pszenica ozima. Gospodarstwa w których realizowano prace charakteryzowały się średnim arealem na poziomie 10-50 ha. W 87 % gospodarstw stosowano uprawę późniwną, w prawie 10 % gospodarstw stosowano uprawę bezorkową, nawożenie naturalne stosowano w 22 % gospodarstw, wapnowanie prawie 20 % gospodarstw, analiza gleby została przeprowadzona w blisko 50 % wdrożeń, a w 63 % kwalifikowany materiał siewny. Wszystkie gospodarstwa osiągnęły dodatni przychód z prowadzonych wdrożeń. Głównym celem realizowanych wdrożeń w tej tematyce było wprowadzenie do uprawy nowych odmian w poszczególnych gatunkach. Poza tym wdrożenia dotyczyły wprowadzania nowych sów, nowych sposobów nawożenia i strategii ochrony roślin. Dla wszystkich wdrożeń policzono koszty jednostkowe produkcji. W większości prac osiągnięto dobre rezultaty produkcyjne – znacznie przewyższające wyniki średnie dla województwa lubelskiego.

Tabela 1. Zestawienie wdrożeń z tematu 1/R Demonstracje

Gatunek:				Liczba wdrożeń , w których zastosowano daną czynność								
	Ilość wdrożeń	max plony	średnie plony	uprawa pozniwna	uprawa bezorkowa	nawożenie naturalne	wapnowanie	analiza gleby	mat. kwalifikowany	średnie koszty bezpośrednie	przychód	
											Średni z 1 ha	max z 1 ha
<i>pszenica ozima</i>	63,0	92,0	71,1	50,0	11,0	2,0	7,0	36,0	43,0	2526,3	1770,4	4019,0
<i>pszenżyto ozime</i>	3,0	56,0	49,0	3,0	0,0	0,0	2,0	2,0	2,0	1994,2	561,4	624,0
<i>żyto ozime</i>	2,0	63,0	52,5	2,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1686,5	676,1	890,1
<i>burak cukrowy</i>	2,0	600,0	555,6	2,0	0,0	1,0	1,0	0,0	2,0	5282,9	3112,1	4477,9
<i>kukurydza -ziarno</i>	1,0	110,0	110,0	1,0	0,0	1,0	0,0	0,0	1,0	2544,3	1965,7	1965,7
<i>kukurydza -kiszonka</i>	10,0	900,0	647,0	10,0	0,0	10,0	4,0	4,0	10,0	4124,9	2352,1	3973,7
<i>rzepak ozimy</i>	10,0	42,0	33,7	10,0	0,0	1,0	5,0	7,0	10,0	3336,2	2171,8	3740,0
<i>ziemniak</i>	6,0	350,0	242,0	6,0	0,0	6,0	0,0	3,0	1,0	4689,5	4623,9	7105,5
<i>strączkowe - soja</i>	1,0	15,0	15,0	1,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1149,5	875,5	875,5
<i>strączkowe - groch</i>	2,0	44,0	32,0	2,0	0,0	0,0	2,0	0,0	0,0	1306,6	1253,3	2382,6
<i>pszenica jara</i>	7,0	74,0	54,6	6,0	1,0	3,0	1,0	1,0	2,0	2265,0	1075,6	1564,5
<i>jęczmień jary</i>	9,0	60,0	51,4	8,0	0,0	1,0	2,0	4,0	4,0	1805,9	823,9	1613,5
<i>owies</i>	3,0	42,0	39,7	3,0	0,0	2,0	0,0	2,0	1,0	1413,9	383,1	397,0
<i>inne</i>	3,0	38,0	20,0	3,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1400,8	919,2	1585,0
Suma	122			107	12	28	24	60	77			
Główny Cel:	Liczba wdrożeń, w których realizowano dany cel											
<i>Podniesienie plonu i jakość ziarna</i>	40											
<i>Wprowadzenie kwalifikowanego materiału siewnego i nowych odmian</i>	62											
<i>Wprowadzenie nowych środków ochrony roślin</i>	11											
<i>Poprawa racjonalizacji nawożenia</i>	6											
<i>Poprawa produktywności gleby</i>	3											
Powierzchnia gosp.	do 10 ha			10-50			50-100			pow. 100 ha		
Liczba wdrożeń	10			88			20			4		

Tabela 2. Zestawienie wdrożeń realizowanych w 2016 r. w temacie 1/R kolekcje

Temat - realizowany był przez 5 doradców (3 specjalistów branżowych oraz 2 agrotechników z ZDR) łącznie przeprowadzono 12 wdrożeń na 11 gatunkach roślin (tabela 2) Wdrożenia realizowano na polu doświadczalno-wdrożeniowym w Pożogu II oraz w Zespole Szkół Rolniczych w Potoczku.

W ramach tego tematu porównywano min. odmiany pszenicy ozimej w kolekcji składającej się z 19 odmian. W skład kolekcji wchodziły odmiany populacyjne pszenicy ozimej w tym jedna odmiana orkisz. Stosowano technologię z obniżoną normą wysiewu na poziomie 260 z/m². Największe plony osiągnęła odmiana Artist – 106 dt/ha, najniższe odmiana orkisz - Rokosz - 60,68 dt/ha. Średni plon wszystkich odmian wyniósł 94,38 dt/ha. W skład kolekcji z pszeniztem ozimym wchodziły odmiany populacyjne. Stosowano technologię z obniżoną normą wysiewu na poziomie 220 z/m². Największe plony osiągnęła odmiana Borowik – 107 dt/ha, najniższym odmiana - Twingo - 86,82 dt/ha. Średni plon wszystkich odmian wyniósł 98,55 dt/ha. W skład kolekcji jęczmienia jarego wchodziło 9 odmian. Stosowano technologię z obniżoną normą wysiewu na poziomie 210 z/m². Największe plony osiągnęła odmiana Basic – 71,98 dt/ha, najniższe odmiana Oberek - 59,43 dt/ha. Średni plon wszystkich odmian wyniósł 67,27 dt/ha. Porównanie plonów: Plon przy 15 % wilgotności [dt/ha]: Basic - 71,98, Soldo - 70,01, Sanette - 68,98, Fariba - 67,99, Podarek - 67,92, Shanon - 67,67, Penguin - 66,06, Radek - 65,40, Oberek - 59,43. W skład kolekcji pszenicy jarej wchodziło 6 odmian. Stosowano normą wysiewu na poziomie 420 z/m². Największe plony osiągnęła odmiana Quintus - 73,69, najniższe odmiana Serenada - 61,72 dt/ha. Średni plon wszystkich odmian wyniósł 66,63 dt/ha. Porównanie plonów: Plon przy 15 % wilgotności [dt/ha]: Quintus - 73,69, Mandaryna - 71,9, Goplana - 71,23, Lenox - 68,69, Kamelia - 65,36, Serenada - 61,72. W skład kolekcji wchodziły odmiany populacyjne rzepaku ozimego – 7 odmian oraz odmiany mieszańcowe – 6 odmian. Największe plony osiągnęła odmiana Shrek F1 – 41,79 dt/ha, najniższym odmiana - Mercedes F1 - 29,2 dt/ha. Średni plon wszystkich odmian wyniósł 37,26 dt/ha. Porównanie plonów: Plon przy 15 % wilgotności [dt/ha]: Odmiany mieszańcowe: Shrek - 41,79, Saveo - 41,6, Imperio - 41,16, Memphis - 35,86, Kolumb - 33,64, Mercedes - 29,2, Odmiany populacyjne: Metys - 41,24, Finley - 40,41, Aixier - 40,02, Marcelo - 37,57, Brendy - 36,55, Valegro - 33,57, Jimmy - 30,41. Odmiana Imperio F1 została wysiana w doświadczeniu w różnym rozstawie międzyrzędzi co 24 i 36 cm. Większy rozstaw międzyrzędzi to jest co 36 cm dał wyższy plon (41,16 dt/ha) w porównaniu z tradycyjnym rozstawem co 24 cm (40,09 dt/ha). Kolekcja odmian kukurydzy pastewnej w 2016 roku składała się z 17 mieszańców o klasach wczesności od wczesnych (FAO do 220), przez odmiany średniowczesne (230-240 FAO) do średniopóźnych (FAO 250-290). Większość stanowiły odmiany uniwersalne, przeznaczone do uprawy zarówno na ziarno jak i na kiszonkę (14 odmian), następnie dwie odmiany z przeznaczeniem na ziarno oraz jedna odmiana z przeznaczeniem kiszonkowym. Powierzchnia każdego poletka wynosiła 187 m². Plonowanie odmian w 2016 roku było zróżnicowane. Wszystkie odmiany uzyskały plony ziarna powyżej 100 dt/ha. Najwyższy plon ziarna uzyskała odmiana Davos – 161,9 dt/ha. Najniższy plon uzyskała odmiana Eurytmi – 104,0 dt/ha. Średni plon ziarna badanych odmian wyniósł 132,3 dt/ha. W tym roku uzyskano plony ziarna wyższe o blisko 37% w porównaniu do 2015 roku (83,9 dt/ha). Należy przypomnieć, że rok 2015 był bardzo niekorzystny dla plonowania kukurydzy ze względu na niedobory wody i wysokie temperatury, które niestety przypadły przede wszystkim na okres kwitnienia i rozwoju ziarniaków, co mocno zredukowało plony. Wysokość nawożenia mineralnego ustalono w oparciu o wyniki chemicznej analizy gleby z 2015 r. Siew kukurydzy przeprowadzono 2 maja 2016 r. siewnikiem punktowym Khun z serii Maxima 2 TS. Podczas siewu zastosowano nawożenie startowe w formie polidapu. Kolekcja traw i roślin motylkowych drobnonasiennych (wieloletnia), założona w 2016 r. Kolekcja składa się z 17 poletek w tym: 1 odmiana lucerny siewnej, 3 gatunki traw pastewnych i 13 mieszanek traw i roślin bobowatych drobnonasiennych z przeznaczeniem na wieloletnie oraz przemienne użytkowanie. Kolekcja prowadzona jest w celu oceny dynamiki rozwoju 3 gatunków traw: kostrzewa czerwona, życica mieszańcowa, życica trwała oraz oceny potencjału plonowania lucerny siewnej oraz mieszanek traw z roślinami bobowatymi. Kolekcję mieszanek traw oraz kostrzewę czerwoną (Artea i Reda), życicę mieszańcową (Nadzieja) i życicę trwałą (Naki) wysiano - 7.04.2016; natomiast lucerna siewna odmiana Gea została wysiana - 22.04.2016 r. Spośród gatunków traw najszybszym wzrostem początkowym charakteryzowała się życica mieszańcowa. Spośród mieszanek traw najintensywniej rozwijały się mieszanki przeznaczone na użytkowanie przemienne na gruntach

ornych, w których składzie dominowały krótkotrwałe, intensywnie rosnące gatunki zycicy - wielokwiatowa i westereoldzka. Kolekcja roślin międzyplonowych na Polu Doświadczalno-Wdrożeniowym w Pożogu II składała się z kilkunastu gotowych mieszanek, w skład których wchodziły rośliny miododajne, oleiste, zbożowe, bobowate, trawy – ogółem 13 mieszanek. Z pewnością jedną z zalet tych mieszanek jest różnorodność gatunkowa, dzięki czemu zwiększa się spektrum oddziaływania na glebę i rośliny następcze. W zależności od składu danej mieszanki są one zalecane do uprawy pod różne rośliny uprawne (kukurydza, rzepak, ziemniaki, buraki cukrowe). Na Polu Doświadczalno-Wdrożeniowym w Pożogu II gleba charakteryzuje się niewielką zawartością próchnicy (poniżej 2%), a włączanie do płodozmianu roślin międzyplonowych wpływa pozytywnie na funkcje gleby i przyczynia się do wzrostu zawartości w niej próchnicy. Należy pamiętać, że do oceny międzyplonu nie należy brać pod uwagę tylko wytworzonej masy nadziemnej. Istotną kwestią jest także wpływ korzeni na aktywność życiową i właściwości gleby. Koncepcja gotowych mieszanek międzyplonowych polega na tym, aby gatunki wchodzące w jej skład umożliwiły gęste, głębokie i zróżnicowane przerośnięcie gleby przez korzenie roślin. Włączanie ich do płodozmianu może być dobrym rozwiązaniem dla gospodarstw bezinwentarzowych, gdzie brakuje nawozów naturalnych. Dodatkowo skład mieszanek skomponowano w taki sposób aby mogły być wykorzystane w programie zazielenienia – mogą być wykorzystywane jako obszary proekologiczne (EFA). W ramach kolekcji mieszanek międzyplonowych dwa poletka obsiano mieszanekami traw z przeznaczeniem na wsiewki w kukurydzę. Zaleca się wysiewać je rzutowo, kiedy kukurydza osiągnie fazę 6-8 liści. Bardzo ważna jest w tym czasie wilgotność gleby aby nasiona mieszanek mogły skiełkować. Zalety jakie przypisuje się stosowaniu tego rodzaju wsiewek to przykrycie i ochrona gleby przed erozją, wiązanie składników pokarmowych, poprawa nośności gleby, intensywne przerośnięcie korzeni, tworzenie próchnicy. Kolekcja ziemniaków skrobiowych obejmowała 6 odmian: Boryna, Harpun, Jubilat, Kaszub, Pasat, Szyper. Uzyskano zadowalające plony większości odmian, o zawartości skrobi na ogół przekraczającej i równej wartości średnie dla danej odmiany, występowanie chorób skórki było małe (parch zwykły, rizoktonioza), liczba ziemniaków zdeformowanych i drobnych nie była duża, większość zbioru spełniała warunki plonu handlowego. Duża ilość dni słonecznych sprzyjała dobremu nagromadzeniu skrobi w ziemniakach. Ziemniaki skrobiowe charakteryzowały się dużą skrobiowością przy dobrym plonie ogólnym w stosunku do potencjalnych możliwości odmian. Najwyższą zawartość skrobi jak i najwyższy plon otrzymano z odmiany Pasat. Kolekcja z grochem obejmowała odmiany pastewne tj. Salamanca, Roch, Turnia, Model, Muza, Milwa, Sokolik. Groch pastewny wydał dość dobre plony, najplenniejsze odmiany grochu to Milwa i Sokolik wydały plon na poziomie przekraczającym 57 dt z ha. Ocena plonów wskazuje na mniejsze niż w latach poprzednich uszkodzenie nasion przez pachówkę strąkówieczkę i strąkowce, jest to wynikiem dość intensywnej ochrony przed owadami i warunków powodowych mniej sprzyjających żerowaniu szkodników.

Tabela 2. Zestawienie wdrożeń z tematu 1/R - Kolekcje

Gatunek:				Liczba wdrożeń , w których zastosowano daną czynność								
	Ilość wdrożeń	max plony	średnie plony	uprawa późniejsza	uprawa bezorkowa	nawożenie naturalne	wapnowanie	analiza gleby	mat. kwalifikowany	średnie koszty bezpośrednie	przychód	
											Średni z 1 ha	max z 1 ha
<i>pszenica ozima</i>	2,0	94,4	81,2	1,0	1,0	0,0	0,0	2,0	2,0	2753,4	2193,7	2211,3
<i>pszenżyto ozime</i>	1,0	98,6	98,6	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	3181,7	1745,8	1745,8
<i>kukurydza -ziarno</i>	1,0	132,3	132,3	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	3322,5	3292,5	3292,5
<i>kukurydza -kiszonka</i>	1,0	530,0	530,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	3970,4	110,6	110,6
<i>rzepak ozimy</i>	1,0	37,3	37,3	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	4185,6	1962,3	1962,3
<i>ziemniak</i>	1,0	75,3	75,3	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	2558,0	1961,8	1961,8
<i>strączkowe - groch</i>	1,0	41,1	41,1	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	2460,0	417,0	417,0
<i>pszenica jara</i>	1,0	66,6	66,6	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	2249,3	912,4	912,4
<i>jęczmień jary</i>	1,0	67,3	67,3	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	2092,1	1069,6	1069,6
<i>inne</i>	2,0	600,0	500,0	2,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	1774,6	1085,4	1406,0
Suma	12			11	1	2	0	11	11			
Główny Cel:	Liczba wdrożeń, w których realizowano dany cel											
<i>Podniesienie plonu i jakość ziarna</i>	2											
<i>Wprowadzenie kwalifikowanego materiału siewnego i nowych odmian</i>	10											
<i>Wprowadzenie nowych środków ochrony roślin</i>	0											
<i>Poprawa racjonalizacji nawożenia</i>	0											
<i>Poprawa produktywności gleby</i>	0											
Powierzchnia gosp.	do 10 ha			10-50			50-100			pow. 100 ha		
Liczba wdrożeń	8			4								

1/O Nowoczesne technologie w uprawach drzew ziarnkowych

Temat został zrealizowany w gospodarstwach typowo sadowniczych zajmujących się głównie towarową uprawą jabłoni. W większości przypadków były to nasadzenia wieloodmianowe złożone z nowych, poszukiwanych na rynku deserowych odmian późnych z przeznaczeniem do długiego przechowywania w chłodniach zwykłych i z kontrolowaną atmosferą. Przebieg pogody w trakcie sezonu i wprowadzenie nowoczesnych technologii w całym procesie produkcyjnym przyczyniły się do uzyskania wysokich plonów bardzo wysokiej jakości jabłek. We wszystkich sadach zgodnie z zaleceniami doradców były prowadzone przez sadowników systematyczne lustracje sadów i monitoring szkodników przy pomocy dostępnych urządzeń biotechnicznych. W niektórych gospodarstwach wdrożeniowych wprowadzono innowacyjne rozwiązania technologiczne takie jak nawadnianie, fertygacja, cięcie korzeni czy montaż sieci przeciwgradowych, a także precyzyjne sortowanie i przechowywanie. Założone cele wdrożeniowe i produkcyjne osiągnięto.

Plony

dt/ha	Jabłonie
Średnia	433,9
Minimum	300
Maksimum	570

2/O Nowoczesne technologie w uprawach drzew pestkowych

Temat był realizowany głównie w wielogatunkowych gospodarstwach sadowniczych między innymi z towarową uprawą wiśni z przeznaczeniem do zbioru ręcznego i mechanicznego z użyciem otrząsarek. Podstawową odmianą w sadach wdrożeniowych była odmiana Łutówka produkowana pod kątem zamrażania i eksportu. Uzyskano proporcjonalnie wyższe plony w stosunku do średnich plonów wiśni uzyskiwanych w województwie wysokiej jakości owoców. Zgodnie z zaleceniami doradców producenci prowadzili integrowaną ochronę, systematyczne lustracje i monitoring nasionnicy trześniówki przy pomocy żółtych tablic lepowych. Zamierzony cel został osiągnięty.

Plony

dt/ha	Wiśnie	Czereśnie
Średnia	196,3	70
Minimum	89	50
Maksimum	380	90

3/O Nowoczesne technologie w uprawach krzewów jagodowych i truskawek

Temat obejmował krzewy owocowe takich gatunków jak: porzeczka czarna, agrest, aronia, malina, jeżyna, borówka amerykańska, truskawki. We wszystkich gospodarstwach i gatunkach prowadzono integrowaną ochronę.

Gospodarstwa z uprawą porzeczki czarnej w większości odnotowały plony na wysokim i zadowalającym poziomie dobrej jakości owoców do mrożenia i tłoczenia. Na plantacjach prowadzono sygnalizację przeziernika porzeczkiowca.

Wdrożeniowe gospodarstwo z uprawą agrestu wykazało plony na zadowalającym poziomie.

Wdrożenie z uprawą aronii czarnoowocowej z uwagi na niesprzyjające warunki pogodowe (susza) wykazało niskie plony słabej jakości owoców.

Wdrożenia z uprawą malin letnich i jesiennych osiągały plony średnie do wysokich dobrej jakości owoców.

Gospodarstwo z uprawą jeżyny bezkolcowej wykazało dobre plony wysokiej jakości owoców deserowych do mrożenia.

Wdrożenia z uprawą borówki amerykańskiej odnotowały średnie plony wysokiej jakości owoców deserowych i przemysłowych.

Gospodarstwa z uprawą truskawek deserowych i przemysłowych z powodu podmarznięcia systemu korzeniowego zimą i niesprzyjających warunków wiosną wykazały plony średnie.

Plony

dt/ha	Porzeczka czarna	Malina jesienna	Borówka wysoka	Truskawka	Malina letnia
Średnia	93,7	73,8	58,5	100,6	140
Minimum	33	30	50	50	70
Maksimum	154	130	70	273,3	190

Prace wdrożeniowe były prowadzone w jednym gospodarstwie w danych gatunkach:

Jeżyna 110 dt/ha

Agrest 70 dt/ha

Aronia 40 dt/ha

4/O Nowoczesne technologie w uprawach warzyw gruntowych

Temat obejmował szeroki wybór gatunków i odmian warzyw gruntowych takich jak: bób, cebula, dynia bezłuskowa, marchew, seler, kapusta głowiasta, kalafior, brokuł, ogórek, pomidor, papryka.

We wszystkich gospodarstwach prowadzona była integrowana ochrona.

W gospodarstwach uprawiających cebulę plony odnotowano średnie do wysokich dobrej jakości deserowej i przetwórczej.

Wdrożenie z bobem uzyskało dość wysoki plon dobrej jakości, co zapewniło osiągnięcie zamierzonego celu.

Gospodarstwa wdrożeniowe z uprawą dyni bezłuskowej odnotowały plony średnie do wysokich zadowalającej jakości.

Wdrożenia z uprawą marchwi uzyskały wyrównany plon dobrej jakości.

Gospodarstwo z wdrożeniową plantacją selera mimo dużych kosztów odnotowało zadowalający efekt produkcyjny.

W gospodarstwach z wdrożeniowymi plantacjami gatunków kapustnych w większości uzyskano dobre plony dobrej jakości.

Wdrożenia z ogórkiem gruntowym uzyskały zadowalający plon dobrej jakości.

Gospodarstwa z uprawą pomidorów większości odnotowały dobre plony dobrej jakości.

We wdrożeniu z uprawą papryki odnotowano mimo niekorzystnych warunków (grad) dobry efekt produkcyjny i wdrożeniowy.

Plony

dt/ha	Pomidor gruntowy	Brokuł	Kalafior	Marchew jadalna	Ogórek gruntowy
Średnia	331,3	126	273,3	435	296,7
Minimum	280	80	250	400	150
Maksimum	400	160	300	470	500

Prace wdrożeniowe były prowadzone w jednym gospodarstwie w danych gatunkach:

Dynia bezłuskowa 60 dt/ha

Dynia 570 dt/ha

Cebula z dymki 400 dt/ha

Kapusta głowiasta 450 dt/ha

Ziemniak 260 dt/ha

Bób 75 dt/ha

Por 275 dt/ha

Papryka 230 dt/ha

Seler 480 dt/ha

5/O Produkcja owoców wysokiej jakości z uwzględnieniem sprzedaży bezpośredniej

Temat obejmował takie gatunki sadownicze jak : jabłonie, czereśnie i maliny.

We wszystkich gospodarstwach wdrożeniowych niezależnie od uprawianego gatunku uzyskano co najmniej średnie do wysokich plony owoców bardzo wysokiej i extra jakości deserowej. Było to możliwe dzięki wprowadzeniu nowoczesnych technologii uprawy, sortowania, konfekcjonowania i dystrybucji. Zamierzony cel wdrożeniowy osiągnięto.

6/O Produkcja warzyw wysokiej jakości z uwzględnieniem sprzedaży bezpośredniej

Temat obejmował następujące gatunki warzyw: marchew jadalna, por, brokuł, ogórek, ziemniak jadalny.

Wszystkie gospodarstwa wdrożeniowe odnotowały w odniesieniu do uprawianych gatunków wysokie do średnich plony bardzo dobrej jakości warzyw przeznaczonych do bezpośredniej sprzedaży i konsumpcji. Zakładany cel wdrożeniowy został zrealizowany.

Zadanie 2. Rozwiązywanie problemów technologicznych i organizacyjno-ekonomicznych w gospodarstwach rolnych

Upowszechnianie i wdrażanie wiedzy rolniczej realizowane było poprzez organizację i prowadzenie konferencji, szkoleń powiatowych i gminnych, szkoleń praktycznych i warsztatów szkoleniowych w gospodarstwach demonstracyjnych. Praca doradców polegała na wskazywaniu rezerw istniejących w użytkowaniu zwierząt, pozwalających na obniżenie kosztów produkcji i poprawie efektywności produkcji. Znaczącym punktem była pomoc rolnikom w poprawie organizacji bazy paszowej dla bydła poprzez porady indywidualne, polegająca na poprawie jakości pasz objętościowych, nadzorowaniu modernizacji budynków inwentarskich. Zadania były realizowane zgodnie z wymogami ustawy o ochronie zwierząt, ochrony środowiska, wymogach wzajemnej zgodności i dobrostanu zwierząt.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	93	96	2311
2.	Pokazy	12	11	151
3.	Szkolenia wyjazdowe	3	6	180
4.	Konferencje	1	3	332
5.	Porady	3200	4148	4148
6.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	277	269	269

W dniu 28 stycznia w Sitnie odbyła się konferencja „Profilaktyka mastitis szansą na obniżenie kosztów produkcji mleka”. Uczestniczyło w niej 128 rolników, doradców i przedstawicieli firm. Aktualną sytuację w produkcji mleka przedstawiła Grażyna Różycka, a Adam Kłopotek z Polskiej Federacji Hodowców Bydła i Producentów Mleka zaprezentował jak korzystać z raportów wynikowych. Rolnicy posiadający gospodarstwa objęte kontrolą użyteczności mlecznej mają możliwość diagnozowania problemów ze zdrowotnością wymion w oparciu o wyniki oceny wartości użytkowej.

Wiodącym tematem konferencji była profilaktyka mastitis lek. wet. Kamila Wójcik z HIPRA POLSKA przekonywała, że profilaktyka jest bardziej opłacalna niż leczenie. Temat ten kontynuował lek. wet. Rafał Belniak, zajmujący się na co dzień leczeniem bydła. Żywnienie krów mlecznych w aspekcie chorób wymienia przedstawił Tomasz Czop z firmy SANO. Najwięcej pytań rolnicy zadawali po wykładzie Andrzeja Dudka z firmy BUDMAT „Biogazownia jako element utylizacji odpadów z produkcji mleka”.

Konferencja była udanym przedsięwzięciem, co podkreślali uczestniczący w niej rolnicy, prosząc o organizację kolejnych tego typu spotkań. Mamy nadzieję, że przekazana podczas konferencji wiedza okazała się cenna, a spotkanie rolników branży mlecznej stanowiło doskonałą okazję do wymiany poglądów. Dużym zainteresowaniem cieszyły się konsultacje indywidualne na stoisku informacyjnym PROW 2014-2020.

W dniu 27 lutego br. w Centrum Edukacji Ekologiczno-Rolniczej w Grabanowie odbyła się VII Lubelska Konferencja Pszczelarska zatytułowana „Aktualne problemy nowoczesnego pszczelarstwa”. Zorganizował ją Zespół Doradztwa Rolniczego w Białej Podlaskiej zs. w Grabanowie. Na spotkanie przybyło ponad 150 osób.

Małgorzata Lewandowska, główny specjalista ds. pszczelarstwa ZDR w Białej Podlaskiej zs. w Grabanowie omówiła zajęcia pszczelarskie dla dzieci i młodzieży prowadzone w pasiece LODR w Grabanowie w 2015 roku. „Pszczoły w Grabanowie” to wyjątkowy projekt trwający od 2011 roku propagujący znaczenie pszczół i pszczołowatych w środowisku i życiu człowieka, posiadający bogaty program zajęć, obejmujący wykłady, pogadanki i zajęcia warsztatowe, urozmaicone pokazami filmów oraz prezentacjami multimedialnymi.

Profesor Elżbieta Gajowiak przedstawiła temat „Apiterapia, czyli wykorzystanie produktów pszczelich w leczeniu człowieka.” Wykład ten spotkał się z żywym zainteresowaniem. Pani profesor zwróciła uwagę na cenne walory odżywcze, a przede wszystkim lecznicze naszych miodów. Omówiła ich bogaty skład

chemiczny oraz charakterystykę poszczególnych odmian. Zachęciła obecnych do regularnego spożywania tego naturalnego specyfiku, szczególnie teraz, kiedy niemalże wszystkie produkty spożywcze są w jakimś stopniu skażone. Przedstawiła nieocenione właściwości lecznicze kolejnego produktu, jakim jest propolis. Zyskał on już sobie nazwę antybiotyku XXI wieku. Jest to szczególnie ważne w dobie rosnącej oporności naszych organizmów na różne leki.

Lek. wet. Artur Arszułowicz zapoznał słuchaczy ze współczesnymi problemami zdrowotnymi rodzin pszczelich. Zwrócił uwagę na istotne znaczenie zabiegów higienicznych w pasiece, stosowania właściwych środków odkażających. Przedstawił zagrożenia ze strony chorób pszczół, szczególnie wszechobecnej warrozy. Nie bez znaczenia są również zatrucia pszczół i inne szkodliwe działania na rodzinę pszczelą przy stosowaniu pestycydów opartych na neonikotynoidach. Konferencji towarzyszyła wystawa „Cztery pory roku” w pasiece oraz prezentacja wyrobów woskowych i pszczelarskich tablic edukacyjnych.

W dniu 22 listopada 2016 r. w Centrum Innowacyjno-Szkoleniowym LODR w Końskowoli odbyła się konferencja pt. „**Możliwości obniżenia kosztów produkcji żywca wieprzowego**”, skierowana głównie do hodowców trzody chlewnej z województwa lubelskiego. Głównymi tematami były: „Możliwości wykorzystania krajowych źródeł białka roślinnego w żywieniu trzody” przedstawione przez dr Edytę Kowalczyk-Vasilev i dr Krzysztofa Pietrzaka z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Temat „Profilaktyka i bioasekuracja w gospodarstwach utrzymujących trzodę chlewną” zaprezentował Jarosław Wiciński - Powiatowy Lekarz Weterynarii w Puławach.

Przedstawiciele firmy Hog Slat opowiedzieli o budowie tuczarni energooszczędnej, natomiast przedstawiciel KWS Lochow Polska przedstawił produkt – żyto hybrydowe i jego wykorzystanie w żywieniu trzody. Uczestnicy konferencji mieli okazję zapoznać się również z produktami firm, które wystawiły swoje stoiska, były to Trouw Nutrintion, oraz Lubelskie Centrum Mikroorganizmów.

Tematyka wybranych konferencji, pokazów i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Możliwości obniżenia kosztów produkcji żywca wieprzowego	Końskowola-ZSP
2.	Współczesne problemy zdrowotne rodzin pszczelich. Apiterapia czyli wykorzystanie produktów pszczelich w leczeniu człowieka	ZDR Biała Podlaska
3.	Profilaktyka mastitis szansą na obniżenie kosztów produkcji mleka	ZDR Zamość
Pokazy		
1.	Pokaz zakiszania pasz - kiszonka z kukurydzy	ZDR Lubartów, ZDR Łuków
2.	Pokaz sporządzania sianokiszonki w balotach	ZDR Zamość,
3.	Zabezpieczanie bazy paszowej - sporządzanie sianokiszzonek z traw	ZDR Lubartów, ZDR Łuków
Szkolenia		
1.	Metody odchowu cieląt i jałówek	ZDR Elizówka, ZDR Końskowola, ZDR Biała Podlaska,
2.	Racjonalne gospodarowanie substancją organiczną w glebie podstawą zachowania żyzności gleb. Bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin w celu ochrony wody przed zanieczyszczeniem	ZDR Hrubieszów,
3.	Profilaktyka weterynaryjna i bioasekuracja w budynkach inwentarskich	ZDR Biała Podlaska, ZDR Zamość, ZDR Ryki
4.	Innowacje w produkcji trzody chlewnej. Afrykański Pomór Świń - zasady bioasekuracji	ZDR Radzyń Podlaski, ZDR Kraśnik,

5.	Higiena produkcji mleka	ZDR Końskowola, ZDR Tomaszów Lubelski, ZDR Lubartów, ZDR Ryki,
6.	Bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin w gospodarstwach rolnych, sposoby ograniczenia mykotoksyn w produkcji zwierzęcej	ZDR Kraśnik, ZDR Opole Lubelskie, ZDR Krasnystaw,
7.	Bilans żywienia bydła mlecznego w oparciu o dostępne narzędzia zootechniczne	ZDR Lubartów,
8.	Nastrój rojowy- przyczyny powstawania, zapobieganie i zwalczanie	ZDR Biała Podlaska
9.	Rola poplonów w płodozmianie oraz utrzymanie żyzności gleby w produkcji pasz	ZDR Zamość, ZDR Kraśnik,
10.	Dostosowanie do standardów w zakresie produkcji pierwotnej przez żywienie trzody chlewnej, ASF zapobieganie	ZDR Lubartów,
11.	Bezpieczeństwo i higiena pracy w gospodarstwach rolnych	ZDR Krasnystaw,
12.	Wykrywanie podklinicznych stanów zapalnych wymion u krów ml	ZDR Biłgoraj,
13.	Prezentacja maszyn do zbioru sianokiszzonek – Targi Kielce, Łódź, Nadarzyn	ZDR Lubartów, ZDR Kraśnik, ZDR Elizówka

Tematyka wybranych porad

Zakiszanie lucerny, Opas bydła, znaczenie poplonów w płodozmianie i utrzymywanie żyzności gleby, Przechowywanie pasz dla zwierząt w celu zapobiegania ich psuciu i wietrzeniu, Poddawanie matek nieunasienionych, Serwatka w żywieniu świń, dodawanie ulepszaczy do paszy, Krzyżowanie bydła mięsnego sim x lim, Lampy owadobójcze, rozmieszczenie pułapek na gryzonie w gospodarstwie, Kukurydza w żywieniu bydła, dobór mieszańców na kiszonkę, Zwroć uwagę na zagrożenie afrykańskim pomorem świń, Zasady bioasekuracji, dokarmiania dolistnego mikroelementami pszenicy ozimej, Podsiew pastwiska koniczyną białą - ilość wysiewu, orientacyjna cena za kg nasion, pielęgnacja, Metoda odchowu cieląt, Optymalizacja wydatków w gospodarstwie rolnym, Analiza cen i wydatków na paszę treściwą dla zwierząt, Zapewnienie bezpieczeństwa pasz i żywienia zwierząt w łańcuchu pokarmowym, chemiczna ochrona roślin, zasady jej ewidencjonowania, Żywienie opasów z udziałem zielonek i pasz własnych, Organizacja taśmy zielonej, Zabiegi profilaktyczne wykonywane u prosiąt, rozwiązania technologiczne kojców dla cieląt, Nawadnianie szpulowe w uprawie warzyw, Hodowla trzody chlewnej - odchów prosiąt, rozwiązania technologiczne porodówek dla loch, Objawy zatrucia pokarmowego u koni przy wiosennym wypasie, Stymulacja rozwoju wiosennego rodzin pszczoł, Żywienie letnie tuczników z udziałem zielonek, Hodowla trzody chlewnej w cyklu zamkniętym a opłacalność produkcji, Zasady stosowania nawozów naturalnych, bezpieczne stosowanie środków ochrony roślin, Hodowla bydła mlecznego - opłacalność produkcji, Uzupelnienie dawki pokarmowej dla kur niosek w I okresie nieśności, Nowoczesny system żywienia opasów do wagi 750 kg. w tym letnie żywienie alkierzowe, Koszt założenia chmielnika, Poidła dla świń, posadzki, Dobór maszyn i ciągnika do określonej powierzchni gospodarstwa, Zasadność zakupu ciągnika rolniczego do gospodarstwa o określonej mocy, Sposób postępowania z resztkami poźniwymi, Właściwe przechowywanie pasz zapobiegające psuciu się, obniżenia kosztów remontu stada poprzez prawidłowy odchów jałówek, Dezynfekcja ramek i sprzętu pasiecznego, Wielkość wylotów w zimujących rodzinach pszczoł, wentylacja i izolacja powałki, Racjonalne żywienie bydła mlecznego w okresie zimowym, Zakup jałówek hodowlanych, Prawidłowe zabezpieczenie warunków zoohigienicznych w okresie zimy w chowie bydła opasowego, Wpływ światła na płodność loch, profilaktyka wet. i bioasekuracja w budynkach inwentarskich, Materiał siewny jako czynnik plonotwórczy, Zasady prawidłowej uprawy koniczyny czerwonej na nasiona, Wyposażenie budynku w urządzenia do zadawania pasz, Prawidłowy udój efektem poprawy jakości mleka, Innowacyjne rozwiązania w oborach mlecznych, Uprawa bezorkowa jako nowa technologia uprawy gleb, Ubój gospodarczy zwierząt- wymagania

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

2/R Poprawa opłacalności produkcji poprzez ograniczenie zakwaszenia gleb i racjonalne nawożenie oraz właściwy płodozmian, w tym rekultywacja i zagospodarowanie terenów zdegradowanych.

Temat - realizowany był przez 19 agrotechników. Łącznie przeprowadzono 35 wdrożeń na 13 gatunkach roślin (tabela 3) Najczęściej wybieranym gatunkiem była pszenica ozima. Gospodarstwa w których realizowano prace charakteryzowały się średnim arealem na poziomie 10-50 ha. W 91 % gospodarstw stosowano uprawę późniwą, w prawie 6 % gospodarstw stosowano uprawę bezorkową, nawożenie naturalne stosowało 14 % gospodarstw, wapnowanie wykonało 37 % gospodarstw, analiza gleby została przeprowadzona w 85 % wdrożeń, a w 34 % stosowano kwalifikowany materiał siewny. Wszystkie gospodarstwa osiągnęły dodatni przychód z prowadzonych wdrożeń. Głównym celem realizowanych wdrożeń w tej tematyce była optymalizacja nawożenia i odczynu gleby. Dla wszystkich wdrożeń policzono koszty jednostkowe produkcji. W większości prac osiągnięto dobre rezultaty produkcyjne – znacznie przewyższające wyniki średnie dla województwa lubelskiego.

Tabela 3. Zestawienie wdrożeń z tematu 2/R

Gatunek:				Liczba wdrożeń , w których zastosowano daną czynność								
	ilość wdrożeń	max plony	średnie plony	uprawa późniwa	uprawa bezorkowa	nawożenie naturalne	wapnowanie	analiza gleby	mat. kwalifikowany	średnie koszty bezpośrednie	przychód	
											Średni z 1 ha	max z 1 ha
<i>pszenica ozima</i>	15,0	85,0	69,7	15,0	0,0	1,0	8,0	14,0	3,0	2648,3	1570,8	2901,0
<i>pszenżyto ozime</i>	4,0	65,0	56,3	4,0	0,0	0,0	3,0	3,0	1,0	229,0	608,6	849,2
<i>żyto ozime</i>	1,0	52,0	52,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1757,1	738,9	738,9
<i>burak cukrowe</i>	2,0	600,0	575,0	2,0	0,0	1,0	0,0	1,0	2,0	4698,9	2201,1	2275,1
<i>kukurydza -ziarno</i>	1,0	150,0	150,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	1,0	2738,5	6261,5	6261,5
<i>rzepak ozimy</i>	1,0	28,0	28,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	2487,6	1992,4	1992,4
<i>ziemniak</i>	1,0	420,0	420,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	6194,0	4726,0	4726,0
<i>strączkowe - groch</i>	1,0	20,0	20,0	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1472,0	928,0	928,0
<i>jęczmień ozimy</i>	1,0	52,0	52,0	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	1,0	2623,6	496,4	496,4
<i>pszenica jara</i>	2,0	67,0	64,5	1,0	1,0	0,0	0,0	1,0	2,0	2477,9	1258,1	1381,1
<i>jęczmień jary</i>	3,0	55,0	48,0	2,0	0,0	0,0	1,0	2,0	0,0	1738,3	736,4	901,8
<i>pszenżyto jare</i>	1,0	45,0	45,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1,0	0,0	1434,8	590,2	590,2
<i>inne</i>	2,0	27,0	24,5	2,0	0,0	0,0	1,0	2,0	1,0	2723,2	3106,8	3365,2
Suma	35,0			32,0	2,0	5,0	13,0	30,0	12,0			
Główny Cel:	Liczba wdrożeń, w których realizowano dany cel											
<i>Podniesienie plonu i jakość ziarna</i>	4											
<i>Wprowadzenie kwalifikowanego materiału siewnego i nowych odmian</i>	4											
<i>Wprowadzenie nowych środków ochrony roślin</i>	0											
<i>Poprawa racjonalizacji nawożenia</i>	19											
<i>Poprawa produktywności gleby</i>	8											
Powierzchnia gosp.	do10 ha			10-50			50-100			pow. 100 ha		
Liczba wdrożeń	1			26			6			2		

1/Z Poprawa bazy paszowej w produkcji mleka.

Celem pokazu jest zapewnienie odpowiedniej ilości pasz objętościowych dobrej jakości do produkcji mleka. W pracach z tematu 1/Z doradcy pomagali w ustawieniu żywienia krów mlecznych opierając dawki o wysokiej jakości pasze objętościowe. Specjaliści zajmujący się efektywnością skarmiania pasz objętościowych udowodnili, że tylko poprzez ich odpowiedni dobór i poprawę jakości można zwiększyć nawet o 1500 l roczną wydajność mleka. Produkcja mleka przy maksymalnym spożyciu pasz objętościowych jest zdecydowanie bardziej ekonomiczna. Trafnie zostały wytypowane gospodarstwa do współpracy posiadające minimum 9 krów, spełniały minimalne standardy w zakresie higieny produkcji i warunków utrzymania. Wszystkie z gospodarstw specjalizowały się w produkcji mleka, posiadały niezbędne wyposażenie w sprzęt do zbioru pasz i produkcji kiszonek

W pierwszym etapie analizowano posiadane zasoby paszowe pod względem ilościowym i jakościowym, a następnie planowano niezbędną bazę paszową na przyszłość.

Doradztwem zostały objęte tematy związane ze sporządzaniem i wybieraniem kiszonek, zbiorem siana oraz doбором paszy treściwej. Zalecana była ocena laboratoryjna kisonki lub ocena organoleptyczna.

	<i>Areal</i>	<i>Ilość sztuk</i>	<i>Roczna produkcja mleczna z gosp. w l</i>	<i>Roczna produkcja mleczna od 1 szt. w l</i>
Średnia	40,92	27,03	193649,96	6328,53
Minimum	11,38	9	50000	3600
Maximum	460	322,4	2873934	9520

2/Z Obniżenie kosztów remontu stada poprzez prawidłowy odchów jałówek.

Celem pokazu było zapewnienie odpowiedniego odchowu zwierząt przeznaczonych na remont stada. Doradztwem objęto żywienie zwierząt, kontrolę ich wagi oraz warunki utrzymania. Zalecano mierzenie i ważenie zwierząt w celu kontroli rozwoju somatycznego zwierząt oraz określenia optymalnego terminu inseminacji lub krycia jałówek. Zalecano również ocenę kondycji ciała za pomocą wskaźnika BCS. Gospodarstwa współpracujące posiadały minimum 9 krów i miały możliwość odchowu zwierząt z własnego stada. Gospodarstwa spełniały minimalne standardy w zakresie warunków utrzymania zwierząt.

W pierwszym etapie doradztwa konieczne było przeprowadzenie analizy stanu zastanego, aktualnego oraz określenie przyczyn nieprawidłowego odchowu jałówek.

Następnie przedstawiano plan optymalnego systemu odchowu zwierząt dla danego gospodarstwa. Zarządzano stadem krów mlecznych w sposób umożliwiający właściwe przygotowanie jałówki hodowlanej do jej późniejszego użytkowania. Jednym z istotnych kosztów sięgających 20% w gospodarstwach zajmujących się hodowlą bydła mlecznego jest odchów jałówek. Wielkość tych wydatków uzależniona jest między innymi od warunków utrzymania, żywienia oraz wieku jałówki, w którym po raz pierwszy wycieli się. W pracach doradczych z tematu 2/Z zalecano odchów jałówek na remont stada w sposób prawidłowy i tani.

	<i>Areal</i>	<i>Ilość sztuk – krów</i>	<i>Ilość sztuk na remont stada</i>
Średnia	29,48	21,9	5,81
Minimum	10	9	2
Maximum	80	50	15

3/Z Produkcja żywca wołowego wysokiej jakości.

Celem tematu upowszechnieniowo-wdrożeniowego było tworzenie lub powiększanie skali produkcji żywca wołowego w gospodarstwach w oparciu o zwierzęta czystorasowe lub mieszańce z dużym udziałem genów rasy mięsnej, (co najmniej 87,5% pokolenie F₃) oraz prowadzące odchów i opas cieląt mieszańców z rasami mięsnymi. Skala produkcji w gospodarstwie była dostosowana do posiadanej bazy paszowej. W gospodarstwach były zapewnione warunki produkcyjne, pomieszczenia, baza paszowa predysponująca do chowu bydła mięsnego. Doradztwem objęto gospodarstwa posiadające co

najmniej 5 sztuk stada podstawowego wraz z przychowkiem lub odchów i opas, co najmniej 10 sztuk rocznie.

W pierwszym etapie wdrożenia oceniano dotychczasowy poziom produkcji oraz określano możliwości zwiększenia jej skali ustalając maksymalny poziom dla gospodarstwa. W gospodarstwach zamierzających rozpocząć chów bydła ustala się możliwy do osiągnięcia poziom żywienia, który głównie decyduje o sukcesie hodowlanym. W oparciu o te informacje oraz po ocenie warunków utrzymania jakimi dysponowało gospodarstwo przedstawiano hodowcy odpowiednie rozwiązania dotyczące chowu bydła mięsnego w jego gospodarstwie. Proponowano odpowiednią dla gospodarstwa synchronizację sezonu wycieleń tak by (90% wycieleń) zamykało się w okresie dwóch miesięcy.

Oceniano wykonywane zabiegi pielęgnacyjne i ewentualnie zalecano wprowadzanie brakujących. We wszystkich gospodarstwach oceniano procent upadków (szczególnie cieląt) poszukując ich przyczyn w celu ich wyeliminowania stosując odpowiednią profilaktykę.

	<i>Areal</i>	<i>Ilość sztuk- mamek</i>	<i>Ilość sztuk sprzedanych</i>
Średnia	41,06	11,22	14,1
Minimum	10,41	5	5
Maximum	80	66	90

4/Z Prawidłowy odchów prosiąt.

Celem tego tematu było uzyskanie w roku maksymalnej ilości sztuk zdrowych, (o potencjalnie wysokiej mięsności) dobrze odchowanych prosiąt. Doradcy wytypowali gospodarstwa rozwijające produkcję trzody w cyklu zamkniętym lub w cyklu otwartym specjalizujące się w produkcji prosiąt na sprzedaż. Stado w gospodarstwie współpracującym liczyło minimum 3 lochy (w większości z perspektywą wzrostu ilości loch). Lochy jako materiał mateczny w większości gospodarstw były czystorasowe lub krzyżówkowe pochodzące z ras rodzimych. Przeprowadzono analizę stanu zastanego, aktualnego, oraz określano przyczyny niepowodzeń w rozrodzie lub odchowie prosiąt. W następnej kolejności ustalony został program poprawy danego problemu w zakresie:

- organizacji rozrodu,
- genetyki loch i doboru do kojarzeń knurów,
- plenności loch,
- żywienia loch i prosiąt,
- profilaktyki loch i prosiąt,
- zmniejszenia upadków prosiąt,
- dobrostanu zwierząt.

Zalecano nowe systemy utrzymania i żywienia loch, oraz prosiąt zgodne z zasadą minimalnych wymogów wzajemnej zgodności.

	<i>Areal</i>	<i>Ilość macior</i>	<i>Ilość prosiąt odsadzonych</i>
Średnia	40,2	27,6	19,9
Minimum	7,56	3	12,35
Maximum	150	150	27

5/Z Poprawa efektów ekonomicznych w produkcji tuczników.

Celem wdrożenia było zwrócenie większej uwagi producentów na konieczność poprawy jakości oferowanego surowca (żywca wieprzowego) i uzyskanie lepszych efektów ekonomicznych. Zwracano uwagę na zwiększenie skali produkcji umożliwiającą dostarczenie do zakładów mięsnych dużych partii tuczników o wysokiej mięsności w celu otrzymania lepszej ceny. Wytypowane gospodarstwa specjalizowały się w produkcji trzody chlewnej, produkowały tuczniki w cyklu zamkniętym lub otwartym, a roczna skala produkcji wynosiła minimum 50 tuczników. Dążono do osiągnięcia dobrych wyników w tuczu poprzez zakup materiału hodowlanego, prawidłowe żywienie, osiągnięcie odpowiedniej masy w dniu uboju, zapewnienie dobrych warunków środowiskowych, prowadzenie profilaktyki weterynaryjnej.

	Areal	Ilość sztuk sprzedanych w roku
Średnia	33,11	363,68
Minimum	9,67	50
Maximum	69,16	1000

6/Z Budowa i modernizacja budynków inwentarskich zgodnie z obowiązującymi przepisami.

Zadanie miało na celu poprawę warunków dobrostanu w gospodarstwach utrzymujących zwierzęta. Przekazano wiedzę w zakresie zapewnienia zwierzętom optymalnego dobrostanu zgodnie z nowymi przepisami. Zwracano uwagę na poprawę warunków zoohigienicznych i środowiskowych w gospodarstwach. Zalecano przestrzeganie programu deratyzacji w obiektach, poprawę prowadzonej dokumentacji zakupionych pasz i środków leczniczych oraz poprawę BHP w gospodarstwie. W modernizowanych budynkach zwracano uwagę na wymagania dotyczące podłóg i posadzek, oświetlenie pomieszczeń, doboru i obliczenia odpowiedniej wentylacji, budowy nowych wybiegów oraz stosowanej wody do celów technologicznych (mycie urządzeń udojowych).

	Areal	Ilość sztuk
Średnia	21,04	88,43
Minimum	2,3	7
Maximum	66	515

Zadanie 3. Modernizacja gospodarstw rolnych, poprawa jakości artykułów rolno-spożywczych i ich przetwórstwa oraz wzmocnienie pozycji rolników na rynku

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	5	5	87
2.	Szkolenia wyjazdowe	-	2	90
3.	Porady	720	779	779
4.	Zadania wdrożeniowo-upowszechnieniowe	11	9	9

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Poprawa jakości żywca wołowego	ZDR Końskowola, ZDR Chełm, ZDR Lubartów,

Tematyka wybranych porad

Badanie przyczyn złego przechowywania kiszonek, Prawidłowy udój efektem poprawy jakości mleka, wyposażenia budynków inwentarskich - urządzeń do pojenia zwierząt, Poprawa jakości żywca wieprzowego, Poprawa jakości żywca wołowego, Poprawa jakości mleka poprzez prawidłowy udój, Poprawa dochodowości gospodarstwa dzięki modernizacji, wyposażenia budynku w urządzenia do zadawania pasz, Przystosowanie budynku inwentarskiego do hodowli drobiu, Innowacyjne rozwiązania w oborach mlecznych, Zakładanie odpowiednich poidel dla prosiąt i warchlaków, Wyposażenie gołębnika (segmenty gniazdowe), Dostosowanie parku maszynowego do technologii uprawy i rodzajów upraw, Poprawa jakości mleka, prawidłowe bilansowanie dawek żywieniowych, modernizacji plantacji maliny jesiennej oraz możliwości przerobu surowca malin we własnym gospodarstwie, Pomieszczenia przeznaczone do odchovu kurcząt rzeźnych, możliwości przerabiania i sprzedaży mięsa w swoim gospodarstwie, elektronicznym systemie zarządzanie stadem krów mlecznych, Sposoby ogrzewania-systemy grzewcze stosowane przy produkcji drobiu, Nowe technologie w produkcji mleka - robot udojowy. Nowe odmiany do nasadzeń towarowych, Wprowadzenie nowych technologii uprawy celem poprawy jakości zbieranych plonów, Jakość mleka, a produkcja serów, Produkcja, paczkowanie produktów zbożowych, Założenie fermy królików-budowa budynku, wyposażenie, Analiza zbioru sianokiszonki prasą zbierającą zmiennokomorową

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

3/R Dostosowanie parku maszynowego do potrzeb i warunków gospodarstwa.

Temat - realizowany był przez 6 agrotechników. Łącznie przeprowadzono 8 wdrożeń (tabela 4). Sześć wdrożeń dotyczyło wprowadzenie do gospodarstw nowych maszyn i urządzeń. Dwa wdrożenia dotyczyły wprowadzenia nowych technologii związanych z uprawą i siewem roślin.

Tabela 4. Zestawienie wdrożeń z tematu 3/R

Temat mechanizacyjny - 3/R	ilość	Rodzaj maszyn których dotyczy wdrożenie						
		uprawa	siew	nawożenie	ochrona	zbiór	transport	ciągnik
Cel wdrożenia:								
Organizacja szkolenia								
Wprowadzenie nowych maszyn	6	1	2		2	1		
Wprowadzenie technologii	2	1	2					
Suma	8	2	4	0	2	1	0	0

Zadanie 4. Upowszechnianie wśród rolników wiedzy i nabywanie umiejętności stosowania integrowanych metod ochrony i integrowanej produkcji.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	64	56	961
2.	Szkolenia wyjazdowe	-	3	34
3.	Porady	2367	2762	2762
4.	Zadania wdrożeniowo-upowszechnieniowe	96	96	96

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Rozpoznawanie agrofagów ich progi szkodliwości i zagrożenia w uprawach roślin rolniczych	ZDR Łęczna, ZDR Hrubieszów, ZDR Zamość,
2.	Aktualne przepisy w integrowanej ochronie roślin	ZDR Biała Podlaska, ZDR Biłgoraj, ZDR Krasnystaw, ZDR Końskowola
3.	Praktyczne wdrażanie integrowanej ochrony roślin w uprawie roślin rolniczych - zasady i wymogi dla gospodarstw rolnych	ZDR Zamość, ZDR Chełm, ZDR Parczew, ZDR Bychawa
4.	Integrowana produkcja roślin	ZDR Kraśnik, ZDR Zamość, ZDR Tomaszów Lubelski, ZDR Chełm,

Tematyka wybranych porad

Zasady uzyskania Certyfikatu w produkcji jabłek, Sprzedaż bezpośrednia, z zakresu integrowanej ochrony roślin, Zagrożenia płynące z opryskiwania roślin w słoneczny dzień, oraz przy wietrze, Postępowanie w przypadku nadmarzniętych roślin rabarbaru, Dobór herbicydu do ochrony gryki przed chwastami, Omówienie metod niechemicznych stosowanych w integrowanej ochronie roślin oraz omówienie umiejętnego stosowania ochrony roślin przy zastosowaniu metody chemicznej, Bielenie drzew jabłoni celem uniknięcia przyspieszonej wegetacji rośliny i podatności na przymrozki, Termin zabiegu i skład mieszanki używanej do bielenia pni, Terminy
---

zawieszania tablic lepowych na drzewach jabłoni, wskazujących okres nalotu owocnicy, integrowana ochrona roślin rolniczych, Terminy wysadzania warzyw do gruntu, Zagrożenia posadzonej rozsady i metody ich zwalczania, Zasady uczestnictwa w systemie jakości żywności, Integrowana Produkcja, Integrowana produkcja rolna - procedura zgłaszania i certyfikacji gospodarstwa, stosowanie zabiegów środkami ochrony roślin w integrowanej uprawie pszenicy jarej, Integrowana uprawa roślin - nawozy azotowe bezpieczne dla środowiska, do stosowania w terenach chronionych, Dobór odmian roślin jarych do uprawy, przygotowanie pola do uprawy, terminy agrotechniczne, z uwzględnieniem integrowanej produkcji, Dobór odmian do mieszanek strączkowo-zbożowych z uwzględnieniem integrowanej ochrony roślin, strategii integrowanej ochrony roślin przed ślimakami (pszenica ozima, rzepak ozimy, Rozpoznawanie agrofagów na roślinach okopowych- ziemniaki - stwierdzono fizjologiczne zasychanie łętów - niecelowa ochrona chemiczna, Dobór preparatów grzybobójczych na podstawie żdźbła. Co to jest próg szkodliwości. Niechemiczne sposoby zapobiegania patogenom. Wiosenne nawożenia azotem pszenicy i rzepaku. Stosowanie rozpylaczy antyznoszeniowych w tym eżektorowych dwu strumieniowych ograniczających znoszenie cieczy roboczej

Realizacja zadań wdrożeniowo-upowszechnieniowych:

4/R Wdrażanie zasad integrowanej ochrony roślin rolniczych.

Temat - realizowany był przez 48 agrotechników i specjalistów z zakresu produkcji roślinnej. Łącznie przeprowadzono 91 wdrożeń na 12 gatunkach roślin (tabela 5) Najczęściej wybieranym gatunkiem była pszenica ozima. Gospodarstwa, w których realizowano prace charakteryzowały się średnim arealem na poziomie 10-50 ha. W 87 % gospodarstw stosowano uprawę poźniwą, w prawie 7 % gospodarstw stosowano uprawę bezorkową, nawożenie naturalne stosowało 17,5 % gospodarstw, wapnowanie 14 % gospodarstw, analiza gleby została przeprowadzona w blisko 50 % wdrożeń, a w 66 % kwalifikowany materiał siewny. Wszystkie gospodarstwa osiągnęły dodatni przychód z prowadzonych wdrożeń. Głównym celem realizowanych wdrożeń w tej tematyce była optymalizacja ochrony roślin. Dla wszystkich wdrożeń policzono koszty jednostkowe produkcji. W większości prac osiągnięto dobre rezultaty produkcyjne – znacznie przewyższające wyniki średnie dla województwa lubelskiego.

Tabela 5. Zestawienie wdrożeń z tematu 4/R

Gatunek:				Liczba wdrożeń, w których zastosowano daną czynność									
	Ilość wdrożeń	max plony	średnie plony	uprawa późniwa	uprawa bezorkowa	nawożenie naturalne	wapnowanie	analiza gleby	mat. kwalifikowany	średnie koszty bezpośrednie	przychód		
											Średni z 1 ha	max z 1 ha	
<i>pszenica ozima</i>	38,0	80,0	65,9	30,0	5,0	4,0	3,0	18,0	27,0	2530,5	1463,9	2876,0	
<i>pszenżyto ozime</i>	6,0	70,0	56,8	5,0	0,0	1,0	0,0	5,0	4,0	1851,2	1200,0	2099,1	
<i>burak cukrowy</i>	2,0	776,0	768,0	2,0	0,0	0,0	0,0	2,0	2,0	4431,0	7320,2	7516,9	
<i>kukurydza -kiszonka</i>	3,0	750,0	626,7	3,0	0,0	2,0	2,0	2,0	3,0	2860,5	2286,1	4519,7	
<i>rzepak ozimy</i>	9,0	46,0	34,6	8,0	0,0	2,0	3,0	4,0	6,0	3164,0	2658,8	3944,7	
<i>ziemniak</i>	3,0	450,0	360,0	3,0	0,0	2,0	0,0	1,0	1,0	4334,1	9022,6	20890,3	
<i>strączkowe - groch</i>	3,0	30,0	26,0	3,0	0,0	0,0	2,0	1,0	3,0	2354,4	805,8	1361,2	
<i>strączkowe - tulin</i>	1,0	20,3	20,3	1,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	1105,0	316,0	316,0	
<i>pszenica jara</i>	6,0	60,0	48,7	5,0	0,0	3,0	2,0	0,0	5,0	2013,4	1062,3	2237,3	
<i>jęczmień jary</i>	7,0	56,0	51,1	7,0	1,0	0,0	0,0	3,0	4,0	1825,1	953,0	1433,2	
<i>owies</i>	4,0	45,0	41,3	4,0	0,0	2,0	1,0	3,0	2,0	1289,4	549,1	1013,0	
<i>inne</i>	9,0	32,0	22,7	9,0	0,0	0,0	0,0	5,0	3,0	2522,0	7081,2	15119,2	
Suma	91,0			80,0	6,0	16,0	13,0	45,0	60,0				
Główny Cel:	Liczba wdrożeń, w których realizowano dany cel												
<i>Podniesienie plonu i jakość ziarna</i>	16												
<i>Wprowadzenie kwalifikowanego materiału siewnego i nowych odmian</i>	14												
<i>Wprowadzenie nowych środków ochrony roślin</i>	52												
<i>Poprawa racjonalizacji nawożenia</i>	4												
<i>Poprawa produktywności gleby</i>	5												
Powierzchnia gosp.	do10 ha			10-50			50-100			pow. 100 ha			
Liczba wdrożeń	6			65			19			1			

Zadanie 5. Wymogi i normy wzajemnej zgodności.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	27	31	526
2.	Porady	1705	2237	2237

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Stosowanie zasad wzajemnej zgodności [cross-compliance] w gospodarstwach rolnych	Wszystkie ZDR,
2.	Afrykański pomór świń - zagrożenia i zapobieganie, Zmiany zasad rejestracji zwierząt w systemie IRZ ARiMR. BHP w rolnictwie	ZDR Włodawa, ZDR Krasnystaw, ZDR Hrubieszów, ZDR Chełm
3.	Zapewnienie bezpieczeństwa pasz i żywienia zwierząt w łańcuchu żywnościowym	ZDR Łuków, ZDR Krasnystaw, ZDR Zamość,
4.	Poprawa warunków środowiskowych w budynkach inwentarskich	ZDR Biała Podlaska, ZDR Biłgoraj

Tematyka wybranych porad

Składowanie obornika na gruncie, Terminy stosowania nawozów, Nawożenie na terenach o znacznym stopniu nachylenia, Poprawa warunków środowiskowych w budynkach dla trzody, Stosowanie zasad, wymogów wzajemnej zgodności w gospodarstwach rolnych, Gdzie i jak zgłosić podejrzenie choroby zakaźnej, Zgłoszenie (rejestracja) instalacji związanej z emisją do środowiska zanieczyszczeń powstałych przy produkcji trzody chlewnej, Dodatki paszowe poprawiające smakowitość pasz, oraz jej strawność, Produkcja pierwotna pasz, identyfikacja i rejestracja zwierząt, dobrostan zwierząt wymagania, Konieczność zgłoszenia gospodarstwa do Stacji Sanepidu, Eliminacja gryzoni z gospodarstwa, ochrona paszy, Magazynowanie środków ochrony roślin w gospodarstwie oraz postępowanie z pustymi opakowaniami, Ewidencja obrotów paszami własnymi i z zakupów za rok 2015, Zasada wzajemnej zgodności (CC) w produkcji mleka, Zapewnienie bezpieczeństwa pasz i żywienia zwierząt w łańcuchu pokarmowym, Profilaktyka ASF w gospodarstwie rolnym, Zmiany w systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt, Nowe zasady znakowania świń, Bioasekuracja w gospodarstwach trzodowych, Stosowanie zasad wzajemnej zgodności w gospodarstwie - dokumentacja, Normy Dobrej Kultury Rolnej, Wymogi weterynaryjne w produkcji trzody chlewnej, Wymogi niezbędne do utrzymania bydła mięsnego, Wyliczenie produkcji obornika w gospodarstwie przy utrzymaniu świń na płytce ściółce, Warunki bezpieczeństwa i higieny wymagane przez Inspekcję Weterynaryjną podczas kontroli na miejscu w gospodarstwie, Normy utrzymania trzody chlewnej przy tuczu otwartym w systemie bezściółkowym, Powierzchnia stanowisk dla bydła mlecznego utrzymywanego w systemie uwięziowym,
--

1.2. Program 2. Pomoc rolnikom w zakresie ukierunkowania i zmiany profilu produkcji w aspekcie ekonomicznym

Zadanie 1. Edukacja rolników w zakresie działań PROW 2014 – 2020 i innych programów oraz wskazanie źródeł ich finansowania

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	362	428	7955
2.	Konferencje	5	5	339
3.	Porady	11050	17613	17613
4.	Bezpłatne wypełnianie dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy z funduszy krajowych lub zagranicznych	-	238	238

W dniach 14-15 stycznia 2016 r. w LODR w Końskowoli odbyła się konferencja skierowana do producentów trzody chlewnej z Lubelszczyzny. Jej tytuł brzmiał: „Kompleksowa platforma szkoleniowa kluczem do odbudowy stada podstawowego przez małe i średnie fermy trzody chlewnej - przygotowanie producentów do aplikowania o środki pomocowe PROW 2014 - 2020”.

Konferencję zorganizował Dział Ekonomiki LODR w Końskowoli we współpracy z Krajowym Związkiem Grup Producentów Rolnych - Izba Gospodarcza. Była jedną z cyklu pięciu konferencji, które odbywają się w innych województwach naszego kraju. Sfinansowano ją ze środków Funduszu Promocji Mięsa Wieprzowego. Wzięło w niej udział 160 osób, głównie rolników z województwa lubelskiego. Do Końskowoli przyjechali również prezesi Grup Producentów Rolnych o profilu trzoda chlewna z całej Lubelszczyzny oraz rolnicy z Mazowsza, zrzeszeni w Podlaskim Związku Grup Producentów Trzody Chlewnej. Gośćmi konferencji byli: marszałek województwa lubelskiego, zastępca dyrektora Departamentu Rolnictwa i Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, przedstawiciel IUNG-BIP w Puławach oraz przedstawiciele Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie, OT Agencji Rynku Rolnego, Lubelskiej Izby Rolniczej, samorządowcy i doradcy LODR. Podczas dwóch dni dyskutowano na temat słuszności dokonywania inwestycji w trudnym dla rolników czasie oraz o przyszłości branży trzodziarskiej. Rolnicy otrzymali wiele praktycznych wskazówek dotyczących możliwości dofinansowania inwestycji w rolnictwie, porad w zakresie wyposażenia chlewni i efektywnego żywienia zwierząt.

Skomplikowane procedury środowiskowe i budowlane poprzedzające rozpoczęcie prac budowlanych w gospodarstwie, a także prawa przysługujące rolnikom omówiła Małgorzata Malinowska. Uprzedziła rolników, że zanim rozpoczną budowę chlewni, czeka ich długi proces związany z uzyskaniem stosownych zgód i pozwoleń wydawanych przez organy administracji.

Metody skutecznego ubiegania się o dofinansowanie na budowę i modernizację obiektów do produkcji prosiąt i tuczarni w ramach działania: „Modernizacja gospodarstw rolnych” w ramach PROW 2014-2020 szczegółowo przedstawiła Karolina Reńska, prawnik z KZGPR-IG. Wy tłumaczyła, jak zaplanować harmonogram realizacji inwestycji w gospodarstwie oraz przedstawiła niezbędne załączniki do wniosku. Jakub Nowacki przekonywał rolników do prowadzenia rachunkowości w gospodarstwie rolnym. Anna Kurek przedstawiła przykłady zrealizowanych inwestycji pod kątem wyboru technologii adekwatnej do rozmiaru produkcji i dostępnych środków finansowych. Lekarz weterynarii Piotr Kołodziejczyk przedstawił systemy chowu loch i odchowu prosiąt. Stwierdził, że budując chlewnię, trzeba zmierzyć się z trudnymi wyborami dotyczącymi jej wyposażenia, uwzględniając przy tym koszty, a także uwarunkowania prawne, dobrostan zwierząt oraz produktywność stada. Nie chodzi bowiem wyłącznie o możliwości, jakie niesie ze sobą PROW 2014-2020 (i szansa na doinwestowanie gospodarstwa), ale też o wiele praktycznych aspektów, które na co dzień mogą usprawnić pracę w chlewni, ograniczyć straty paszy i przyczynić się do zmniejszenia ogólnych kosztów produkcji.

Dużym zainteresowaniem cieszyły się konsultacje indywidualne z prelegentami, ponieważ mimo trudnej sytuacji w branży i niskiej opłacalności produkcji żywca wieprzowego, rolnicy chcą się rozwijać i specjalizować. Udział w szkoleniu z pewnością pozwoli im na dokonanie realnej oceny planowanych inwestycji.

Konferencja była udanym przedsięwzięciem, co podkreślali uczestniczący w niej rolnicy, prosząc o organizację kolejnych tego typu spotkań. Mamy nadzieję, że przekazana podczas konferencji wiedza okazała się cenna, a spotkanie rolników branży trzodziarskiej stanowiło doskonałą okazję do inspirującej wymiany poglądów. Konferencji towarzyszyło duże zainteresowanie mediów. Telewizyjne relacje były emitowane w „Panoramie Lubelskiej” oraz audycjach rolniczych TVP „Agrobiznes” i „Agro wieści

W dniu 30 listopada 2016 r. LODR w Końskowoli w partnerstwie z Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa - Państwowym Instytutem Badawczym zorganizował konferencję naukową pt. „Zastosowanie nowoczesnych metod oceny zmienności przestrzennej użytków rolnych”. Prelegenci z IUNG-PIB omówili następujące zagadnienia: Piotr Koza - „Analiza upraw rolniczych na podstawie zdjęć satelitarnych”, Jan Jadczyzyn - „Wykorzystanie zdalnych zobrażeń do aktualizacji zmian w strukturze użytkowania gruntów w woj. dolnośląskim”, Artur Łopatka - „Wykorzystanie termalnych zobrażeń satelitarnych w rolnictwie”, Guillaume Debaene i Jacek Niedźwiecki - „Ocena przestrzennej zmienności gleb metodą bliskiej podcierwieni „on-the-go”, Rafał Wawer - „Bezprzewodowe sieci czujników i sterowanie zaworami w nawodnieniach i fertygacji”, Rafał Pudełko - „Wykorzystanie dronów w uprawie roślin”. Małgorzata Seroka z LODR omówiła temat „Koncepcja Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich oraz możliwości finansowania projektów w ramach Działania „Współpraca” PROW 2014-2020”. Konferencja miała na celu uświadomienie możliwości, jakie niesie ze

sobą stosowanie nowoczesnych rozwiązań i urządzeń w rolnictwie, oraz wskazanie środków dostępnych na sfinansowanie działań przyczyniających się do wdrażania innowacji na obszarach wiejskich. Dotyczyła szeroko pojętej tematyki wykorzystania w uprawie roślin i ich monitorowaniu pomiarów wykonywanych zdalnie, tzn. z pewnej odległości.

Tematyka wybranych konferencji i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	PROW 2014-2020: Modernizacja Gospodarstw Rolnych, Młody Rolnik	ZDR Chełm
2.	Kompleksowa platforma szkoleniowa kluczem do odbudowy stada podstawowego przez małe i średnie fermy trzody chlewnej – przygotowanie producentów do aplikowania o środki pomocowe PROW 2014-2020”.	NEK Końskowola
3.	Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne	ZDR Chełm
4.	Płatności na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu dla małych gospodarstw którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi	ZDR Wisznice
5.	Zastosowanie nowoczesnych metod oceny zmienności przestrzennej użytków rolnych - wskazanie innowacyjnych rozwiązań w uprawach polowych oraz możliwości pozyskania środków w ramach działania "Współpraca"	NPP Końskowola
Szkolenia		
1.	Inwestycje odtwarzające potencjał produkcji rolnej	ZDR Opole Lubelskie, ZDR Biała Podlaska,
2.	Restrukturyzacja małych gospodarstw	ZDR Elizówka, ZDR Łęczna, ZDR Piaski, ZDR Wisznice, ZDR Biłgoraj, ZDR Parczew, ZDR Krasnystaw, ZDR Lubartów,
3.	Płatności na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu małych gospodarstw, którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi	Wszystkie ZDR
4.	Rozwój przedsiębiorczości – rozwój usług rolniczych	ZDR Biała Podlaska, ZDR Zamość
5.	Zasady konkurencyjności wyboru wykonawców dla zadań PROW 2014-2020,	ZDR Zamość,
6.	Zasady przyznawania dopłat bezpośrednich i wypełniania wniosków	Wszystkie ZDR
7.	Premia dla Młodego Rolnika	Wszystkie ZDR
8.	Modernizacja Gospodarstw rolnych - dofinansowanie	Wszystkie ZDR
9.	Inwestycje w gospodarstwach położonych na OSN	ZDR Radzyń Podlaski, ZDR Chełm, ZDR Elizówka

Tematyka wybranych porad

<p>PROW: Restrukturyzacja małych gospodarstw - zasady przyznawania pomocy, Pozyskanie środków z Programu "Inwestycje odtwarzające potencjał produkcji rolnej, Zobowiązania wynikające z przyznanej premii dla Młodych Rolników, zasady realizacji biznesplanu, Działalność rolnicza w ramach Różnicowania działalności rolniczej, Rozwój usług rolniczych, PROW - harmonogram naboru wniosków w 2017, Możliwość modernizacji budynków gospodarczych z MGR, Odtworzenie potencjału po wystąpieniu klęski żywiołowej, zasady rozliczenia premii MR po 5 latach, Możliwości wprowadzenia zmian w PRG młodego rolnika, Modernizacja - wzrost GVA, a realizacja przedsięwzięcia, Warunki i zasady uzyskania dotacji w ramach działania PROW 2014-2020 - Modernizacja Gospodarstw Rolnych i Premia dla Młodego Rolnika, Modernizacja gospodarstw rolnych - zasady obowiązujące przy tegorocznym naborze wniosków, Modernizacja gospodarstw rolnych, niezbędne dokumenty do sporządzenia wniosku i planu oraz planu sprzedaży, Warunki działania modernizacja - wspólne użytkowanie, Zasady dotyczące działania „Restrukturyzacja małych gospodarstw, Wyliczenie punktów i wielkości</p>
--

ekonomicznej gospodarstwa rolnego do działania modernizacja gospodarstw rolnych, działanie Młody Rolnik - wyliczenie wielkości ekonomicznej gospodarstwa i punktów, Możliwość starania się o dopłaty, interpretacja przesunięcia terminu podpisania decyzji z działania MR- jesień 2015- Możliwości skorzystania z „Modernizacji”, Premia MR, Modernizacja gospodarstw rolnych, przejęcie ziemi, darowizna notarialna, wykształcenie rolnicze, Korekta BP i zmiana wniosku na MR 2014-2020, Płatności -system dla małych gospodarstw, Rolnictwo ekologiczne, Zobowiązania młodego rolnika, Warunki ubiegania się o premię na rozpoczęcie działalności pozarolniczej, Fundusze na rozwój przedsiębiorczości w ramach PROW, Korzystanie z PRSK w przypadku siewu gryki i nostrzyka, w pakiecie 6.1, Transfer wiedzy i innowacji w PROW 2014 - 2020 - założenia programu; możliwości skorzystania z pomocy przez Szkołę Rolniczą, Możliwości ubiegania się o środki na rozwój gospodarstwa rolnego

Inne programy: Stawki dopłat bezpośrednich za 2016 r., DB, a wysokość czynszu dzierżawnego za 2016 r., Dopłaty obszarowe, zmiany do zazieleniania, Termin utrzymania poplonu ścierniskowego celem spełnienia obszaru EFA zadeklarowanego w płatnościach obszarowych, Dopłaty bezpośrednie w 2017 r- zasady z wyjęcia z systemu dla małych gospodarstw, Wyliczenie dopłat z powierzchni dzierżawionej od innego rolnika, Obowiązek utrzymania obszarów proekologicznych. Zasady postępowania przy zmianie międzyplonów w ramach EFA, Wysokość dopłaty cukrowej w 2016, Zasady przyznawania zaliczek w ramach dopłat bezpośrednich, wyliczenie należności, Sankcje z tytułu przekształcenia użytków zielonych w grunty orne podczas realizacji programów rolnośrodowiskowych, Warunki uzyskania dopłat bezpośrednich w 2016 r., Jak pozyskać dofinansowanie na założenie działalności gospodarczej, Płatność niezwiązana do tytoniu, Udzielenie informacji z zakresu funduszy na agroturystykę, Płatności obszarowe i ONW, Udzielenie informacji z RPO WL z zakresu działalności pozarolniczej, dostępność funduszy z różnych programów, Zasady przyznawania dopłat ze środków krajowych do bydła, roślin strączkowych i owoców miękkich, Warunki uzyskania dotacji za zakupiony materiał siewny, Wymogi związane z zazielenieniem, Wielkości stawek dopłat bezpośrednich za 2015 rok, Wymogi związane z ubieganiem się o płatność do bydła i krów, Zasady przygotowania informacji z poszczególnych pól uprawnych do sporządzenia wniosku o płatności w 2016 roku, Zmiany w dopłatach bezpośrednich na 2016 rok, Zazielenienie, obszary proekologiczne EFA, dywersyfikacja upraw, Kontrola Foto w gospodarstwie interpretacja raportu po kontroli i sporządzanie odwołania, Analiza protokołów pokontrolnych z dopłat bezpośrednich, Obowiązkowa praktyka w ramach płatności za zazielenienie w przypadku TUZ cennych, Dopłaty obszarowe - zazielenienie, płatność do buraków cukrowych, bydła i owoców miękkich, Uprawy trwałe w płatności jednolitej, spełnienie warunków zazielenienia

Pomoc krajowa: ANR - czynsz dzierżawny, informacja o działalności gospodarczej i płaceniu podatku VAT, Pomoc de minimis - limit środków na gospodarstwo, na co może być przeznaczona, Procedura składania dokumentacji, kryteria dostępu- LGD Leśny Krąg, kredyt preferencyjny na zakup gruntów rolnych, Możliwości finansowania rozwoju gospodarstwa rolnego w działach specjalnych produkcji rolnej - produkcja drobiu - ostrożność banków w kredytowaniu - jako inwestycje wysokiego ryzyka, Restrukturyzacja zadłużenia a konieczność uwzględnienia dopłat do kredytów preferencyjnych, Zasady ubiegania się o pomoc finansową dla producentów rolnych, w których gospodarstwach powstały szkody co najmniej 70%, Możliwości finansowania rozwoju gospodarstwa rolnego w działach specjalnych produkcji rolnej - uprawa grzybów oraz produkcja brojlerów tucz indyczek, Wsparcie kryzysowe dla producentów owoców i warzyw. Warunki uczestnictwa w mechanizmie - nabór wniosków, ARR - warunki do składania wniosku ograniczenia produkcji mleka, Dopłaty do materiału siewnego, Kredyt preferencyjny na zakup ziemi - warunki uzyskania kredytu, Kredyt preferencyjny na inwestycje budowlane - warunki uzyskania kredytu, Fundusze krajowe na zakup nieruchomości, warunki sprzedaży ziemi, zasady wypełniania dokumentów do Agencji Nasiennej w Lesznie, Możliwości finansowania zakupu nieruchomości rolnej - UR, budynki, nasadzenia, sady itp., Warunki korzystania z pomocy nadzwyczajnej dla producentów świń, Dopłaty z ARR do produkcji mleka, Obowiązujące wzory druków i ich wypełnianie, Krajowy Program Wsparcia Pszczelarstwa na 2016 rok, Zwrot podatku akcyzowego w 2016 r., Jak sporządzić plan przedsięwzięcia, jeżeli zamierza korzystać z 2 linii kredytowych

Bezpłatne wypełnianie dokumentów niezbędnych do uzyskania pomocy z funduszy krajowych i zagranicznych

Nazwa działania	Ilość gospodarstw	Do kogo składane
Wypełnienie ankiety monitorującej w działaniach PROW	19	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
Sporządzenie wniosku o przyznanie pomocy finansowej dla producentów rolnych, w których gospodarstwach rolnych powstały szkody w danej	132	Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

uprawie w wysokości co najmniej 50% i mniej niż 70% spowodowane wystąpieniem niekorzystnych zjawisk atmosferycznych		
Sporządzenie rolnikowi wniosku/powiadomienia o przyznanie wsparcia dotyczącego bezpłatnej dystrybucji owoców lub warzyw	43	Agencja Rynku Rolnego
Sporządzenie wniosku o wsparcie w sektorze mleka	32	Agencja Rynku Rolnego
Inne (wniosek dotyczący materiału siewnego, wpisu do ewidencji producentów..)	12	Agencja Nasienna, ARiMR
Razem:	238	

Zadanie 2. Prowadzenie analiz przemian w zakresie poziomu i jakości produkcji rolniczej i funkcjonowania gospodarstw rolnych

Analiza dochodów i kosztów działalności rolnej obejmuje rachunek pełnych kosztów jednostkowych w badanym gospodarstwie. Analiza ta ma na celu zasygnalizowanie doradcy i rolnikowi konieczność poprawy niedoskonałości technologicznych i organizacyjnych w analizowanej działalności w danym gospodarstwie rolnym.

Prowadząc takie analizy rolnicy mogą obiektywnie dokonać oceny sytuacji ekonomicznej swojego gospodarstwa, podejmować na bieżąco trafne decyzje, planować produkcje i zamierzenia inwestycyjne. Temat był realizowany poprzez: szkolenia, porady, zadania wdrożeniowo-upowszechnieniowe.

Opracowano biuletyn ekonomiczny udostępniony na stronie internetowej LODR w Końskowoli.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	5	4	48
2.	Porady	451	548	548
3.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	180	176	176
4.	Monitoring gospodarstw rolnych pod potrzeby różnych instytucji-ankiety koniunktury	-	263	263

Tematyka wybranych konferencji i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Prowadzenie analiz przemian w zakresie poziomu i jakości produkcji rolniczej i funkcjonowania gospodarstw rolnych	ZDR Radzyń Podlaski, ZDR Biała Podlaska, ZDR Wisznice
2.	Kalkulacje rolnicze	ZDR Hrubieszów

Tematyka wybranych porad

Spadek opłacalności produkcji mleka, Proces przestawiania na produkcję bydła mięsnego w gospodarstwie, Analiza struktury kosztów działalności operacyjnej w gospodarstwie na podstawie rozliczeń VAT, Analiza obsady roślin jęczmienia ozimego na polu po przezimowaniu, Opłacalność przesiewu plantacji i zasiania mieszanki zbożowej na tym polu, Opłacalność żywca wołowego a pasze własne /rentowność produkcji/, Analiza przemian w zakresie poziomu i jakości produkcji rolniczej w funkcjonowaniu gospodarstwa rolnego, Zasady inwestycji w przechowalnię i jej wpływ na opłacalność produkcji, Opłacalność rolnictwa ekologicznego, Opłacalność hodowli bydła mięsnego przy w miarę stabilnych cenach skupu, Opłacalność produkcji żywca wieprzowego w okresie letnim przy żywieniu zielonkami, Żywnienie opasów w okresie letnim /tucz sezonowy z zielonkami/ Analiza opłacalności/, Kalkulacja kosztów produkcji agrestu i młodego bydła opasowego, Wahania cen skupu żywca wieprzowego na wielkość hodowli trzody chlewnej, Zakup gruntów rolnych, powiększenie do średniej krajowej, Zebranie informacji o poniesionych kosztach (nawożenie, cięcie) w uprawie sliwy w gospodarstwie, Wpływ ubiegłorocznej suszy i braku dobrych pasz objętościowych na poziom cen skupu żywca bydła mięsnego
---

i opłacalność hodowli, Zasady kalkulacji opłacalności produkcji roślinnej, Analiza opłacalności młodego bydła rzeźnego, opasów do 700 kg, Organizacja gospodarstwa - dochody i koszty, planowane inwestycje oraz źródła ich finansowania, Omówienie struktury kosztów: bezpośrednie, pośrednie, Zasady kalkulacji opłacalności produkcji zbóż, Kalkulacje porzeczki czarnej za 2015 r., Analiza opłacalności uprawy dyni oleistej (zmiana profilu produkcji z bydła opasowego na uprawę dyni oleistej), Koszty i przychody z uprawy jagody kamczackiej, Analiza ekonomiczna „usługowego tuczu trzody chlewnej”, zwiększenie dochodowości poprzez zmniejszenie kosztów energii, Kalkulacja opłacalności i kosztów produkcji mleka, Analiza finansowa gospodarstwa za 2015 rok dla banku kredytującego, Kalkulacje produkcji mleka w gospodarstwie, Założenie sadu jabłoniowego wskazania różnych możliwości dofinansowania inwestycji, Ocena ukierunkowań rozwojowych gospodarstwa, Określenie zakresu analiz ekonomicznych niezbędnych w gospodarstwie, Kalkulacja uprawy rzepaku ozimego, analizy przychodów oraz kosztów i produkcji sprzedażowej w sadach w gospodarstwie w oparciu o zastosowanie kalkulacji kosztów, Ryzyko przy zmianie kierunku produkcji w gospodarstwie, kalkulacji opłacalności produkcji żyta ozimego, Kalkulacja uprawy pomidora, Analiza struktury kosztów produkcji roślinnej (burak cukrowy, pszenica ozima) na podst. zapisów rachunkowych oraz rozliczeń VAT, Prowadzenie analizy przemiany z produkcji konwencjonalnej na produkcję ekologiczną, ocena ekonomiczna zmiany produkcji, Porównanie opłacalności chowu bydła mięsnego w czystej rasie i krzyżówkowego, Organizacja linii czyszczącej zboże przez zasypem do silosu, Analiza kosztów produkcji mleka i owoców malin, koniunktura w rolnictwie. Zmiana z uprawy konwencjonalnej na uprawę bezorkową - rzepak ozimy - analiza opłacalności, Ewidencja obrotów pasz własnych i z zakupu w gospodarstwie w 2016 roku, Analiza jakości produkcji, omówienie alternatywnych dochodów, usługi czyszczenia i suszenia ziarek z dyni, Dochodowość gospodarstwa z produkcją owoców miękkich w 2016r, Analiza przychodów i kosztów produkcji trzody chlewnej w gospodarstwie, Bilans majątkowy gospodarstwa z uwzględnieniem środków pieniężnych gospodarstwa, Porównanie opłacalności uprawy pszenic wysokojakościowych i paszowych, Kalkulacja produkcji opasów ,model żywienia paszami własnymi, płatności podatku od nieruchomości w zależności od posiadanej powierzchni ziemi (pon. 1 ha), Warunki sprzedaży produktów wyprodukowanych w gospodarstwie

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

E/1 Analiza ekonomiczna gospodarstwa rolniczego (z ewentualnym uwzględnieniem działalności pozarolniczej)

Przedmiotem analizy było 26 biznesplanów. Biznesplany pomocne przy opracowaniu obowiązującej dokumentacji były dla wszystkich jednolite, takie jak do wsparcia kredytowego.

Analiza ekonomiczna gospodarstw rolniczych (z ewentualnym uwzględnieniem działalności pozarolniczej) zmierzała do określenia efektywności planowanej inwestycji i ryzyka związanego z finansowaniem inwestycji. Uzyskane wyniki zostały przeanalizowane pod tym kątem z rolnikiem w każdym gospodarstwie.

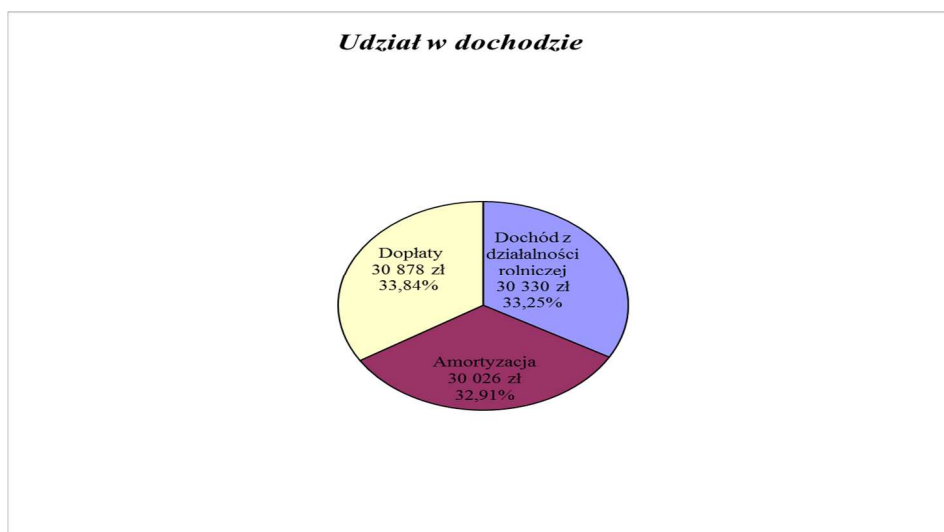
Sporządzona analiza dla danego gospodarstwa może być pomocna rolnikowi w doprecyzowaniu długofalowej wizji działalności rolniczej.

Dla ośrodka rolniczego jest dobrą okazją do nawiązania i utrwalenia współpracy gospodarstw rozwojowych z doradcami oraz ewentualnego pozyskania beneficjentów działań wspierających inwestycje w ich gospodarstwach rolnych. Ponadto, dostarcza danych do wyliczenia dochodu rolniczego netto na 1 ha UR oraz określenia wpływu na ten dochód kosztów amortyzacji i dopłat.

Pozwala również ocenić ryzyko i stopień zadłużenia związane z planowanymi inwestycjami.

Na dochód w gospodarstwie rolnym składają się dwie kategorie przychodu tj. dochód z działalności rolniczej i dopłaty bezpośrednie oraz amortyzacja zaliczana do kategorii kosztów, ale faktycznie pozostająca do dyspozycji rolnika.

Udział tych kategorii w tworzeniu dochodu gospodarstwa rolnego obrazuje niżej załączony wykres:

Z badań wynika, że średni dochód w analizowanych gospodarstwach wyniósł 91 237 zł

Z otrzymanych danych wynika, że ujemny dochód z produkcji rolniczej wystąpił w gospodarstwach z produkcją roślinną z małym udziałem produkcji zwierzęcej. Najniższą wartość dochodu osiągnęło gospodarstwo ekologiczne, w którym najwyższy udział w dochodzie stanowią dopłaty i amortyzacja.

Najwyższy dochód z produkcji rolniczej uzyskały gospodarstwa ogrodnicze w tym z udziałem produkcji sadowniczej (malina, truskawka, borówka) oraz sadowniczej i warzywniczej (malina, jabłoń, śliwa, wiśnia, truskawka, cebula i pomidor).

Amortyzacja będąca kosztem pozostającym w dyspozycji rolnika występuje na zróżnicowanym poziomie i zależy od stopnia wyposażenia gospodarstwa rolnego w środki trwałe (oprócz ziemi).

W gospodarstwach, w których amortyzacja stanowi najwyższy udział w dochodzie występuje wysoka wartość majątku trwałego głównie maszyn i urządzeń rolniczych.

Dochód rolniczy netto na 1 ha użytków rolnych jest zależny w niewielkim stopniu od powierzchni gospodarstwa i można stwierdzić że dochód maleje wraz ze wzrostem powierzchni UR.

W większości niski dochód wystąpił w gospodarstwach produkujących głównie zboża i żywiec wieprzowy.

Z dochodem rolniczym netto porównano inwestycje w gospodarstwach rolnych, które powinny być ze sobą powiązane i wielkości te decydują o płynności finansowej gospodarstw rolnych.

W większości analizowanych gospodarstw realizowane inwestycje przewyższają uzyskiwane dochody, którymi może dysponować rolnik. W związku z powyższym gospodarstwa poszukują zewnętrznych źródeł finansowania np. fundusze unijne i kredyty preferencyjne.

Inwestycje polegają na zakupie ciągników, maszyn rolniczych oraz użytków rolnych i modernizacji budynków inwentarskich.

Najniższe inwestycje w stosunku do uzyskiwanego dochodu wystąpiły w gospodarstwach ogrodniczych, w większości doinwestowanych, które uzupełniają posiadany sprzęt i maszyny rolnicze oraz dokonują replantacji sadów.

Najwyższe inwestycje polegały na zakupie użytków rolnych w gospodarstwach specjalizujących się w produkcji zbóż, rzepaku i buraków cukrowych.

E/3 Analiza przychodów oraz kosztów działalności produkcyjnej i sprzedażowej gospodarstwa w oparciu o zastosowanie kalkulacji kosztów:

a) doradztwo ekonomiczne związane z podnoszeniem efektywności produkcji zwierzęcej

Gospodarstwa mleczarskie

W każdym z jedenastu gospodarstw objętych analizą nastąpiło pełne pokrycie kosztów produkcji uzyskanymi przychodami ze sprzedaży zarówno samego mleka, jak i z przychodów dodatkowych (wybrakowane krowy, dopłaty do krów w gospodarstwie).

Uzyskany średni koszt jednostkowy produkcji mleka ze wszystkich gospodarstw 0,89 zł/l (przy różnych technikach i technologiach produkcji) i średniej cenie sprzedaży 1,16 zł/l czyniła w 2016 roku produkcję mleka rentowną, pozwalając uzyskać zadawalające rolnika przychody, opłatę poniesionych nakładów i pracy własnej i średni wskaźnik opłacalności 132% (najwyższy ze wszystkich kierunków produkcji zwierzęcej).

Najwyższą rentowność produkcji uzyskały gospodarstwa o wyższej wielkości stada (20-30 szt.), niższych wydajnościach od 1 szt. (4,2-6 tys. l./rok), bazujących głównie na paszach własnych. Cena sprzedaży premiująca skalę produkcji i wydajności nie miała w tym przypadku istotnego znaczenia, gdyż równolegle następował znaczący przyrost kosztów.

Gospodarstwa prowadzące produkcję bydła opasowego (analizą objęto 2 gospodarstwa)

Wyniki potwierdzają ekonomiczne uzasadnienie prowadzenia opasu bydła do cięższych wag (600-650 kg) ze względu na niższy koszt jednostkowy 6,86 zł/kg, który wraz z uzyskaną dwukrotnie dopłatą do 1 szt. równoważy niższą cenę sprzedaży 7 zł/kg. Uzyskane wyniki wskazują na dodatnią rentowność tego kierunku produkcji zwierzęcej (wskaźnik opłacalności 108-116%)

Gospodarstwa prowadzące produkcję owczarską (analizą objęto 1 gospodarstwo)

Uzyskany wskaźnik opłacalności 116% zbliżony do produkcji bydła opasowego powstaje głównie za sprawą:

- stosunkowo wysokiego (58%) udziału dopłat w wartości produkcji
- niskich kosztów żywienia paszami z własnej produkcji

Gospodarstwa prowadzące produkcję tuczników (analizą objęto 10 gospodarstw)

Na opłacalność produkcji tuczników w 2016 r. najwyższy wpływ miała cena realizacji sprzedaży. Dodatnia rentowność pojawiła się w drugim półroczu przy cenie 4,8-5,2 zł/kg i tuczu do wagi 110-120 kg. Ujemna (wskaźnik opłacalności 81-94% przy cenie sprzedaży 4,2-4,5 zł/kg) uzyskiwana głównie w pierwszym półroczu. Wyższa skala produkcji trzody w gospodarstwie nie zawsze przekładała się na niższe jednostkowe koszty produkcji.

b) doradztwo ekonomiczne związane z podnoszeniem efektywności produkcji roślinnej

W roku 2016 wykonano w tym zakresie 93 kalkulacje dokumentujące współpracę z rolnikami. Wśród nich znalazły się kalkulacje: pszenica ozima – 18; rzepak ozimy – 12; jęczmień jary – 7; pszenica jara – 6; pszenżyto ozime – 6; kukurydza – 4; burak cukrowy – 4; porzeczka czarna – 3; malina – 2 i pozostałe 31.

Wnioski:

1. W 2016 roku prawie wszystkie wykonane kalkulacje wykazały dochodowość, a nieopłacalność wystąpiła jedynie w przypadku pojedynczych kalkulacji jęczmienia, kukurydzy i porzeczki czarnej.
2. Największe straty wynoszące średnio -891 zł/ha wykazała uprawa porzeczki czarnej. Było to związane z niską ceną skupu, która nie pokrywała wszystkich kosztów poniesionych na uprawę.
3. Najbardziej dochodowe okazało się prowadzenie szkółki porzeczki czerwonej oraz uprawy jagodowe tj. malina, borówka. Wynikało to głównie ze sprzyjających warunków pogodowych umożliwiających zwiększenie plonu oraz wysokiej ceny sprzedaży.
4. Zestawienie struktury kosztów wybranych upraw wykazało, że w większości upraw zbożowych najwięcej stanowią koszty mechanizacji (ok. 43%) i materiałów (ok.39%). Koszty te w sumie stanowią około 80 % wszystkich kosztów a ich poszczególny udział zależy od gatunku rośliny i technologii uprawy.
5. Porównanie poszczególnych kalkulacji pokazało, że wysoki przychód ze sprzedaży, nie zawsze przekłada się na osiągnięcie wysokiego dochodu z danej rośliny. Co jest związane z wysokością ponoszonych kosztów.
6. Analiza nakładu pracy wykazała, że najbardziej pracochłonna jest uprawa owoców (malina, borówka, czereśnia, jabłko) oraz tytoniu, a najmniej czasu zajmuje uprawa zbóż.
7. Rozważania wykazały tendencję do uprawy pracochłonnych gatunków roślin, przy których mechanizacja nie jest możliwa w małych gospodarstwach. Przekłada się to na zwiększenie dochodów z niewielkiego arealu przy optymalnym zagospodarowaniu posiadanego czasu.

E/4 Analiza struktury kosztów działalności operacyjnej w gospodarstwie rolnym na podstawie rozliczeń podatku VAT

Liczba analizowanych gospodarstw - 34.

Prowadzenie działalności gospodarczej w obecnych warunkach rynkowych znacznie zwiększyło znaczenie zagadnień ekonomicznych w funkcjonowaniu i ocenie gospodarstw rolniczych. Wiedza o kosztach produkcji powinna być wykorzystywana do podejmowania decyzji bieżących i planowania.

Do uproszczonej oceny ekonomicznej sytuacji gospodarstwa rolnego można wykorzystać rozliczenia podatku VAT na zasadach ogólnych. Wprowadzane dane do ewidencji zakupów i sprzedaży są zgodne z rzeczywistymi kwotami netto występującymi na fakturach kosztowych i przychodowych. Porównanie kosztów zakupów i przychodów ze sprzedaży daje obraz przepływów finansowych z działalności produkcji rolnej gospodarstwa. Działalność operacyjna będzie plusowa, gdy przychody osiągną nadwyżkę nad kosztami. W tym przypadku kluczową rolę odgrywa wielkość sprzedaży produktów rolnych, jak i uzyskana za nie cena oraz mniejsze wydatki na zakup środków do ich wyprodukowania.

Wprowadzając kategorie wydatków zakupowych, np. nawozy, środki ochrony roślin, usługi, nasiona, części zamienne, olej napędowy, itp., poznajemy ich strukturę w odniesieniu do wydatków całkowitych. Do przedstawienia wstępnej analizy wybrano wydatki na nawozy, środki ochrony roślin, pasze, zakup zwierząt oraz oleju napędowego (stanowią najwyższy udział wydatków we wszystkich typach produkcji). Analizowane gospodarstwa podzielono na typy produkcji: roślinna; zwierzęca; mieszana-roślinno-zwierzęca; mieszana-roślinno-szkółkarska; sadownicza; produkcja mleka.

Wnioski:

1. Analizując dane z zadania E-4 można określić (w działalności operacyjnej):
  - wysokość przychodów w gospodarstwie,
  - ustalić wysokość zwrotu nadwyżki podatku naliczonego nad należnym z US,
  - ustalić wysokość zapłaty nadwyżki podatku należnego nad naliczonym do US,
  - ustalić wysokość wydatków na 1 ha UR w gospodarstwie,
  - określić ilość zużytego oleju napędowego na 1 ha (dopasować do normy - zwrot akcyzy do 86 l/ha).
2. Należy kontynuować zadanie E-4 po ujednoczeniu struktury wydatków - do stosowania jednakowo przez wszystkich doradców realizujących zadanie.

Zadanie 3. Podatki w rolnictwie

W Polskim systemie podatkowym uczestniczą gospodarstwa rolne pomimo swojej specyficznej sytuacji. Do podstawowych podatków, które bezpośrednio dotyczą gospodarstw i przedsiębiorstw rolniczych zaliczamy: podatek rolny, podatek leśny, podatek od nieruchomości, podatek od środków transportowych. Są to podatki z grupy podatków majątkowych, na których wielkość nie mają wpływu decyzje zarządcze rolnika. Natomiast podatek od towarów i usług (z grupy podatków pośrednich) rozliczany systematycznie przez rolnika może w niektórych gospodarstwach w pewnym zakresie stanowić instrument sprzyjający zachowaniu płynności finansowej.

Przepisy ustawy o VAT z dnia 11 marca 2004 roku pozwalają rolnikowi dokonać wyboru systemu rozliczania podatku.

Pierwszy - system ryczałtowy, który umożliwia zrekompensowanie podatku VAT zawartego w cenie zakupywanych środków do produkcji rolnej w formie zryczałtowanego zwrotu w wysokości 7 % doliczanego do ceny netto sprzedawanych produktów rolnych.

Drugi - pełny system, w którym rolnik jak każdy inny podatnik rozlicza VAT. Do urzędu skarbowego odprowadza różnicę pomiędzy podatkiem należnym i podatkiem naliczonym. Przysługują mu związane z tym podatkiem prawa, w szczególności prawo do odliczania podatku naliczonego od zakupów związanych z prowadzoną działalnością opodatkowaną, a także do żądania zwrotu nadwyżki podatku naliczonego nad należnym. Odliczenie podatku VAT od dokonanych zakupów może nastąpić w przypadku, gdy istnieje związek ze sprzedażą opodatkowaną, wtedy podatnik nabywa prawo do odliczenia podatku związanego z towarami lub usługami, o ile towary te lub usługi wykorzystywane są do wykonywania czynności opodatkowanych.

Obecnie obowiązują stawki podatku VAT na poziomie: 23%, 8%, 5%, 0%.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	22	17	291
2.	Konferencje	1	1	83
3.	Porady	754	1005	1005
4.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	16	17	17

Najnowsze przepisy podatkowe w zakresie sprzedaży przetworzonych produktów roślinnych i zwierzęcych z gospodarstwa rolnego oraz opodatkowanie małej energetyki były głównymi tematami konferencji przygotowanej przez specjalistów z Działu Ekonomiki LODR w Końskowoli. Spotkanie odbyło się we wtorek 1 marca 2016 r. w Grabanowie w siedzibie Zespołu Doradztwa Rolniczego. W konferencji udział wzięły 83 osoby, w tym rolnicy, doradcy oraz zaproszeni goście.

Pracownicy Urzędu Skarbowego w Białej zapoznali uczestników konferencji z aktualnymi przepisami podatkowymi, które od tego roku dają rolnikom możliwość legalnego przetwarzania i sprzedaży produktów rolnych pochodzących z własnej uprawy lub hodowli. W myśl nowych przepisów sprzedaż taka opodatkowana zostanie ryczałtem w wysokości 2% uzyskanych przychodów, zaś rolnicy będą zobowiązani do prowadzenia uproszczonej ewidencji sprzedaży. Prelegenci podkreślali, że produkty na sprzedaż muszą być przetwarzane samodzielnie i sprzedawane wyłącznie w gospodarstwie bądź na targowiskach. Rolnicy rozliczający podatek VAT na zasadach ogólnych w takim przypadku będą musieli jednak założyć działalność gospodarczą.

Podczas szkolenia omówione zostały także skutki podatkowe obrotu ziemią oraz zakupu nieruchomości. W przypadku opodatkowania małej energetyki w świetle ustawy o VAT istotne jest, czy prosumentem jest rolnik ryczałtowiec, czy przedsiębiorca. Prosument zarejestrowany jako czynny podatnik VAT ma obowiązek udokumentowania dokonanej dostawy energii fakturą VAT. Sprzedaż energii z OZE podlega opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób fizycznych na zasadach ogólnych wg skali podatkowej. Przekazano informacje dotyczące wsparcia dla producentów mleka i mięsa wieprzowego, naboru wniosków na modernizację gospodarstw.

Podczas spotkania uczestnicy mieli także możliwość zadawania pytań, na które prelegenci udzielali konkretnych i rzeczowych odpowiedzi. Chociaż przepisy prawa podatkowego do najprostszych nie należą, to zarówno rolnicy, jak i doradcy LODR ocenili konferencję jako udaną, porządkującą posiadaną już wiedzę, ale również z dużą dawką nowych informacji.

Tematyka wybranych konferencji i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Podatki w rolnictwie	NEK Grabanów
Szkolenia		
1.	Podatki w rolnictwie	ZDR Zamość, ZDR Tomaszów Lubelski, ZDR Łęczna, ZDR Wisznice, ZDR Biała Podlaska, ZDR Chełm, ZDR Opole Lubelskie, ZDR Parczew, ZWG, ZDR Biłgoraj, ZDR Lubartów,

Tematyka wybranych porad

<p>Sprzedaż dla rolnika ryczałtowego, a zakup kasy fiskalnej - limit sprzedaży, Deklaracja VAT 8 - tryb składania, Budowa nowej chlewni, a zwrot podatku VAT - nowy właściciel, Termin dostawy towaru, a wystawienie FV – zasady, VAT do odliczenia przy wykorzystaniu opału do pieca grzewczego w budowanym pomieszczeniu gospodarczym (50%), Podatek VAT od środków trwałych nabywanych za granicą - zasady i obowiązki rolnika, Sprzedaż starej prasy do zbóż jako środek trwały, w aspekcie rozliczenia podatku VAT, Podatek VAT na zasadach ogólnych, Podatek rolny i leśny, okręgi podatkowe, ha przeliczeniowe i podstawa naliczania, stawki dopłat, dopłaty specjalne, Zasady przejścia z ryczałtu na zasady ogólne, Obowiązki rolnika ryczałtowego po sprzedaży produktów z gospodarstwa - FVRR przetrzymywana przez 5 pełnych lat, Czy VAT? - symulacja rozliczeń podatku VAT przy przejściu na zasady ogólne, Planowane przez rząd zmiany do podatku VAT, możliwości zatrudnienia pracowników z PUP, Zasady fakturowania, Zasady rozliczania podatku VAT przy produkcji mlecznej i inwestycjach budowlanych, Rozliczanie i wystawianie faktur korygujących. Możliwość odliczenia faktur z wcześniejszych okresów rozliczeniowych, Zasady rozliczenia podatku PIT za 2015 r. dla pracownika najemnego zatrudnionego w gospodarstwie, Planowane przez rząd zmiany do podatku VAT, Przepisanie linii energetycznej i fakturowanie kosztów zużycia energii proporcjonalnie do wykorzystywania w działalności rolniczej, Możliwość zaliczenia w koszty telefonu komórkowego używanego wyłącznie do potrzeb prowadzenia działalności rolniczej, Możliwość kontroli wydatków rolnika w przypadku wykazywania tylko kwot do zwrotu, Każdy przychód należy wykazać i uiścić podatek do zapłaty, darowizna części gospodarstwa w świetle ustawy o VAT, Sprzedaż używanych środków trwałych przez rolnika vatowca, Polisa ubezpieczeniowa na maszyny i urządzenia rolnicze, a podatek VAT, Rozliczenie PIT 11 (polski i zagraniczny) - Zasady przyjmowania kursu EURO do wyliczenia aktualnej wartości należności w zł, W jaki sposób prowadzić rejestr środków trwałych, Rejestracja, obsługa i prowadzenie dokumentacji kasy fiskalnej, Usługa transportowa, a wystawienie FV - stawka w wysokości 23% (VAT należny), Sposób wystawiania faktur, Nota korygująca, a podatek VAT, wyliczenie limitu do kasy fiskalnej na 2016 rok, Zamiana produktów rolnych pomiędzy rolnikami w świetle ustawy o VAT,</p>
--

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

E/2 Wdrożenie i prowadzenie zapisów księgowych pod potrzeby rozliczania podatku VAT na zasadach ogólnych

Celem zadania wdrożeniowego realizowanego w 2016 roku w wybranych typach gospodarstw rolnych na terenie województwa lubelskiego było przesłedzenie ekonomicznego uzasadnienia rezygnacji ze statusu rolnika ryczałtowego. Ponadto przybliżenie rolnikowi zasad funkcjonowania podatku od towarów i usług oraz prowadzenia ewidencji i rozliczania podatku VAT. Praca polegała na rachunkowym sprawdzeniu ewentualnej celowości przejścia na zasady ogólne w podatku VAT poprzez wypełnienie uproszczonych ewidencji sprzedaży i zakupów dokonywanych w danym roku obrachunkowym w gospodarstwie rolnym (w rozliczeniach kwartalnych).

Do przeprowadzenia analizy przyjęto następujące założenia metodyczne:

- analizie poddano wyłącznie przepływy pieniężne przykładowych gospodarstw o różnych kierunkach produkcji biorąc pod uwagę wartości brutto,

- dokonano przeliczenia wartości brutto na odpowiednie wartości netto i wartość zryczałowanego zwrotu podatku VAT w wariantcie rolnika ryczałtowego,
- w wariantcie pełnego rozliczenia podatku VAT dokonano przeliczenia wartości brutto na odpowiednie wartości netto i kwoty podatku VAT według poszczególnych stawek podatku.

Przeprowadzona analiza ekonomiczna na zgromadzonych danych finansowych w każdym z gospodarstw polegała na porównaniu kwot pieniężnych uzyskanych w przypadku scenariusza rolnika ryczałtowego oraz rozliczenia podatku VAT na zasadach ogólnych.

W wariantcie rolnika ryczałtowego – kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej i nośnikach energii.

W wariantcie rolnika „vatowca” – kwota różnicy w stosunku rocznym pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym.

W obu wariantach wzięto pod uwagę wydatki inwestycyjne, jeżeli miały miejsce w warunkach danego gospodarstwa.

Badaniom poddano 16 gospodarstw. Analiza wyników została przeprowadzona na 14 z nich.

Gospodarstwa mleczarskie - analizie poddano trzy gospodarstwa

1. Charakterystyka ogólna: powierzchnia gospodarstwa 25,70 ha, 25 krów mlecznych, sprzedaż mleka, opasów i cieląt oraz owsa. Większa część produkcji polowej przeznaczona jest na pasze. W wydatkach gospodarstw dominują pasze, usługi i leki weterynaryjne oraz nośniki energii. W 2016 roku rolnik nie miał wydatków inwestycyjnych.

Wyszczególnienie	Wartość	Wartość z uwzględnieniem wydatków inwestycyjnych
wartość sprzedaży netto	162 675	
zryczałowany zwrot podatku VAT (7%)	11 348	
podatek VAT należny	8 284	
wartość zakupów netto	86 597	
podatek VAT naliczony	12 317	
różnica pomiędzy zryczałowanym zwrotem podatku i podatkiem VAT od zakupów	- 969	
różnica pomiędzy (wartość dodatnia-wpłata do US, wartość ujemna- zwrot z US)	- 4 033	

Źródło: wyniki badań własnych.

W wariantcie rolnika ryczałtowego kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej wynosi „ - 969” zł. W wariantcie rolnika „vatowca” różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym wynosi „- 4 033” zł. W warunkach tego gospodarstwa rezygnacja ze statusu rolnika ryczałtowego wydaje się godna rozważenia. Uzyskany z US zwrot podatku VAT należałoby pomniejszyć o wartość usług biura podatkowego. Podjęcie decyzji o ewentualnym rozliczaniu VAT na zasadach ogólnych może przyspieszyć planowanie inwestycji w gospodarstwie.

2. Charakterystyka ogólna: powierzchnia gospodarstwa 19,00 ha, 12 krów mlecznych, sprzedaż mleka, cielaków, krów wybrakowanych. Produkcja polowa przeznaczona jest na pasze. W wydatkach gospodarstw dominują pasze, usługi i leki weterynaryjne oraz nośniki energii. W 2016 roku rolnik zakupił ciągnik rolniczy i agregat uprawowy na kwotę 240 000 zł w tym VAT 55 200 zł.

Wyszczególnienie	Wartość	Wartość z uwzględnieniem wydatków inwestycyjnych
wartość sprzedaży netto	114 283	114 283
zryczałtowany zwrot podatku VAT (7%)	8 000	8 000
podatek VAT należny	6813	6813
wartość zakupów netto	58 978	298 978
Podatek VAT naliczony	8 689	63 889
różnica pomiędzy zryczałtowanym zwrotem podatku i podatkiem VAT od zakupów	- 689	- 55 889
różnica pomiędzy (wartość dodatnia-wpłata do US, wartość ujemna- zwrot z US)	- 1 876	- 57 076

Źródło: wyniki badań własnych.

W wariancie rolnika ryczałtowego kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałtowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej wynosi - 689 zł. W wariancie rolnika „vatowca” różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym wynosi - 1 876 zł. – zwrot z US. W warunkach tego gospodarstwa rezygnacja ze statusu rolnika ryczałtowego wydaje się nieuzasadniona (wariant bez inwestycji) biorąc pod uwagę koszty biura rachunkowego. Wydatki inwestycyjne powodują jednorazowy zwrot podatku VAT.

Gospodarstwa z produkcją roślinną (małe gospodarstwa) - analizie poddano trzy gospodarstwa.

1. Charakterystyka ogólna: powierzchnia gospodarstwa 12,40 ha, uprawa zbóż, rzepaku, marchwi. W wydatkach gospodarstw dominują nawozy mineralne, środki ochrony roślin i paliwo - ON. W 2016 roku rolnik zakupił środek trwały (zakup inwestycyjny).

Wyszczególnienie	Wartość	Wartość z uwzględnieniem wydatków inwestycyjnych
wartość sprzedaży netto	59 750	59 750
zryczałtowany zwrot podatku VAT (7%)	4 183	4 183
podatek VAT należny	2 988	2 988
wartość zakupów netto	12 994	202 994
podatek VAT naliczony	2 198	45 898
różnica pomiędzy zryczałtowanym zwrotem podatku i podatkiem VAT od zakupów	1 985	- 41 715
różnica pomiędzy (wartość dodatnia-wpłata do US, wartość ujemna- zwrot z US)	790	- 42 910

Źródło: wyniki badań własnych.

W wariancie rolnika ryczałtowego kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałtowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej wynosi 1 985 zł. W przypadku zakupów inwestycyjnych rolnik płaci - 41 715 zł. W wariancie rolnika „vatowca” różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym wynosi 790 zł. – wpłata do US. W przypadku zakupów inwestycyjnych jest zwrot - 42910zł. W warunkach tego gospodarstwa rezygnacja ze statusu rolnika ryczałtowego nie wydaje się uzasadniona (koszty obsługi biura podatkowego). Tylko w przypadku inwestycji w gospodarstwie warto rozważyć dokonanie zmiany statusu.

2. Charakterystyka ogólna: powierzchnia gospodarstwa 11,12 ha, uprawa zbóż oraz dynia, chmiel. W wydatkach gospodarstw dominują nawozy, środki ochrony roślin i paliwo - ON, węgiel. W 2016 roku rolnik zakupił sadzonki jagody Kamczackiej.

Wyszczególnienie	Wartość	Wartość z uwzględnieniem Wydatków inwestycyjnych
wartość sprzedaży netto	228 781	228 781
zryczałtowany zwrot podatku VAT (7%)	16 015	16 015
podatek VAT należny	11 439	11 439
wartość zakupów netto	59 863	123 830
podatek VAT naliczony	8 088	13 206
różnica pomiędzy zryczałtowanym zwrotem podatku i podatkiem VAT od zakupów	7 927	2 809
różnica pomiędzy (wartość dodatnia-wpłata do US, wartość ujemna- zwrot z US)	3 351	- 1 767

Źródło: wyniki badań własnych.

W wariancie rolnika ryczałtowego kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałtowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej wynosi 7 927 zł. W przypadku zakupów inwestycyjnych różnica wynosi tylko 2 809 zł. W wariancie rolnika „vatowca” różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym wynosi 3 351zł. – wpłaty do US. W przypadku zakupów inwestycyjnych jest zwrot 1767zł. W warunkach tego gospodarstwa rezygnacja ze statusu rolnika ryczałtowego nie wydaje się uzasadniona (koszty obsługi biura podatkowego). Tylko w przypadku inwestycji w gospodarstwie warto rozważyć dokonanie zmiany statusu.

Gospodarstwa z produkcją roślinną (duże gospodarstwa) - analizie poddano trzy gospodarstwa.

1. Charakterystyka ogólna: powierzchnia gospodarstwa wynosi 30,67 ha. Produkcja zbóż, buraków, nasiennych. W wydatkach gospodarstwa dominują nawozy środki ochrony roślin oraz nośniki energii. W 2016 roku rolnik nie miał wydatków inwestycyjnych.

Wyszczególnienie	Wartość	Wartość z uwzględnieniem Wydatków inwestycyjnych
wartość sprzedaży netto	104 813	
zryczałtowany zwrot podatku VAT (7%)	7 337	
podatek VAT należny	5 368	
wartość zakupów netto	64 456	
podatek VAT naliczony	9 422	
różnica pomiędzy zryczałtowanym zwrotem podatku i podatkiem VAT od zakupów	- 2 085	
różnica pomiędzy (wartość dodatnia-wpłata do US, wartość ujemna- zwrot z US)	- 4 054	

Źródło: wyniki badań własnych.

W wariancie rolnika ryczałtowego kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałtowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej wynosi -2085 zł. W wariancie rolnika „vatowca” różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym wynosi - 4 054zł. - zwrot z US. W warunkach tego gospodarstwa rezygnacja ze statusu rolnika ryczałtowego jest warta przemyślenia. Jednakże uzyskany z US zwrot podatku VAT należałoby pomniejszyć o wartość usług biura podatkowego. Za podjęciem decyzji o ewentualnym rozliczaniu VAT na zasadach ogólnych mogą przemawiać zakupy inwestycyjne.

2. Charakterystyka ogólna: powierzchnia gospodarstwa 51,38 ha, Główny kierunek produkcji - buraki cukrowe. W wydatkach gospodarstwa dominują nawozy środki ochrony roślin oraz nośniki energii. W 2016 roku rolnik miał wydatki inwestycyjne.

Wyszczególnienie	Wartość	Wartość z uwzględnieniem Wydatków inwestycyjnych
wartość sprzedaży netto	11 6005	116 005
zryczałtowany zwrot podatku VAT (7%)	8 120	8 120
podatek VAT należny	5 800	5 800
wartość zakupów netto	64 113	214 113
podatek VAT naliczony	8 304	42 804
różnica pomiędzy zryczałtowanym zwrotem podatku i podatkiem VAT od zakupów	- 184	-34 684
różnica pomiędzy (wartość dodatnia-wpłata do US, wartość ujemna- zwrot z US)	-2 504	- 37 004

Źródło: wyniki badań własnych

W wariancie rolnika ryczałtowego kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałtowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej wynosi -184 zł. W przypadku zakupów inwestycyjnych – 34 684 zł. W wariancie rolnika „vatowca” różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym wynosi - 2504 zł. W przypadku zakupów inwestycyjnych -37 004 zł. – zwrot z US. W warunkach tego gospodarstwa rezygnacja ze statusu rolnika ryczałtowego jest zasadna z uwagi na inwestycje w gospodarstwie tym samym uzyskany zwrot z US.

Gospodarstwa z produkcją mieszaną (uprawa roślin i hodowla zwierząt) - analizie poddano trzy gospodarstwa

1. Charakterystyka ogólna: powierzchnia gospodarstwa 32,00 ha, uprawa zbóż, rzepaku, koniczyny czerwonej na nasiona, hodowla trzody chlewnej w cyklu zamkniętym - stado podstawowe 3 maciory, bydło opasowe - 5 krów mamek i 8 opasów. Sprzedaż zbóż, rzepaku, nasion koniczyny, tuczników i opasów. Część produkcji polowej przeznaczona jest na pasze. W wydatkach gospodarstw występują nawozy, środki ochrony roślin, usługi do produkcji roślinnej, pasze, nośniki energii i części zamienne. W 2016 roku rolnik zakupił sprzęt rolniczy.

Wyszczególnienie	Wartość	Wartość z uwzględnieniem Wydatków inwestycyjnych
wartość sprzedaży netto	98 400	98 400
zryczałtowany zwrot podatku VAT (7%)	6 888	6 888
podatek VAT należny	5 412	5 412
wartość zakupów netto	67 153	104 551
podatek VAT	9 080	17 682
różnica pomiędzy zryczałtowanym zwrotem podatku i podatkiem VAT od zakupów	- 2 192	- 10 794
różnica pomiędzy (wartość dodatnia-wpłata do US, wartość ujemna- zwrot z US)	- 3 668	- 12 270

Źródło: wyniki badań własnych

W wariancie rolnika ryczałtowego kwota różnicy pomiędzy wartością roczną zryczałtowanego zwrotu podatku VAT minus podatek VAT zapłacony w zakupionych środkach do produkcji rolnej wynosi - 2 192 zł. W wariancie rolnika „vatowca” różnica pomiędzy podatkiem VAT należnym a podatkiem VAT naliczonym wynosi – 3 668 zł. - zwrot z US. Zakupy inwestycyjne powiększają kwotę podatku VAT do zwrotu z US w przypadku rozliczania podatku VAT. Przy wersji RR pogłębiają „stratę”. W warunkach tego gospodarstwa rezygnacja ze statusu rolnika ryczałtowego wydaje się godna rozważenia uzasadniając plany na przyszłość.

Podsumowanie i wnioski

Analiza wykonana została w oparciu o uproszczone przepływy pieniężne gospodarstw reprezentujących wybrane typy i kierunki produkcji z terenu województwa lubelskiego. Wykazała ona, że uzasadnienie wyboru jednego z prawnie dopuszczalnych sposobów rozliczania podatku VAT uzależnione jest od rodzaju i rozmiaru prowadzonej działalności rolniczej oraz od będącej ich skutkiem struktury wydatków. Małe gospodarstwa z produkcją zbożową biorące udział w badaniu nie wykazują się racjonalnością przejścia na VAT.

Większe uzasadnienie do rozliczania podatku VAT na zasadach ogólnych zależy od bardziej intensywnej i energochłonnej produkcji rolniczej. Wynika to z faktu, że taka produkcja związana jest z relatywnie większymi nakładami na nośniki energii, które opodatkowane są 23 % stawką podatku VAT. Gospodarstwa, w których udział nośników energii jest wysoki powinny rozważyć decyzję o pełnym rozliczaniu podatku VAT.

Innym ważnym argumentem przemawiającym za zmianą statusu względem podatku VAT jest zamiar dokonania zakupów inwestycyjnych w gospodarstwie w oparciu o środki z PROW 2014-2020. W działaniach dla gospodarstw rolnych PROW 2014-2020 podatek VAT nie jest kosztem kwalifikowanym. W przypadku rolników ryczałtowych zakupy inwestycyjne ponoszone z podatkiem VAT oznaczają większy udział własny w wydatkach.

Niemniej jednak ze względu na zróżnicowanie gospodarstw pod względem kierunku i skali produkcji oraz stosowanej technologii produkcji, decyzja o wyborze formy rozliczania podatku VAT powinna być poprzedzona analizą przepływów pieniężnych gospodarstwa. Zmianę statusu względem podatku VAT i wybór jego rozliczania najbardziej celowy jest w przypadku, gdy rolnik planuje inwestowanie i powiększanie skali produkcji w swoim gospodarstwie.

Zadanie 4. Prowadzenie rachunkowości w gospodarstwach rolnych (poza FADN)

Zarządzając gospodarstwem rolnym warto podjąć trud prowadzenia w nim ewidencji jego finansów. Nawet uproszczona rachunkowość gospodarstwa rolnego pozwala na oszacowanie, czy wydatki są racjonalne i uzasadnione, a wpływy adekwatne do zaangażowanych w ich uzyskanie zasobów. Rolnicy korzystający ze wsparcia funduszy unijnych zobowiązani są do prowadzenia uproszczonej rachunkowości, dlatego doradcy LODR prowadzili szkolenia w tym temacie, udzielali porad i informacji.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	20	21	428

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Zasady prowadzenia rachunkowości uproszczonej w gospodarstwie rolnym w świetle PROW 2014-2020	ZDR Łęczna, ZDR Opole Lubelskie, ZDR Elizówka, ZDR Ryki, ZDR Biłgoraj, ZDR Włodawa, ZDR Parczew, ZDR Bychawa, ZDR Wisznice, ZDR Janów Lubelski, ZDR Krasnystaw, ZDR Kraśnik, ZWG, ZDR Łuków, ZDR Biała Podlaska

Zadanie 5. Prowadzenie analiz rynku artykułów rolno-spożywczych i środków do produkcji oraz gromadzenie i upowszechnianie informacji rynkowej w tym zakresie

Gromadzenie rolniczych informacji rynkowych ma na celu uzyskanie danych o poziomach i zmianach cen oraz podaży i popycie wybranych produktów rolnych jak i środków do produkcji. Informacje uzyskane w wyniku obserwacji zjawisk na rynku cenowym pozwalają na bieżącą ocenę ruchu cen

w regionach jak i w skali całego kraju. Ponadto informacje te mogą być wykorzystane do podejmowania bieżących decyzji gospodarczych.

Wojewódzkie Ośrodki Doradztwa Rolniczego są zobowiązane do systematycznego przekazywania cen rynkowych do MRiRW, CDR w Brwinowie. Odbiorcami informacji są także media, organizacje krajowe, samorządowe, firmy ubezpieczeniowe, rolnicy indywidualni.

Notowania targowiskowe zbierane są na dostępnych targowiskach raz w tygodniu (52 razy w roku).

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość	
		Plan	Wykonanie
1.	Analizy rynkowe zbóż	125	5
2.	Analizy rynkowe ziemniaka	-	1
3.	Analizy rynkowe warzyw	65	3
4.	Analizy rynkowe żywca	94	7
5.	Analizy rynkowe nawozów mineralnych	62	1
6.	Monitoring cen płodów rolnych	852	1090
7.	Monitoring cen środków produkcji	239	330
8.	Monitoring cen usług rolniczych	26	23
9.	Monitoring cen targowiskowych produktów rolnych	965	1158
10.	Inne (oferty kredytowe, monitoring zbioru płodów, itp.)	-	24
11.	Porady	255	316

Tematyka wybranych porad

Upowszechnianie informacji rynkowej do lepszego wykorzystania w zarządzaniu gospodarstwie, Wykorzystanie informacji o cenach środków do produkcji oraz informacji rynkowej do planowania produkcji w gospodarstwie, Analiza kosztów produkcji roślinnej, Prognozy cen zbóż na I-sze półrocze 2017, Analiza sytuacji na rynku zbóż w Polsce i Europie, aktualne prognozy cenowe, Faza koniunktury cenowej żywca w chwili kolejnych inwestycji w gospodarstwie, Gdzie można sprzedać najkorzystniej tuczniaki utrzymywane na paszach gospodarskich, Perspektywy wzrostu cen pszenicy na podstawie notowań MATIF i COBO, Ceny ziemi w województwie lubelskim, Ceny środków do produkcji rolnej, notowania z terenu województwa, Prowadzenie analiz rynku artykułów rolno-spożywczych i środków do produkcji, Ceny środków produkcji - środki ochrony roślin, nawozy dolistne, Ceny materiału siewnego, W jaki sposób wykorzystywać analizę rynkową aby lepiej zarządzać gospodarstwem, Analiza rynku artykułów rolno-spożywczych i środków do produkcji, Ceny fasoli w podmiotach skupujących, Ceny za 1kg brokuła, Ceny soi i potencjalni odbiorcy, Informacje na temat cen gryki, łubinu żółtego i grochu cukrowego wg monitoringu na targowiskach, ceny ziarna kukurydzy od 2012 do 2016 zestawienie, ceny sianokiszonki 2012-2016 – zestawienie

W planie przy analizach rynkowych błędnie wpisano większą ilość niż w rzeczywistości wynika to z prowadzonych działań. Działania, które powinny być wpisane do monitoringu doradcy zaliczali do analiz.

Zadanie 6. Grupowe formy gospodarowania

Celem tego działania było propagowanie różnych form zrzeszania się rolników i współpraca z grupami już istniejącymi.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	13	15	293
2.	Porady	137	172	172

Przedstawiciele grup producentów rolnych z województwa lubelskiego oraz mazowieckiego spotkali się w dniu 22 lutego br. w LODR w Końskowoli. Celem spotkania było omówienie najważniejszych aspektów związanych z powołaniem Związku Grup Producentów Rolnych Trzody Chlewnej oraz ewentualnych warunków współpracy mając na uwadze możliwości i szanse wynikające z działań PROW 2014-2020 przeznaczonych dla zrzeszonych grup.

Lubelszczyznę reprezentowali rolnicy z następujących grup producenckich: Spółdzielnia Producentów Trzody Chlewnej „Bekon Plus” z s. w Gęsi, Spółdzielnia Agro-Pork z Radzyna Podlaskiego, Spółdzielnia Producentów Trzody Chlewnej Rad Tucz z Radzyna Podlaskiego, Spółdzielnia Producentów Trzody Chlewnej Nuko i Spółdzielnia Producentów Trzody Chlewnej Lardo z Białej Podlaskiej, Spółdzielnia Rolników „Kaban” oraz Spółdzielnia Rolników „Kaban Bis” z Babina.

Pierwsze spotkanie liderów i członków grup producenckich z Lubelszczyzny zostało zainicjowane przez marszałka województwa lubelskiego Sławomira Sosnowskiego i odbyło się 28 stycznia 2016 r. w Urzędzie Marszałkowskim w Lublinie. Następne spotkanie ustalono właśnie na luty w LODR.

Spotkanie poprowadził główny specjalista ds. grup producentów rolnych w Dziale Ekonomiki dr inż. Kazimierz Świć. Zaprezentował on możliwości, jakie daje zrzeszanie się grup oraz przedstawił główne cele PROW 2014-2020 w kontekście tworzenia grup i organizacji producentów.

Kierownik Działu Przedsiębiorczości na Obszarach Wiejskich Danuta Sobich zachęcała przedstawicieli grup producenckich do korzystania z działania „Przetwórstwo i marketing produktów rolnych”. Związki grup producentów rolnych oraz zrzeszenia organizacji producentów posiadające zarejestrowaną działalność w zakresie przetwórstwa lub wprowadzania do obrotu produktów rolnych będą mogły bowiem skorzystać z dofinansowania do 15 mln zł, jako refundacji do 50% wydatków związanych z poniesionymi kosztami kwalifikowanymi na inwestycje w środki trwałe. Na organizację i administrację dofinansowanie wynosi 100 tys. euro rocznie przez 5 lat. Ze względu na działanie z PROW 2014-2020 jedną z najbardziej dogodnych form działalności związku może być m.in. system hurtowy sprzedaży produktów, gdyż potencjał produkcyjny grup wynosi obecnie ok. 80 tys. szt. tuczników rocznie.

Rolnicy wysłuchali również wystąpienia Pawła Tchórzewskiego - prezesa Podlaskiego Związku Rolniczych Zrzeszeń Branżowych Producentów Trzody Chlewnej z powiatu siedleckiego, który podzielił się własnymi doświadczeniami z racji 15-letniego okresu funkcjonowania Związku zrzeszającego grupy. W trakcie spotkania producenci trzody chlewnej poruszali zagadnienia związane z szeroko pojętym funkcjonowaniem nowej organizacji. Rozmawiano m.in. o ewentualnych zasadach współpracy, o ujednoczeniu systemu zadawania pasz, o procesie technologicznym żywienia z wykorzystaniem rodzimych roślin o dużej zawartości białka i ich wykorzystaniu w żywieniu trzody chlewnej.

W opinii uczestników spotkanie było interesujące pod względem treści, choć jeszcze nie podjęto wiążących decyzji. W kwestii dalszych szkoleń i wsparcia merytorycznego w tworzeniu nowej organizacji specjaliści LODR zaproponowali rolnikom daleko idącą pomoc w tej sprawie.

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Organizacja i zasady funkcjonowania Grup Producentów Rolnych	ZDR Lubartów, ZDR Elizówka, ZDR Włodawa, ZDR Biała Podlaska, ZDR Krasnystaw, ZDR Piaski, ZDR Zamość, ZDR Kraśnik, ZDR Parczew, NEK
2.	Korzyści wynikające z założenia i funkcjonowania grup producentów rolnych	ZDR Biłgoraj, ZDR Ryki, ZDR Bychawa
3.	Funkcjonowanie Grupy Producentckiej „Bekon Plus”	ZDR Parczew

Tematyka wybranych porad

Korzyści z utworzenia grupy producentów rolnych. Formalności prawne i koszty finansowe, Możliwość tworzenia grup z zakresu bydła mięsnego, Grupowe formy gospodarowania, Nowe warunki oraz zmiany w organizacji i funkcjonowaniu grup producentów rolnych, warunki wystąpienia członka z grupy, Organizacja GPR - burak cukrowy. – wymogi, Sprzedaż do GP nasion zbóż - czy w przypadku produkcji mieszanej (roślinno-zwierzęcej), członek grupy może negocjować niższą, niż 80% wysokość sprzedaży nasion zbóż do grupy, Możliwość tworzenia grup z zakresu truskawek

2. Priorytet 2. Zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

2.1. Program 1. Działania proekologiczne i ochrona środowiska

Zadanie 1. Kształtowanie postaw i zachowań mieszkańców obszarów wiejskich sprzyjających ochronie środowiska

Ochrona środowiska jest nieodzownym elementem działalności rolniczej, który powiązany jest z racjonalnym i uzasadnionym używaniem środków ochrony roślin oraz nawożenia upraw. Wykorzystanie analiz zasobności gleby wiąże się z doбором nawożenia pod względem zasobności gleby jak i wymagań pokarmowych uprawianej rośliny co ma realny wpływ na koszty uprawy roślin, często wpływa na obniżenie zalecanych dawek nawozów i poprawia plonowanie.

Realizując zadania udzielano porad indywidualnych wyjaśniających: zagospodarowanie odpadów bytowych, dobór i bilansowanie dawek nawozowych w uprawach, wymogi dla międzyplonów wchodzących w obszary EFA, wymogi zazielenienia, dywersyfikację upraw, ograniczenia niskiej emisji, biodynamicznej uprawy warzyw w ogrodzie przydomowym, ochronę gleb i wód, utylizację opakowań po środkach chemicznych, kompostowania odpadów z gospodarstwa domowego, stosowania środków ochrony roślin zgodnie z dobrą praktyką, wymogów środowiskowych na obszarach Natura 2000, utylizacji azbestu itp.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	31	35	637
2.	Porady	1395	1537	1537
3.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	176	164	164

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Plodozmian i uprawy współrzędne jako metody sprzyjające ochronie środowiska	ZDR Biłgoraj, ZDR Piaski, ZDR Kraśnik, ZDR Ryki,
2.	Kształtowanie postaw i zachowań mieszkańców sprzyjających ochronie środowiska	Teren województwa
3.	Jesienne zabiegi w celu utrzymania żyzności gleby	ZDR Wisznice,
4.	Powstawanie i zagospodarowanie odpadów na wsi	ZDR Zamość,

Tematyka wybranych porad

Plodozmian i uprawy współrzędne jako metody uprawy sprzyjające ochronie środowiska, Zwrot opakowań po środkach ochrony roślin do punktu zakupu, Ocena gospodarstwa pod kątem spełnienia standardów z zakresu ochrony środowiska, Uprawa roślin motylkowatych drobnonasiennych nostrzyka żółtego i komonicy jako element pozytywnie wpływający na środowisko, Zasady składowania obornika na przyzmacach, Racjonalne gospodarowanie na gruntach położonych na Naturze 2000, Realizacja w gospodarstwie praktyk rolniczych korzystnych dla klimatu i środowiska – zazielenienia, Dokumentowanie działań agrotechnicznych zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi, Prawidłowa gospodarka nawozowa w oparciu o opracowany plan nawozowy, Poplony do EFA: wymogi, terminy siewu i przyorania, Ochrona gleb i wód, Zasady dobrej kultury

rolnej na obszarach erozyjnych, Elementy krajobrazu podlegające zachowaniu w gospodarstwie rolnym, Upowszechnianie w gospodarstwie elementów agrotechniki wpływających na podniesienie żyzności gleby, Znaczenie roślin motylkowych, doradztwo w sprawie regulacji i kalibracji opryskiwacza, pomoc przy doborze odpowiednich rozpylaczy, Zwiększenie świadomości w zakresie potrzeby i właściwych metod ochrony środowiska - technika wykaszania łąk, zrównoważone gospodarowanie

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

EOŚ/5 Upowszechnianie w gospodarstwie elementów agrotechniki wpływających na podniesienie żyzności gleby poprzez zwiększenie udziału motylkowatych w strukturze zasiewów – zrealizowano w 67 gospodarstwach

W ramach wdrożenia wprowadzono do uprawy rośliny motylkowate poprawiające strukturę gleby, zwiększające ilość materii organicznej i wywierające korzystny wpływ na żyzność gleby. Wprowadzono do uprawy następujące uprawy: bobik (1 gospodarstwo), bób (2 gospodarstwa), fasola (14 gospodarstw), groch siewny (20 gospodarstw), koniczyna (3 gospodarstwa), lucerna (1 gospodarstwo), łubin (21 gospodarstw), soja (5 gospodarstw)

Do dokumentacji dołączono kartę reprodukcji i degradacji materii organicznej gleby, na której został uwzględniony wzrost materii organicznej po zastosowaniu roślin motylkowatych i praktyk dodatkowych.

Nazwa rośliny	Liczba gospodarstw	Ilość materii organicznej w t/ha średnio
Soja	5	0,36
Soja + zaoranie słomy	5	0,85
Groch siewny	4	0,34
Groch z międzyplonem	2	1,52
Groch + zaoranie słomy	5	1,02
Łubin	5	0,35
Łubin + zaoranie słomy	9	1,07
Łubin + międzyplon	1	2,66
Fasola karłowa	2	0,37
Fasola karłowa + obornik	1	1,9
Fasola karłowa + przyoranie słomy	2	1,02
Fasola wielokwiatowa + zaoranie słomy	5	0,69
Bobik + zaoranie słomy	4	1,11
Lucerna mieszańcowa	2	1,96
Wyka siewna	1	1,96
Wyka siewna + zaoranie słomy	1	0,63
Seradela	2	0,35
Koniczyna czerwona	1	1,96
Mieszanka strączkowo gorczycowa	1	1,24

W większości gospodarstw osiągnięto zamierzony efekt produkcyjny w postaci zwiększenia materii organicznej na skutek wprowadzenia roślin motylkowatych do płodozmianu. W 24 gospodarstwach zaplanowano kontynuację zadania wdrożeniowego w kolejnym roku ze względu na pozytywny wpływ roślin motylkowatych na strukturę gleby i wzrost żyzności. W 57 gospodarstwach zastosowano nawożenie mineralne i środki ochrony roślin. Wśród najczęściej stosowanych nawozów znalazły się: Polifoska, Saletra amonowa, Lubofos 12, Sól potasowa, Siarczan potasu, Superfosfat potrójny, Saletrzak. Stosowano środki ochrony roślin takie jak: Afalon dyspersyjny Afalon 450 S.C., Command, Switch, Basagram, Gwarant, Amistar, Yara, Reactor, Hufiec, Labrador, Proteus, Agil, Dual Gold, Command 480 EC, Reglone, Karate Zeon 050, Fusilade Forte 150 EC, Cyperkill max 500.

EOŚ/6 Racjonalizacja nawożenia w oparciu o analizę zasobności gleby oraz właściwy płodozmian – zrealizowano w 7 gospodarstwach

W ramach wdrożenia objęto doradztwem uprawy seradeli, fasoli wielokwiatowej, gryki zwyczajnej, pszenicy jarej i ozimej. We wszystkich gospodarstwach został zrealizowany zamierzony efekt produkcyjny. Plany nawozowe zostały sporządzane na podstawie wykonanych analiz glebowych, dzięki czemu nawożenie zostało wykonane zgodnie z potrzebami pokarmowymi roślin i zmniejszone zostało wymywanie składników nieprzyswajalnych przez rośliny. Dzięki racjonalnemu nawożeniu zmniejszone zostały również koszty produkcji. Zostało zastosowane nawożenie mineralne (Polifoska 6, Saletra amonowa, Lubofos 12). Kontynuacja wdrożenia będzie prowadzona na podstawie wykonanych planów nawozowych i zaplanowanego płodozmiaru na lata kolejne.

EOŚ/7 Wdrażanie zasad chroniących środowisko – zrealizowano w 50 gospodarstwach

W gospodarstwie wdrażano praktyki przyczyniające się do zrównoważonego gospodarowania gruntami rolnymi. Praca doradcza w znacznej części polegała na dokumentowaniu działań agrotechnicznych zgodnie z obowiązującymi aktami prawnymi. Temat prowadzenia rejestracji działań gospodarskich jest bardzo trudny dla wielu rolników, wymaga systematyczności oraz wiedzy co musi być udokumentowane. Prowadzenie dokumentacji, a właściwie jej brak jest częstą przyczyną rolniczych problemów z jednostką płatniczą. W gospodarstwach realizujących zadanie rolnictwo ekologiczne pracowano nad poprawnym i systematycznym prowadzeniem zapisów dotyczących produkcji roślinnej i zwierzęcej na potrzeby jednostek certyfikujących.

Doradcy widzą potrzebę kontynuowania zadania w latach kolejnych, ponieważ rolnicy jej potrzebują.

Zadanie 2. Doradztwo dla rolników gospodarujących na obszarach objętych Dyrektywą Azotanową (OSN)

Ochrona wód przed zanieczyszczeniami pochodzenia rolniczego stanowi najpoważniejszy problem na poziomie ochrony środowiska i rozwoju rolnictwa.

Rolnicy posiadający grunty na tych obszarach są zobligowani do przestrzegania przepisów i prowadzenia produkcji zgodnie z określonymi w programie wymogami:

- Przestrzeganie określonych terminów stosowania nawozów.
- Przestrzeganie wysiewu określonych maksymalnych limitów całkowitej ilości azotu w czystym składniku na 1 ha.
- Sporządzanie planu nawozowego dla gospodarstw posiadających powyżej 100 ha na obszarach OSN.
- Posiadanie zbiorników na przechowywanie gnojówki i gnojowicy dostosowanej do przechowywania co najmniej półrocznej produkcji tych nawozów (udokumentowanie nadmiaru produkcji nawozów).
- Przechowywanie obornika w sposób bezpieczny dla wód i gleby.
- Prowadzenie dokumentacji zabiegów agrotechnicznych, informacji o plonach i zbiorach.

Działania te były realizowane poprzez: szkolenia, porady, wizyty w gospodarstwach, pomoc w prowadzeniu dokumentacji.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	4	4	135
2.	Konferencje	-	1	40
3.	Porady	197	183	183
4.	Inne: karta dokumentacyjna pola / rejestr działań agrotechnicznych (OSN) / ankiety	-	9	9

Tematyka wybranych konferencji i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Inwestycje na terenach OSN	ZDR Chełm
Szkolenia		
1.	Zasady i dobre praktyki nawożenia na terenach szczególnie narażonych (OSN)	ZDR Chełm, ZDR Radzyń podlaski
2.	Nawożenie organiczne i mineralne na terenach OSN	ZDR Chełm

Tematyka wybranych porad

Obowiązki rolnika na terenie OSN, Wymagania dotyczące nawożenia azotowego na terenach OSN, Składowanie i przechowywanie obornika, Zachowanie odległości od wód powierzchniowych przy wykonywaniu zabiegów chemizacyjnych, Dyrektywa i przepisy obowiązujące na terenie OSN- odległości silosów i płyt obornikowych, Długość składowania obornika na przymie w polu, Dawki i terminy stosowania nawożenia azotowego na użytkach zielonych, Strefy buforowe przy ciekach wodnych, ograniczenia odpływu azotu z płyty obornikowej, Porady dotyczące kart pól na obszarach OSN, Dofinansowanie działań środowiskowych na obszarze OSN, Wyliczanie sumy czystego składnika azotu na ha., Stosowanie pestycydów przy zbiornikach i ciekach wodnych, Postępowanie z nadwyżką nawozów naturalnych na OSN,), Przestrzeganie przez rolników wymogów na terenach objętych OSN oraz na terenach objętych erozją gleby, Nawożenie organiczne na łąkach z OSN, Postępowanie z nadwyżką nawozów naturalnych na OSN, Dyrektywa i przepisy obowiązujące na terenie OSN-lustracja kart pól

Zadanie 3. Propagowanie ekologicznych metod produkcji żywności

W roku 2016 zainteresowanie produkcją żywności metodami ekologicznymi ze strony rolników znacznie wzrosło. Powodów było kilka. Po pierwsze, duża grupa rolników, którzy składali wnioski o wsparcie w ramach działania: „Modernizacja gospodarstw rolnych”, chcąc skorzystać z dodatkowych punktów, które przysługiwały za prowadzenie przynajmniej części gospodarstwa metodą ekologiczną była zainteresowana przestawianiem na produkcję ekologiczną. Kolejny ważny czynnik, to wzrost liczby podmiotów skupujących produkty z upraw ekologicznych oferujących korzystne ceny. Wprawdzie liczba gospodarstw ekologicznych w stosunku do 2015 roku zmniejszyła się, ale rolnicy zajmujący się produkcją towarową pozostali. Rezygnowali ci, którzy zainteresowani byli dopłatami do ekoprodukcji w ramach PROW, a przepisy, czyli wymagania wzrosły i ta grupa nie kwalifikowała się do korzystania z dopłat. W związku z rosnącym popytem na żywność ekologiczną i silną konkurencją firm skupujących płody z upraw ekologicznych wzrasta zainteresowanie rolników konwencjonalnych przestawianiem gospodarstwa na produkcję metodami ekologicznymi.

W czwartym kwartale nawiązano ścisłą współpracę z Grupą producencką KLASA. Między innymi efektem wspólnych działań było zorganizowanie konferencji dla producentów ekologicznych owoców miękkich pod tytułem „Stawiamy na ekologię”. Rolnikom przedstawiono ekologiczną technologię produkcji malin i truskawek, wskazano środki produkcji do ekologicznej ochrony i nawożenia omawianych gatunków. Grupa Producentka zaproponowała rolnikom ekologicznym ścisłą współpracę opartą na podpisanej umowie w zakresie odbioru zebranych plonów, dostarczania materiału siewnego, nasion i wegetatywnego materiału rozmnożeniowego oraz nawozów i środków ochrony roślin. Wykładowcy omówili również słabe strony działań gospodarskich, które najczęściej powodują utratę wydania przez Jednostkę Certyfikującą certyfikatu na zebrane plony. Współpraca obu instytucji będzie kontynuowana w 2017 roku i planowane są szkolenia na temat produkcji i zbytu innych gatunków.

W 2016 roku zostały opisane i przygotowano dokumentację fotograficzną dla dwóch gospodarstw zgłoszonych do Ogólnopolskiego Konkursu na najlepsze gospodarstwo ekologiczne. Państwo Bożena i Sławomir Fiutka z miejscowości Brzostówka zdobyli III miejsce w kategorii ekologiczne gospodarstwo towarowe. Drugie gospodarstwo Anny i Janusza Cybul z Woli Skromowskiej w kategorii ekologia-środowisko zdobyli wyróżnienie.

W Radio Lublin emitowano audycję na temat Stanu rolnictwa ekologicznego w województwie lubelskim. Nagrano program telewizyjny w gospodarstwie ekologicznym Bożeny i Sławomira Fiutki.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	27	30	580
2.	Szkolenia wyjazdowe	-	1	23
3.	Konferencje	2	3	170
4.	Porady	1024	1272	1272
5.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	58	57	57

Tematyka wybranych konferencji i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Stawiamy na ekologię	ZEŚ
2.	Zasady prowadzenia rolnictwa ekologicznego	ZDR Chełm
3.	Podstawy rolnictwa ekologicznego	ZEŚ
Szkolenia		
1.	Propagowanie ekologicznych metod produkcji żywności	ZDR Lubartów, ZDR Zamość, ZDR Radzyń Podlaski, ZDR Wisznice,
2.	Ekologiczna produkcja owoców miękkich i warzyw	ZDR Kraśnik, ZDR Radzyń Podlaski, ZDR Biała Podlaska,
3.	Ekologiczne metody ochrony roślin przed chorobami i szkodnikami	ZDR Łęczna
4.	Wprowadzanie zasad rolnictwa ekologicznego jako ograniczenie negatywnego wpływu rolnictwa na środowisko	ZDR Krasnystaw, ZDR Biłgoraj, ZDR Chełm, ZDR Kraśnik
5.	Eko dni Pola Bejo -Wola Skromowska	ZDR Elizówka

Tematyka wybranych porad

Możliwości organizacji przetwórstwa i wykorzystania środków z modernizacji małych gospodarstw do poprawy zbytu produktów ekologicznych, Stosowanie pasz i dodatków paszowych dopuszczonych w żywieniu bydła i trzody chlewnej, Wady i zalety przestawienia gospodarstwa konwencjonalnego na ekologiczne metody produkcji, Realizacja pakietu rolnictwo ekologiczne, Zagrodowe rolnictwo ekologiczne - rola płodozmianu w poprawie żyzności, ograniczenie chorób, szkodników i chwastów, Warunki rozpoczęcia produkcji ekologicznej, zgłoszenie do jednostki certyfikującej, preparaty biologiczne i środki dopuszczone przez IUNG w produkcji ekologicznej, Zasady zgłoszenia gospodarstwa do JC i ARiMR. Wymogi otrzymywania dofinansowania do upraw, Firmy skupujące ekologiczne owoce i warzywa, Interpretacja zapisów z certyfikatu i wyniku certyfikacji. Wyjaśnianie z JC powodu z którego rolnik nie otrzymał certyfikatu na wykę kosmatą, Środki ochrony owadobójcze zakwalifikowane do stosowania w rolnictwie ekologicznym, Ekologiczna produkcja malin, Zasady prowadzenia gospodarstwa ekologicznego, Sposób prowadzenia zapisów w karcie pól, oraz inne druki rejestrów dotyczące prowadzenia produkcji metodami ekologicznymi, Ekologiczna uprawa porzeczki czarnej, prowadzenie dokumentacji gospodarstwa ekologicznego, Informacja o stosowaniu efektywnych mikroorganizmów na plantacji owoców miękkich, Poszukiwanie ekologicznych nasion pszenżyta jarego, Ekologiczny chów zwierząt, Rynki zbytu jagody kamczackiej, Zasady uzyskania zgody na zakup materiału siewnego konwencjonalnego, uprawa ekologicznej maliny, Możliwości nowoczesnego zagospodarowania i sprzedaży bezpośredniej plonów gospodarstwa ekologicznego, Produkcja ekologicznej żywności w warunkach klimatyczno - glebowych gminy Rossosz, Ekologiczne metody prowadzenia gospodarstwa, dozwolone preparaty, ekologiczna uprawa warzyw, Ekologiczna uprawa lubczyku ogrodowego, Rynki zbytu produktów rolnictwa ekologicznego, Porady dotyczące ekologicznych środków ochrony roślin, Rolnictwo ekologiczne: wymogi, procedury przystąpienia do programu, wymogi, możliwość nawożenia i ochrony, kontrola i certyfikacja, Dobór roślin do uprawy metodami ekologicznymi, Hodowla kur w systemie ekologicznym, Uprawa gryki w celu wyeliminowania zachwaszczenia na działce, Koszty transakcyjne w rolnictwie ekologicznym, zgłoszenie do jednostki, prowadzenie dokumentacji, Płytkie oranie a głębokie spulchnianie zalecane w produkcji ekologicznej, nawozy wapniowo-magnezowe w rolnictwie ekologicznym, Zachowanie cennych gatunków warzyw w ogrodzie przydomowym, Proekologiczne metody produkcji w ogrodzie przydomowym, Ekologiczne środki ochrony roślin: napary, wywary, gnojówki stosowane w ogrodzie przydomowym

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

EOŚ/1 Poprawa efektów ekonomicznych gospodarstw rolnych poprzez zmianę systemu produkcji z konwencjonalnej na metody ekologiczne – zrealizowano w 4 gospodarstwach

Zadanie miało na celu pomóc rolnikowi wdrożyć zmianę systemu gospodarowania z konwencjonalnych metod produkcji na ekologiczną.

Wprowadzenie do gospodarstwa i przyswojenie zasad rolnictwa ekologicznego zawartych w przepisach unijnych i krajowych nie jest prostym zadaniem. Przy doborze gatunków i odmian brano pod uwagę przystosowanie do produkcji ekologicznej oraz do popytu i wybrano żyto, pszenżyto, mieszankę zbożową i maliny. Zmiana systemu produkcji przyczyni się do zagospodarowania siły roboczej w gospodarstwie, podąża za potrzebami rynku oraz daje szansę uzyskania wyższych dochodów za dobrej jakości produkty ekologiczne. Wprowadzono metody agrotechniczne propagowane w systemie ekologicznej produkcji. Świadczone pomoc przy zaplanowaniu prawidłowego płodozmianu w celu podniesienia poziomu materii organicznej w glebie i utrzymania w sposób naturalny jej żyzności.

EOŚ/2 Technologia uprawy wybranego gatunku roślin rolniczych w gospodarstwie ekologicznym – zrealizowano w 22 gospodarstwach

Realizacja zadania miała na celu opracowanie najbardziej optymalnej dla danego gatunku metody produkcji ekologicznej, uwzględniającej zabiegi agrotechniczne, nawozy i środki ochrony roślin. Ze względu na brak opracowań w tym zakresie konieczne są coroczne wdrożenia i ocena skuteczności działania w/w metod prowadzące do optymalizacji produkcji.

Zadanie umożliwia również analizę ekonomiczną (uwzględniającą bezpośrednio koszty produkcji) uprawy określonego gatunku w danym roku. Pozwala to na wyciągnięcie wniosków, czy uprawa była opłacalna, na granicy opłacalności czy nieopłacalna.

Analiza umożliwia także zajęcie przez producenta odpowiedniego stanowiska w stosunku do firm skupujących, przy zawieraniu ustaleń dotyczących kontraktacji na przyszły rok, oraz podjęcie decyzji o opłacalności kontynuacji uprawy danego gatunku w gospodarstwie.

Zadanie obejmowało następujące gatunki roślin:

Gatunek	Liczba gospodarstw	Średnia cena skupu [zł/t]	Średni plon z ha [t]	Nawożenie	
				tak	nie
Owies	3	467	2,95	2	1
Żyto ozime	6	484	2,12	-	6
Pszenica ozima	3	933,30	3,78	1	2
Pszenżyto ozime	1	450	2,73	-	1
Orkisz ozimy	1	2000	2,5	1	-
Pszenica jara	1	800	2,3	-	1
Mieszanka zbożowa	3	470	2,68	3	-
Łubin wąskolistny	1	1200	1,00	-	1
Gryka zwyczajna	2	1800	1,5	1	1
Ziemniaki	1	800	11,42	-	1

W gospodarstwach objętych zadaniem EOŚ/2 najczęściej uprawianymi gatunkami roślin rolniczych były: żyto ozime, pszenica ozima, owies i mieszanka zbożowa.

Podczas analizy stwierdzono duże i bardzo duże rozbieżności w plonowaniu i cenach: żyta ozimego (plon od 1,26 t z ha do 2,62 t/ha; przy cenach od 420 zł/t do 550 zł/t), pszenicy ozimej (plon 1,34 do 5 t/ha i ceny od 600/t do 11000/t), owsa (plon od 2,3t/ha do 4,05 t/ha i ceny od 400 zł/t do 550 zł/t).

Tak duże różnice cenowe w poszczególnych gatunkach wynikają pewnie z możliwości sprzedaży: czy jako konwencjonalny czy ekologiczny z certyfikatem.

EOŚ/3 Technologia uprawy wybranego gatunku roślin ogrodniczych w gospodarstwie ekologicznym – zrealizowano w 28 gospodarstwach

Realizacja zadania miała na celu opracowanie najbardziej optymalnej dla danego gatunku metody produkcji ekologicznej, uwzględniającej zabiegi agrotechniczne, nawozy i środki ochrony roślin. Ze względu na brak opracowań w tym zakresie konieczne są coroczne wdrożenia i ocena skuteczności w/w metod prowadzące do optymalizacji produkcji.

Po zakończeniu zadania możliwa była także analiza ekonomiczna uprawy, co pozwoliło na wyciągnięcie odpowiednich wniosków dotyczących opłacalności produkcji oraz przydatności danego gatunku do uprawy w gospodarstwie ekologicznym.

Najczęściej uprawianymi gatunkami ogrodniczymi były: **malina, czarna porzeczka i truskawka**. Poza tym analizowano również pojedyncze uprawy aronii, pigwy, jabłoni, cukinii, dyni, ogórka, cebuli, fasoli czerwonej i brzoskwini.

Malina

Malina była uprawiana w 11 gospodarstwach objętych wdrożeniami. Cena owoców wahała się w przedziale od 5,10 do 12,00 zł/kg. Średnia cena owoców z badanych gospodarstw wyniosła 4,59 zł/kg. Średni plon uzyskany z plantacji ekologicznej wyniósł 4,59 t.

Osiągnięte efekty ekonomiczne były zróżnicowane, głównie z uwagi na dotkliwą suszę.

Porzeczka czarna

Porzeczka czarna uprawiana była w 4 gospodarstwach. Cena owoców wahała się w przedziale od 1,00 do 3 zł/kg. Średnia cena owoców z badanych gospodarstw wyniosła 1,60 zł/kg. Średni plon uzyskany z plantacji ekologicznej wyniósł 2,8 t/ha.

Truskawka

Truskawka uprawiana była w 3 gospodarstwach. Cena owoców wahała się w przedziale od 5,00 do 6 zł/kg. Średnia cena owoców z badanych gospodarstw wyniosła 5,66zł/kg. Średni plon uzyskany z plantacji ekologicznej wyniósł 2,6 t/ha.

W uprawach stosowane były nawozy i środki ochrony roślin dopuszczone do rolnictwa ekologicznego:

- na plantacjach **maliny**: EM Farma, Ema5 z wrotyczem, Biolisa, Kizeryt granulowany ESTA, siarczan potasu, Physio mescal, G18, Condit,
- w uprawie **porzeczki czarnej**: wyciąg z piołunu bylicy, Miedzian 50WP,
- w przypadku **truskawek** stosowano: Humus Active, EM, Fertil, Patent Kali, siarczan potasu.

Zadanie 4. Realizacja zadań wynikających z programów rolnośrodowiskowych i programów rolno-środowiskowo-klimatycznych

Głównym założeniem programu jest promowanie produkcji rolnej opartej na metodach zgodnych z wymogami ochrony środowiska i przyrody.

Płatności rolnośrodowiskowe obejmują jedynie te zobowiązania, które wykraczają poza obowiązkowe normy ustanowione w stosownych rozporządzeniach, zarówno unijnych, jak i krajowych, np. minimalne wymogi dotyczące stosowania nawozów i środków ochrony roślin. Rolnik, który podejmie się działań

rolnośrodowiskowych w gospodarstwie realizuje je przez okres 5 lat. Współpraca z doradcą zawiązuje się na wiele lat. Kumulacja pracy doradczej przypada na sezon naboru wniosków przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, ale też jest prowadzona przez cały rok. Świadczymy porady w zakresie terminów i wymogów poszczególnych pakietów, na temat programu ochrony zasobów genetycznych roślin i zwierząt, ochrony siedlisk roślinnych i ptasich.

W pracy doradczej w 2016 roku dużo wysiłku poświęcono również na wyjaśnianiu rolnikom zasad wypełniania bardzo skomplikowanych wniosków na płatności bezpośrednie i rolnośrodowiskowe.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	46	51	905
2.	Porady	2860	3761	3761

Zespół Doradztwa Rolniczego w Zamościu z siedzibą w Sitnie w dniu 17 lutego 2016 roku zorganizował szkolenie o zasięgu powiatowym w którym uczestniczyło 106 osób. Celem szkolenia było zapoznanie rolników z dostępnymi formami finansowania rolnictwa oraz możliwością pobierania płatności rolno – środowiskowo - klimatycznych. Omówiono aktualne źródła finansowania rolnictwa, harmonogram terminów naboru wniosków w ramach PROW 2014-2020 oraz zasady ubiegania się o środki w ramach tymczasowej nadzwyczajnej pomocy dla rolników w sektorach hodowlanych oraz zasady i stawki płatności ekologicznych, które są teraz odrębnym działaniem PROW. Wiodącym tematem szkolenia były możliwości pozyskiwania płatności rolno-środowiskowo-klimatycznych. Zainteresowani realizacją pakietu 1 z uwagą wysłuchali pozostałych wystąpień powiązanych z rolnictwem zrównoważonym: zastosowanie roślin strączkowych w żywieniu zwierząt gospodarskich i zrównoważone nawożenie w rolnictwie. Przy okazji spotkania poruszono także temat płatności obszarowych za 2015 rok, które uległy dużym zmianom, a problemy z systemem informatycznym przysporzyły wiele trudności z ich naliczeniem i wypłatą.

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Realizacja zadań wynikających z programów rolnośrodowiskowych i działań rolno-środowiskowo-klimatycznych	Wszystkie ZDR
2.	Zmiany w programach rolnośrodowiskowych	ZDR Kraśnik
3.	Działania rolnośrodowiskowo-klimatyczne. Wymagane dokumenty, rejestr działalności rolnośrodowiskowej	Wszystkie ZDR

Tematyka wybranych porad

Realizacja pakietów przyrodniczych na obszarze Natura 2000, Realizacja pakietów przyrodniczych poza obszarami Natura 2000, Realizacja pakietów genetycznych - warunki uczestnictwa i zobowiązania, Użytkowanie łąk w pakiecie 4.4 i 5.4 - nawożenie, terminy zbioru, miejsca niekoszenia, Zasady prowadzenia rejestru rolnośrodowiskowego oraz możliwości dodania pakietów, Zasady prowadzenia rejestru działalności rolnośrodowiskowej, Siew poplonu w pakiecie 8 PRŚ, Konsultacje z przebiegu kontroli w gospodarstwie i konsekwencji zlikwidowania części łąk, Zasady realizacji pakietu 7 konie zimnokrwiste - zakup, wprowadzenie do programu zasobów genetycznych, pozyskanie dofinansowania do utrzymania kłaczy, Wyjaśnienie wynikających ze zobowiązania wymogów realizowanych w gospodarstwie, Sady tradycyjne w działaniu rolno-środowiskowo-klimatycznym, Jaka mieszanka roślin jest zaplanowana do składu międzyplonu w gospodarstwie na bieżący rok, Analiza gospodarstwa pod kątem wejścia w przyszłym roku w program rolno-środowiskowo-klimatyczny z pakietami Rolnictwo zrównoważone i pakiet. Zachowanie zagrożonych zasobów genetycznych roślin w rolnictwie, Czy można deklorować jedną działkę ewidencyjną w dwóch różnych gospodarstwach na dwa różne wzajemnie wykluczające się pakiety, Wycofanie działek rolnych i ewidencyjnych z wniosku o płatność rolnośrodowiskową. Konsekwencje wycofania w trzecim roku z zobowiązania rolnośrodowiskowego łąk objętych pakietem 4.1, Obsada zwierząt w rolnictwie ekologicznym (uprawy paszowe), Stawki płatności dla pakietu 5: Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000, Przejęcie zobowiązań
---

rolnośrodowiskowych - Rolnictwo zrównoważone i międzyplony, Zasady przejmowania zobowiązań RS przed wydaniem decyzji, Zasady realizacji pakietu rolnictwo zrównoważone, Zmiany w realizacji pakietów ekologicznych, Zasady deklaracji pakietów w rolnictwie ekologicznym, Zasady płodozmianu w rolnictwie zrównoważonym, Realizacja pakietu ochrona gleb i wód, Weryfikacja rejestru działalności rolnośrodowiskowej, Poprawność zapisów dotyczących stosowania nawozów mineralnych i środków ochrony roślin, Propozycja dla rolnika skorzystania z innego pakietu działania rolno-środowiskowo-klimatycznego PROW 2014 – 2020 w dopasowaniu do obecnej produkcji gospodarstwa, Prowadzenie rejestru działalności ROS, Obliczanie dawek nawozu z planu nawozowego, Praktyki dodatkowe w nowym rolnictwie zrównoważonym, Cenne siedliska poza obszarami Natura 2000, Stosowanie nawozów mineralnych, zasady dotyczące okrywy wymaganej przepisami na gruntach erozyjnych, Ustalenie obsady drzew w sadzie tradycyjnym, oraz odmian drzew sadowniczych na potrzeby dopłaty rolnośrodowiskowej do sadów tradycyjnych, Ustalenie powierzchni łąk, oraz powierzchni nieskoszonej w 2016 roku, Współpraca z ekspertem botanikiem odnośnie wykonania dokumentacji przyrodniczej na łąki w pakietach 5.5 i 5.4., sankcje za błędy w realizacji płodozmianu- rolnictwo zrównoważone, Programy rolnośrodowiskowe - 4.1 i 4.6 - sposób użytkowania i miejsca nie koszone, Kontynuacja poplonów z 2013 roku, zmiany w pakietach, Konieczność dołączenia do wniosku oświadczenia z Instytutu Zootechniki, Obowiązek stosowania mieszanek w międzyplonach (program RS, pakiet 8), Zasady zastępowania zwierząt w Programie ochrony lokalnych ras zwierząt, Zasady upraw, nawożenia w gospodarstwach rolnych, dobór roślin do wysiewu poplonów oraz ich ilości, Zasady obowiązujące przy karczowaniu sadu i zaoraniu łąki w programie rolnośrodowiskowym PROW 2007- 2013, Zastępowanie brakujących powierzchni innymi działkami, Pakiet 4.7 Ekstensywne użytkowanie łąk na obszarach OSO, Warunki zobowiązania w działaniu „Rolnictwo ekologiczne”, pakiet poplony ozime i ścierniskowe, terminy siewu oraz składy mieszanek, Uprawy paszowe w rolnictwie ekologicznym, Analiza gospodarstwa pod kątem wejścia w zobowiązanie rolno-środowiskowo-klimatyczne, Zasady koszenia łąk, Owce uhruskie - płatności do działania rolno-środowiskowo-klimatycznego, Płatność do klaczy koni małopolskich, Zachowanie zasobów genetycznych zwierząt - rasa puławska świń, Plantacja grochu siewnego zniszczona przez dziki, brak realizacji warunków działania rolnośrodowiskowego i możliwe sankcje dla gospodarstwa, Konieczność likwidacji plantacji rzepaku ozimego a realizacja działania rolnośrodowiskowego, Zasady przekazania zobowiązań rolnośrodowiskowych swojemu następcy po przekazaniu gospodarstwa, Rasy zachowawcze- przejęcie zobowiązania, omówienie wymogów

Zadanie 5. Wspieranie wykorzystania surowców rolniczych w pozyskiwaniu odnawialnych źródeł energii

W ramach priorytetów unijnych na najbliższe lata odnawialne źródła energii będą rozwijane w bardzo szerokim zakresie. Bardzo duża część OZE bazuje na surowcach rolniczych. Wiedza o możliwości wykorzystania głównie surowców odpadowych w rolnictwie jest bardzo ważna dla rolników. W ramach szkoleń mieszkańcy obszarów wiejskich mogli dowiedzieć się o możliwości odniesienia korzyści ze stosowania OZE, zarówno finansowych jak i gospodarczych, polegających głównie na oszczędności. Upowszechnianie wiedzy o odnawialnych źródłach energii było jednym z priorytetowych zadań doradczych.

W zdaniach wdrożeniowych uwzględniono zakładanie plantacji roślin energetycznych na małej powierzchni z przeznaczeniem pozyskiwania drewna na własne potrzeby gospodarstwa.

W 2016 roku organizowano szkolenia o tematyce budowy biogazowni, kolektorów słonecznych oraz małych elektrowni słonecznych możliwych do instalacji w ramach programu Prosument. Podobną tematykę wykonywano w doradztwie indywidualnym dla rolników województwa lubelskiego.

Odnawialne źródła energii na obszarach wiejskich stanowią podstawę do rozwoju rozproszonych źródeł energii tworząc bazę surowcową i wytwórczą w dążeniu do samowystarczalności energetycznej Jednostek Samorządu Terytorialnego. Rok 2016 minął pod znakiem programów gminnych związanych z inwestycjami w OZE. Główne źródła energii preferowane przez Gminy to: kolektory słoneczne i kotły na biomasę oraz fotowoltaika. Instalacja fotowoltaiczna jest źródłem energii elektrycznej, która szczególnie w gospodarstwach ma duże znaczenie jako czynnik kosztowy. Odpowiedni dobór mocy wytwórczej instalacji fotowoltaicznej pozwala na oszczędności w opłatach za energię w części związanej z ilością pobranej energii. Wykorzystując OZE w znacznym stopniu przyczyniamy się do ograniczenia emisji CO₂. Decyzje inwestycyjne rolników w tym kierunku są ograniczone ze względu na brak stabilnego prawa w zakresie wytwarzania i sprzedaży wytworzonej energii a także z powodu ograniczonych możliwości pozyskania dotacji.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	12	13	244
2.	Konferencje	1	-	-
3.	Porady	229	181	181
4.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	14	16	16

Energia odnawialna - fotowoltaika, energia wiatru, wody, energia geotermalna oraz energia z biomasy - to tematyka szkolenia zorganizowanego przez Zespół Doradztwa Rolniczego w Biłgoraju. Odbyło się ono 27.01.2016 r. w sali Starostwa Powiatowego w Biłgoraju. Uczestniczyli w nim samorządowcy, pracownicy urzędów oraz rolnicy. Celem szkolenia było kształtowanie postaw proekologicznych oraz popularyzacja energetyki prosumenckiej, umożliwiającej rolnikom skorzystanie z możliwości bycia jednocześnie producentem i konsumentem energii.

O rozwoju odnawialnych źródeł energii w świetle energetyki państw mówił doradca LODR w Końskowoli Bogusław Kiedrowski. Szczególną uwagę zwrócił on na dofinansowanie inwestycji oraz problem przyłączy do sieci energetycznej w celu sprzedaży energii. Największym zainteresowaniem rolników posiadających duże powierzchnie dachów na budynkach inwentarskich i magazynowych cieszyły się zagadnienia dotyczące fotowoltaiki. Wielu z nich rozważa zainwestowanie w fotowoltaikę jako możliwość uzyskania dodatkowego źródła dochodu dla gospodarstwa. Uzupełnieniem omawianych tematów była prezentacja autorstwa przedstawiciela firmy BUDMAT z Zamościa Andrzeja Dudka, dotycząca energii uzyskiwanej z biogazu.

Szkolenie było znakomitą okazją do pozyskania aktualnej wiedzy na temat źródeł energii odnawialnej oraz poznania opinii rolników, którzy już z takiej energii korzystają.

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Odnawialne źródła energii-pompa ciepła w gospodarstwie domowym	ZDR Łęczna,
2.	Rozwój technologii i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii	ZEŚ
3.	Uprawy energetyczne	ZDR Zamość
4.	Fotowoltaika - odnawialne źródła energii szansą w PROW 2014-2020	ZDR Elizówka, ZEŚ,
5.	Biogazownie szansą na zwiększenie dochodowości gospodarstwie rolnym	ZDR Biłgoraj
6.	Prosument - produkcja energii z odnawialnych źródeł energii w świetle ustawy o energii odnawialnej	ZEŚ
7.	Źródła finansowania i zasady funkcjonowania odnawialnych źródeł energii	ZDR Janów Lubelski, ZDR Lubartów, ZDR Piaski

Tematyka wybranych porad

Odnawialne źródła energii /solar i fotowoltaika/ - możliwości dofinansowania, Zakładania plantacji wierzby energetycznej, Zastosowanie pomp ciepła w gospodarstwie, Zasady podłączenia instalacji OZE do sieci dystrybucyjnej SN i rozliczenia sprzedanej energii, Możliwości budowy małej biogazowni i wykorzystania gnojowicy i obornika w produkcji biogazu, Net-metering- zasady rozliczania energii z OZE, sytuacji na rynku biomasy, trendy wykorzystania biomasy rolniczej wynikające z postępu technologicznego, Kociołnia na słomę-koszty instalacji, opłacalność, Dostępne technologie produkcji energii elektrycznej, wykorzystanie do produkcji energii odnawialnej zbiorów z łąk jednokośnych

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

EOŚ/4 Produkcja odnawialnych źródeł energii na poziomie gospodarstwa (rośliny energetyczne, kolektory słoneczne, bioelektrownie itp.) - zrealizowano w 11 gospodarstwach

Doradzano w zakresie założenia i eksploatacji plantacji roślin na cele energetyczne, instalacji kolektorów słonecznych, oraz biogazowni.

Założono w 2 gospodarstwach plantacje z wierzbą energetyczną, w 8 wdrożeniach zrobiono analizę potrzeb i świadczone pomoc przy wyborze i instalacji kolektorów słonecznych płaskich lub rurowych. Pompę ciepła zainstalowano w 1 gospodarstwie rolnym. W ramach wdrożeń z w/w tematu poprawiono stan sanitacji zagrody i wybudowano przydomową oczyszczalnię.

Zainteresowanym rolnikom pomagano przy doborze typu kolektora, w przygotowaniu dokumentacji niezbędnej do pozyskania środków pomocowych i określeniu parametrów technicznych.

2.2. Program 2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich

Zadanie 1. Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich

Propagowanie i pomoc w rozwijaniu pozarolniczych form aktywności gospodarczej mieszkańców obszarów wiejskich to głównie działania związane z doradztwem w ramach poszukiwania dodatkowych źródeł dochodu poprzez podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej. Istotnym problemem obszarów wiejskich województwa lubelskiego jest poziom dochodowości mieszkańców wsi oraz duże i niewystarczająco wykorzystane zasoby siły roboczej. Zmniejszenie nadmiaru siły roboczej oraz poprawa dochodowości w rolnictwie jest możliwe poprzez rozwój działalności pozarolniczej w gospodarstwach rolnych, ma to szczególne znaczenie w małych gospodarstwach.

Rolnicy, którzy chcą rozpocząć taką działalność mogą skorzystać z doradztwa oraz szkoleń i kursów agroturystycznych organizowanych przez LODR.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	17	13	256
2.	Szkolenia wyjazdowe	-	2	70
3.	Konferencje	1	1	131
4.	Porady	525	492	492
5.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	62	52	52

W dniu 4 lutego 2016 roku w LODR w Końskowoli odbyła się konferencja pt. „Wykorzystaj szansę - wsparcie dla przedsiębiorców oraz osób z obszarów wiejskich planujących założyć działalność gospodarczą w ramach RPO WL 2014-2020, PROW 2014-2020.

Celem konferencji było zapoznanie uczestników z możliwością skorzystania z programów pomocowych w ramach RPO WL 2014-2020 i PROW 2014-2020 na założenie i rozwój działalności gospodarczej. Wsparcie takie pozwoli przedsiębiorcom być bardziej konkurencyjnymi na rynku krajowym lub zagranicznym, a osobom pragnącym założyć działalność gospodarczą - zapoznać się z warunkami oraz wielkością wsparcia, jakie mogą wykorzystać dzięki tym programom.

Dostępne w Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 źródła dofinansowania dla przedsiębiorców oraz osób planujących założyć działalność gospodarczą i zasady aplikowania o te fundusze w pierwszej części konferencji przedstawiła Karolina Matras - kierownik Oddziału Funduszy Europejskich Departamentu Zarządzania RPO. Druga część konferencji dotyczyła działań PROW 2014-2020, z których mogą skorzystać prowadzący, jak i osoby planujące swoją pierwszą działalność gospodarczą. Źródła dofinansowania oraz kryteria przyznawania pomocy w ramach PROW omówił Karol Ćwikła z LODR w Końskowoli.

W konferencji wzięło udział 130 osób, w tym przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego i samorządu terytorialnego, przedsiębiorcy, rolnicy, osoby planujące założyć działalność gospodarczą, a także doradcy LODR.

Tematyka konferencji cieszyła się dużym zainteresowaniem wśród przedsiębiorców, rolników oraz osób z obszarów wiejskich, którzy myślą o założeniu swojej działalności gospodarczej, dlatego też planowane jest zorganizowanie następnego takiego spotkania.

Tematyka wybranych konferencji i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Wykorzystaj szansę - wsparcie dla przedsiębiorców oraz osób z obszarów wiejskich planujących założyć działalność gospodarczą w ramach RPO WL 2014-2020, PROW 2014-2020	NPP
Szkolenia		
1.	Rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	ZDR Parczew, ZDR Łuków, ZDR Kraśnik, ZDR Janów Lubelski,
2.	Zakładanie i rozwój działalności gospodarczej	ZDR Piaski,
3.	Zakładanie działalności gospodarczej na obszarach wiejskich w zakresie rzemiosła, usług, handlu	ZDR Łęczna, ZDR Parczew,
4.	Pozarolnicza działalność gospodarcza - zasady prowadzenia. Fundusze na rozwój i założenie pozarolniczej działalności gospodarczej	ZDR Chełm

Tematyka wybranych porad

Możliwości rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Analiza możliwości świadczenia usług budowlanych, Analiza możliwości rozwoju działalności w zakresie usług żywieniowych i edukacyjnych, Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich. wykaz kodów PKD uprawnionych do ubiegania się o wsparcie, Plan marketingowy dla przedsiębiorstwa, analiza prowadzonej działalności, mocne i słabe strony, Rozwój usług rolniczych, przetwórstwa mleka w gospodarstwie i sprzedaży przetworzonych produktów, Fundusze na rozwój przedsiębiorczości na obszarach wiejskich - otwarcie warsztatu samochodowego, Zakładanie działalności gospodarczej, salon fryzjerski, Pracownia krawiecka, pozyskiwania funduszy na rozwój działalności, samozatrudnienie, Zakładanie działalności gospodarczej, sklep spożywczy, Zasady organizacji stowarzyszenia kobiet, Założenie działalności pozarolniczej, fundusze na rozwój działalności turystycznej z działania Leader, Analiza ekonomiczna z uwzględnieniem działalności pozarolniczej, Przetwórstwo owoców miękkich oraz źródeł dofinansowania, Zakładanie firmy zajmującej się pomocą drogową, instruktaż dotyczący możliwości sfinansowania zakupu auta specjalistycznego, Zakładanie działalności gospodarczej, gabinet weterynaryjny, Analiza możliwości rozpoczęcia działalności gospodarczej (nauka jazdy)
--

Realizacja zadań wdrożeniowo - upowszechnieniowych:

NPP/1 Zakładanie i rozwój mikro i małych przedsiębiorstw na obszarach wiejskich – zrealizowano 17

W ramach tego zadania wykonano:

- **3 zadania** – wpis do CEIDG czyli założenie nowej działalności gospodarczej w następujących kodach PKD: 2 wpisy **01.61.Z- działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną** 1 wpis: **66.22.Z- działalność agentów i brokerów ubezpieczeniowych**
- **5 zadań** – dopisany nowy kod PKD, rozszerzenie w następujących kodach: **77.21.Z-Wypożyczenie i dzierżawa sprzętu rekreacyjnego i sportowego** **49.41.Z-Transport drogowy towarów**, **77.29.Z-Wypożyczenie i dzierżawa pozostałych artykułów użytku osobistego domowego** **66.22.Z- Działalność agentów i brokerów ubezpieczeniowych** **49.41.Z- Transport drogowy towarów**, **01.61.Z- Działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną** (w jednym zadaniu dopisano dwa kody PKD).

- **7 zadań** zakończono utworzeniem nowego miejsca pracy. Z uwagi na to, że niektóre działalności w ciągu roku mają okresy zwiększonego zapotrzebowania na określone dziedziny (branża budowlana, zakłady samochodowe, usługi turystyczne, przetwórstwo) dlatego też w takich przypadkach zatrudnienie pracownika ma charakter sezonowy. Tak było w przypadku 5 zadań. Utworzenie nowego miejsca pracy nastąpiło także w zakładzie stolarskim oraz do prac pielęgnacyjnych w usługach leśnych.

- **1 zadanie** polegające na wprowadzeniu innowacji marketingowej.

- **W trakcie realizacji jest zadanie** polegające na założeniu działalności gospodarczej czyli wpisie do CEIDG. Wniosek z tego jest taki, że tego typu działania w niektórych przypadkach wymagają dłuższego okresu realizacji, ponieważ wiąże się to z dużymi nakładami. Dlatego też rolnicy, przedsiębiorcy czekają z taką decyzją na uzyskanie wsparcia z Funduszy Europejskich, czyli na uruchomienie korzystnych dla nich działań pomocowych.

NPP/2 Mikro i małe przedsiębiorstwa z branży przetwórstwa rolno - spożywczego – zrealizowano 8

W ramach zadania:

- **3 zadania** polegały na utworzeniu nowych miejsc pracy, gdzie utworzono 2 miejsca pracy w usługach handlowych i sprzedaży artykułów rolnych, oraz zatrudniono jednego pracownika sezonowego w branży przetwórczej.
- **4 zadania** polegały na wprowadzeniu innowacji, w tym została wprowadzona jedna innowacja technologiczna, oraz trzy marketingowe. Wynika z tego fakt, że rolnicy, przedsiębiorcy widzą możliwość rozwoju, zwiększenia dochodowości gospodarstwa, przedsiębiorstwa poprzez skuteczny marketing.
- **1 zadanie** polegające na utworzeniu miejsca pracy jest w trakcie realizacji, ponieważ mimo złożonej oferty w Urzędzie Pracy dotychczas nie znaleziono odpowiedniej osoby z odpowiednimi kwalifikacjami.

NPP/3 Marketing i sprzedaż produktów, usług mikro i małych przedsiębiorstw – zrealizowano 21

Realizacja zadania polegała na sporządzeniu planu marketingowego dla firm i gospodarstw. Z ilości zadań realizowanych w tej tematyce wynika, że działania marketingowe mają istotny wpływ na rozwój przedsiębiorstwa czy gospodarstwa, chociaż efekty można zaobserwować nieraz dopiero po dłuższym okresie czasu.

Zadanie 2. Upowszechnianie rozwoju agroturystyki i turystyki wiejskiej oraz prowadzenie promocji wsi jako atrakcyjnego miejsca wypoczynku

Popularną formą działalności gospodarczej jest szeroko rozumiana agroturystyka i turystyka wiejska. Agroturystyka stała się jedną z realnych możliwości osiągnięcia dodatkowych źródeł dochodów przez rodziny wiejskie. Rolnicy, którzy chcieli rozpocząć lub dobrze rozwijać taką działalność korzystali z doradztwa, szkoleń i kursów agroturystycznych organizowanych przez LODR. Kwaterodawcy z terenu województwa lubelskiego mogą bezpłatnie promować swoje obiekty na stronie internetowej LODR, w zakładce „Obiekty agroturystyczne”.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	13	13	300
2.	Szkolenia wyjazdowe	-	2	95
3.	Konferencje	2	1	66
4.	Porady	615	681	681
5.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	42	40	40

W dniu 19 grudnia 2016 r. LODR w Końskowoli odbyło się szkolenie z zakresu pierwszej pomocy dla właścicieli zagród edukacyjnych, członków ich rodzin oraz osób zainteresowanych zarejestrowaniem swojej zagrody edukacyjnej w Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych. Celem szkolenia było przygotowanie właścicieli Zagród Edukacyjnych, na terenie których odbywają się zajęcia edukacyjne dla przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów czy szkół średnich, do właściwego reagowania w sytuacji nieszczęśliwego zdarzenia, np. załabnięcia, utraty przytomności, zadławienia, silnego krwawienia, zawału serca, drgawek, hiper- i hipoglikemii. Szkolenie przeprowadzone zostało w sposób profesjonalny. Osobami prowadzącymi byli doświadczeni ratownicy medyczni, pracujący na co dzień w Pogotowiu Ratunkowym. Z ogromnym zaangażowaniem, ilustrując poszczególne przypadki opowieściami z własnego doświadczenia zawodowego, przeprowadzili zajęcia teoretyczne i praktyczne. W szkoleniu wzięło udział 40 osób

Tematyka wybranych konferencji i szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Usługi turystyczne i okołoturystyczne na terenach wiejskich , wymogi, formy opodatkowania	ZWG Sitno
Szkolenia		
1.	Udzielanie pierwszej pomocy -szkolenie dla właścicieli zagród edukacyjnych, członków ich rodzin oraz osób zainteresowanych zarejestrowaniem swojej zagrody edukacyjnej w Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych	ZWG
2.	Budowanie produktów turystycznych w oparciu o produkty lokalne i tradycyjne	ZDR Biała Podlaska
3.	Agroturystyka w gospodarstwie rolnym - wymogi formalno - prawne	ZDR Biała Podlaska, ZDR Lubartów, ZDR Włodawa, ZDR Kraśnik, ZDR Janów Lubelski
4.	Premia na rozpoczęcie działalności pozarolniczej- turystyka wiejska	ZDR Chełm,
5.	Przystosowanie domu na kwaterę agroturystyczną	ZDR Chełm

Tematyka wybranych porad

Zasady funkcjonowania zagród edukacyjnych, pakiety edukacyjne dla dzieci, Warunki higieniczno- sanitarne w gospodarstwie agroturystycznym, Program LEADER, Rozwój dotychczasowej działalności., Przygotowanie programu- załącznik potrzebny do wpisania obiektu do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych, Możliwości rozwoju przedsięwzięcia agroturystycznego - promocja, dofinansowanie, Warunki i zobowiązania w ramach poddziałania 19.2 Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020- Zakładanie działalności gospodarczej, wnioski składane do LGD w terminie 07.11-06.12.2016, Wymogi związane z bezpieczeństwem żywności przy świadczeniu usług żywieniowych w gospodarstwie agroturystycznym, Poszerzenie oferty agroturystycznej, Analiza walorów krajobrazowych do prowadzenia gosp. agroturystycznego, Możliwości wsparcia działań związanych z agroturystyką, turystyką wiejską, działalnością okołoturystyczną z PROW 2014-2020, Jakie wymogi trzeba spełniać by założyć gospodarstwo agroturystyczne, Ogrody tematyczne w agroturystyce, Zagrody edukacyjne - zasady funkcjonowania, pakiety edukacyjne dla dzieci, możliwości wsparcia turystyki wiejskiej z programu LEADER, Zasady prowadzenia działalności agroturystycznej - przepisy formalno prawne, Tworzenie oferty w gospodarstwach agroturystycznych w oparciu o usługi edukacyjne, Zatrudnienie a prowadzenie gospodarstwa rolnego przy agroturystyce i sprzedaży bezpośredniej, Doradztwo w zakresie wymogów prawnych i podatkowych przy świadczeniu poszczególnych usług turystom, Podatki w agroturystyce, Funkcjonowanie gospodarstw agroturystycznych w powiecie lubartowskim, atrakcje oferowane turystom, oferta pobytowa wzbogacona o wyroby z własnego gospodarstwa, Usługi turystyczne na terenach wiejskich, Usługi dodatkowe w agroturystyce (spływy kajakowe, wycieczki jednodniowe, warsztaty kulinarne), kategoryzacja wiejskiej bazy noclegowej, Konieczność założenia działalności gospodarczej przy prowadzeniu usług turystycznych, Promocja gospodarstw agroturystycznych na stronie LODR i UG, Aktualizacja danych gospodarstw prowadzących działalność agroturystyczną, kryteria dostępu do Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych, Tworzenie oferty w gospodarstwie agroturystycznym, Zagospodarowanie terenu
---

wypoczynkowego, plan nasadzeń roślin łatwych w pielęgnacji, Wykorzystanie budynków rolnych w celu innych niż rolne (pod potrzeby agroturystyki), promocja w mediach swojej oferty- zagrody edukacyjne, Poszerzenie oferty związanej z otaczającą przyrodą, Zgłoszenie obiektu agroturystycznego do ewidencji gminy, Jak dom mieszkalny przystosować na kwatery agroturystyczną

Realizacja zadań wdrożeniowo – upowszechnieniowych:

WGDIA/1 Działalność pozarolnicza, usługi turystyczne i około turystyczne

Działanie wspierało przedsiębiorczość, w tym w szczególności rozwój turystyki wiejskiej i tworzenie nowych miejsc pracy, realizowane było:

- w mikroprzedsiębiorstwach z terenów wiejskich zainteresowanych zewnętrznymi funduszami pomocowymi,
- w gospodarstwach rolnych poszukujących dodatkowych źródeł dochodu z pozarolniczej działalności gospodarczej

Realizacja tego zadania to głównie działania związane z doradztwem w ramach poszukiwania dodatkowych źródeł dochodu poprzez podejmowanie i rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej.

Z analizy 8 kart zadań doradczych wynika, że najczęściej identyfikowane problemy to:

- zbyt niski dochód z prowadzonej działalności gospodarczej lub rolniczej
- brak środków finansowych na realizację planowanych inwestycji
- konieczność poszerzania wiedzy na temat możliwości podjęcia działalności gospodarczej (forma prowadzenia działalności gospodarczej, sposób opodatkowania)
- brak wiedzy przy wypełnianiu dokumentów potrzebnych w aplikowaniu o środki finansowe na rozpoczęcie lub rozwój działalności gospodarczej - z funduszy Unii Europejskiej, kredytów bankowych lub innych źródeł
- brak wystarczającej wiedzy na temat dostępnych form promocji i reklamy firmy

Po zidentyfikowaniu i analizie zasobów w ramach współpracy podejmowano następujące działania:

- doradztwo z pozyskiwania funduszy UE /Premia na rozpoczęcie działalności pozarolniczej, Fundusze LGD na rozpoczęcie i rozwijanie działalności pozarolniczej/, kredytów
- zwiększenie promocji i reklamy firmy, marketing firmy
- pomoc w analizie rynków zbytu
- pomoc w rozwoju firm przez poszerzenie asortymentu usług
- pomoc przy wyborze formy opodatkowania

W wyniku współpracy zostały osiągnięte następujące rezultaty poprzez:

- Doradztwo w zakresie prowadzenia:
  - myjnia samochodowa samoobsługowa
  - Usług turystycznych
  - Usługi agroturystyczne
  - Działalność handlowa
- Rozszerzenie asortymentu oferowanych usług i produktów w firmach-poprawa oferty firmy
- Promocja firm poprzez druk ulotek, wizytówek, folderów
- Doradztwo z zakresu wyboru formy opodatkowania

- Doradztwo z funduszy na rozwój i zakładanie działalności gospodarczej: PROW 2014-2020, LGD i kredytów preferencyjnych
- Udział w konferencjach i szkoleniach: Usługi turystyczne i okołoturystyczne na wsi, wymogi, formy opodatkowania, Przystosowanie domu na kwaterę agroturystyczną, szkolenie florystyczne, Możliwość wsparcia przedsiębiorczości bazującej na produktach lokalnych

WGDiA/3 Agroturystyka – zrealizowano w 25 gospodarstwach

Problemy dotyczące gospodarstw, które zamierzają prowadzić usługi agroturystyczne można ująć w dwóch aspektach: pierwszy dotyczący finansowania działalności agroturystycznej, drugi dotyczący przepisów prawnych w ramach których ma funkcjonować gospodarstwo. Problemy gospodarstw już istniejących to przede wszystkim zbyt mała promocja tych obiektów, ale także niskie wykorzystanie zasobów gospodarstwa i najbliższego otoczenia (co przekłada się na liczbę gości), ale także pozyskiwanie funduszy na dalsze funkcjonowanie obiektów oraz uatrakcyjnienie oferty dla gości.

Rezultaty:

- założenie działalności agroturystycznej
- rozszerzenie oferty agroturystycznej poprzez dodatkowe atrakcje turystyczne np. zakup rowerów elektrycznych, basenów ogrodowych, przystosowanie kwatery dla osób starszych
- poprawa zagospodarowania terenu wokół kwatery agroturystycznej, nasadzeń wokół posesji
- podniesienie wiedzy rolników (porady, udział w szkoleniach, kiermaszach, festynach)
- promocja gospodarstw poprzez umieszczenie ich ofert na stronie internetowej LODR

Wnioski:

Istnieje dalsza ciągła potrzeba edukowania rolników w zakresie działalności agroturystycznej, sieciowania produktów turystycznych, a także innych składowych gospodarstwa agroturystycznego (uatrakcyjnienia oferty, produkty lokalne w gospodarstwach agroturystycznych itp.). Ponadto nadal konieczne jest informowanie rolników o prowadzeniu działalności agroturystycznej zgodnie z przepisami. Konieczna jest również dalsza promocja gospodarstw agroturystycznych prowadzona przez LODR, zarówno na stronie internetowej, w prasie, jak i w formie lokalnych kiermaszy, festynów, dożynek itp. W związku z tym, że w obecnej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 nie ma funduszy na zakładanie typowej działalności agroturystycznej konieczne jest informowanie rolników o możliwości uzyskania dofinansowania na założenie działalności gospodarczej na usługi turystyczne.

WGDiA/4 Zagrody edukacyjne- zrealizowano w 6 gospodarstwach

Zadanie realizowane było w gospodarstwach rolnych, które poszukują dodatkowych źródeł dochodu, związanych z utworzeniem i prowadzeniem zagrody edukacyjnej i chcą oferować usługi edukacyjne na terenach wiejskich. Realizacja miała na celu zachęcenie mieszkańców obszarów wiejskich do poszukiwania dodatkowych źródeł dochodu z pozarolniczej działalności gospodarczej poprzez wykorzystanie istniejących zasobów w najbliższym otoczeniu oraz tworzenie i poprawę funkcjonowania już istniejących obiektów turystycznych i produktów turystycznych. Ale przede wszystkim podniesieniem prestiżu zawodu rolnika i upowszechnienie wiedzy na temat pochodzenia żywności.

Jak wynika z analizy kart zadań doradczych najczęściej identyfikowane problemy w gospodarstwach to:

- niewykorzystane w pełni zasoby gospodarstw (miejsc noclegowych) i najbliższego otoczenia, co wiąże się często z brakiem pomysłu na zagospodarowanie wolnych zasobów,
- zła sytuacja finansowa małych gospodarstw rolnych zmuszała do poszukiwania dodatkowych źródeł dochodu,
- poszerzenie oferty turystycznej o utworzenie zagrody edukacyjnej,
- mała dochodowość z działalności rolniczej i pozarolniczej, brak innych źródeł utrzymania rodziny,

- brak środków finansowych na realizację inwestycji w gospodarstwach, brak również możliwości uzyskania dofinansowania na zrealizowanie pomysłu na własny biznes,
- brak wystarczającej wiedzy na temat dostępnych form promocji i reklamy kwater,
- brak dostatecznej wiedzy nt prowadzenia zagrody edukacyjnej, niewykorzystanie predyspozycji gospodarzy i umiejętności.

Po dokonaniu identyfikacji i analizy zasobów w gospodarstwach współpracujących okazuje się, że w wielu przypadkach istnieje niewykorzystane zaplecze, które może być zaangażowane w działalność zagrody edukacyjnej. Na te zasoby składa się nie tylko samo gospodarstwo z budynkami, gruntami, uprawami i zagospodarowaniem terenu, ale także jego otoczenie i atrakcyjne położenie, warunki przyrodnicze i krajobrazowe oraz predyspozycje i umiejętności gospodarzy.

W ramach współpracy podejmowano następujące działania:

- zwiększenie promocji gospodarstwa – pomoc i doradztwo,
- poszerzenie oferty agroturystycznej o nowe elementy (zagroda edukacyjna- nowe usługi),
- doradztwo w pozyskaniu środków z funduszy UE,
- doradztwo w zakresie rozpoczęcia i prowadzenia zagrody edukacyjnej,

Rezultaty, jakie zostały osiągnięte w wyniku współpracy:

- zgłoszenie 1 nowej zagrody edukacyjnej,
- udoskonalenie ofert i ukierunkowanie gospodarstwa na przygotowanie programów edukacyjnych – powstało 11 programów edukacyjnych,
- podniesieniem prestiżu zawodu rolnika i upowszechnienie wiedzy na temat pochodzenia żywności – program edukacyjny,
- poprawa zagospodarowania terenu wokół kwater agroturystycznych poprzez stworzenia miejsca do przeprowadzenia zajęć dla dzieci i młodzieży szkolnej oraz grup indywidualnych - spełnienie wymagań obligatoryjnych (toalety, miejsce zadaszony),
- udział w IV ogólnopolskim Zlocie Zagród Edukacyjnych w Dąbrowej Górniczej nt.: „Wdrażanie innowacyjnych działań rolniczych przez członków Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych”- organizował CDR w Brwinowie O/ Kraków,
- udział w konferencji m.in. nt. „Usługi turystyczne i okołoturystyczne na terenach wiejskich, wymogi, formy opodatkowania”- które organizował dział WGDIA,
- udział w wyjeździe szkoleniowo-studyjnym „Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – drogą do innowacji i sukcesu,
- doradztwo na temat założenia zagrody edukacyjnej i aktualnych przepisów prawnych obowiązujących w działalności zagrody edukacyjnej i agroturystycznej, promocji i reklamy, możliwości skorzystania z funduszy UE, warunki prawne w działalności agroturystycznej i edukacyjnej, warunki wpisu produktów na LPT,
- przeprowadzenie analizy zasobów gospodarstwa, walorów przyrodniczych, potencjału gospodarzy w prowadzeniu zajęć edukacyjnych,
- przygotowanie gospodarstwa do założenia lub rozwoju działalności pod kątem świadczenia usług związanych z edukacją,
- promocja – strona internetowa LODR,
- poprawa atrakcyjności i wizerunku gospodarstwa wiejskiego,
- analiza zasobów pod kątem przygotowania oferty zajęć edukacyjnych w zakresie kulturowego dziedzictwa, rękodzieła ludowego, znaczenie ziół,
- opracowanie broszurki nt. zastosowania ziół,
- przygotowanie materiałów informacyjnych z zakresu zasobów kulturowych obszaru,
- przygotowanie wniosku o certyfikację „Blisko Natury” - dodatkowa możliwość promocji, poszerzenie oferty w zakresie wykorzystania walorów przyrodniczych,
- przygotowanie materiałów promocyjnych w zakresie zasobów kulturowych obszaru i materiałów informacyjnych o ofercie gospodarstwa, przeprowadzono 5 wywiadów etnograficznych w miejscowości Bubel Granne, celem wpisu produktu(parowańce) na listę produktów tradycyjnych - produkt ten będzie w ofercie usług żywieniowych oraz w programie zajęć edukacyjnych,

- promocja gospodarstwa agroturystycznego (zagrody edukacyjnej) "Jaworowa Górka" - z Lubelszczyzny jako jedno z najlepszych gospodarstw agroturystycznych w Polsce, został nagrany materiał przez Telewizję Polską, gospodarstwo zostało wybrane jako dobry przykład - najlepsze w całej Polsce. Tak ocenili eksperci zajmujący się rozwojem turystyki na obszarach wiejskich.

W niektórych przypadkach współpraca została zakończona ponieważ zostały osiągnięte zamierzone cele, w pozostałych przypadkach będzie kontynuowana w 2017 roku.

Zadanie 3. Działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi oraz tradycji kulinarnych regionu Lubelszczyzny

Wytwarzanie wyrobów regionalnych i lokalnych wspomaga rozwój obszarów wiejskich, poprzez umożliwienie rolnikom zarobkowania, pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodów. Wspomaga działania zmierzające do zachowania dziedzictwa kulturowego wsi. Pozwala na różnicowanie działalności na terenach wiejskich, zapobiega wyludnianiu się tych obszarów i ich marginalizacji poprzez wykorzystanie lokalnych zwyczajów i tradycji.

Dziedzictwo przyrodnicze jest ważnym elementem zarówno dla środowiska, jak i dziedzictwa kulturowego wsi. Obecnie w celu maksymalizacji produkcji promuje się intensywne rolnictwo z ograniczoną pulą odmian i intensywną ochroną roślin. Jednak dla krajobrazu i środowiska wsi istotne jest zachowanie cennych gatunków i starych odmian. Zanikają przydomowe ogrody użytkowe, które były integralną częścią każdej zagrody wiejskiej. Ich zachowanie jest szczególnie ważne jako jeden z produktów w gospodarstwach agroturystycznych, ponieważ turyści poszukują żywności takiej jaką pamiętają z dzieciństwa. Poza tym obserwacja całego procesu produkcyjnego „od pola do stołu” może być jedną z ofert działalności agroturystycznej. Niejednokrotnie mieszkańcy wsi nie są świadomi utraty bogactwa przyrodniczego, która dokonuje się nieustannie. Usuwanie z terenów wiejskich starych lokalnych drzew, bez ich rozmnożenia, zaniechanie upraw starych lokalnych warzyw powoduje straty niejednokrotnie nieodwracalne dla przyrody i bioróżnorodności.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	17	39	624
2.	Szkolenia wyjazdowe	-	2	59
3.	Konferencje	1	1	78
4.	Pokazy (warsztaty)	10	70	1195
5.	Porady	585	671	671
6.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	60	63	63

Tematyka wybranych konferencji, szkoleń i pokazów

Lp.	Temat	Organizator
Konferencje		
1.	Kobieta aktywna w środowisku lokalnym	ZWG Grabanów
Szkolenia		
1.	Ogród użytkowy jako element bioróżnorodności przyrodniczej	ZDR Bychawa, ZDR Chełm, ZDR Lubartów, ZWG, ZDR Chełm, ZDR Łęczna
2.	Opracowanie i realizacja rocznego planu stowarzyszenia	ZDR Radzyń Podlaski,
3.	Zachowanie dziedzictwa kulinarnego	ZDR Zamość,
4.	Aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich – szkoła liderów	ZDR Zamość
5.	Zachowanie tradycji kulinarnych Lubelszczyzny - certyfikacja wyrobów tradycyjnych	ZDR Biała Podlaska,
6.	Tworzenie projektów społecznych w organizacji pozarządowej.	ZDR Biała Podlaska

7.	Produkty regionalne"- promocja regionów Lubelszczyzny - Stężyca	ZDR Elizówka
8.	VIII Forum Kobiet Aktywnych - Urszulin	ZDR Zamość
Pokazy		
1.	Stroiki świąteczne - bożonarodzeniowe	ZDR Włodawa, ZDR Elizówka, ZDR Zamość
2.	Kultywowanie lokalnej tradycji kulinarnej	ZDR Tomaszów Lubelski, ZDR Zamość, ZDR Chełm, ZDR Elizówka, ZDR Łęczna,
3.	Warsztaty decupage	ZDR Elizówka, ZDR Tomaszów Lubelski, ZDR Wisznice, ZDR Janów Lubelski, ZDR Parczew,
4.	Carving poziom podstawowy	ZDR Elizówka,
5.	Kompozycje z materiałów naturalnych	ZDR Włodawa,
6.	Wiązanki okolicznościowe	ZDR Łęczna,
7.	Wieńce dożynkowe	ZDR Zamość
8.	Warsztaty z bibułkarstwa - kwiaty z bibuły i krepiny	ZDR Parczew, ZDR Zamość, ZDR Elizówka, ZDR Tomaszów Lubelski,
9.	Warsztaty wykonania pisanek, palma tradycyjna, stroiki wielkanocne	ZDR Zamość, ZDR Parczew, ZDR Włodawa,

Tematyka wybranych porad

Tradycje kulinarne naszego regionu, Zasady rejestracji produktu tradycyjnego, Fundusze z LGD na działania zachowanie dziedzictwa przyrodniczego, zmian w statucie, prowadzenia dokumentacji stowarzyszenia, obowiązków sprawozdawczych oraz aktualnych konkursów grantowych, Doradztwo z zakresu aktywizacji, organizacji spotkań, Kultywowanie tradycji ludowych - potrawy wielkanocne, Zakładanie Koła Gospodyń Wiejskich, Marzec w ogrodzie - wiosenne prace w ogrodzie, Uprawa ziół w ogrodzie przydomowym, Zachowanie tradycji kulturowych w działalności kół gospodyń wiejskich, Uprawa kwiatów jednorocznych „suszków” oraz wykorzystanie ich do wieńców dożynkowych, Konsultacje dot. elektronicznego wypełniania wniosku i konstruowania budżetu w ramach projektu „Lubelskie Lokalnie”, Mikrodotacje FIO, Zasady rejestracji produktu tradycyjnego, Tradycje kulturowe regionu Lubelszczyzny jako element budowy potencjału społecznego, Dziedzictwo kulinarne - wyroby z miodu i wosku pszczelego, Możliwości promocji wyrobów koronkarskich wytwarzanych przez w gospodarstwie na imprezach i wystawach organizowanych przez LODR oraz w gospodarstwach agroturystycznych, Tradycje bożonarodzeniowe, Zasady wykonania rocznego planu działania dla stowarzyszenia, Możliwości wsparcia rozwoju produktów tradycyjnych w ramach strategii BLGD, Formy promocji rękodziela artystycznego, Konkursy grantowe dla stowarzyszeń w tym środki planowane w ramach programu LEADER (RLKS), Regionalne i amatorskie rośliny do uprawy, Oferta z gospodarstwa - konfitury z własnych owoców - produkt tradycyjny, Dziedzictwo kulturowe i kulinarne, funkcjonowanie, planowanie działań związanych z aktywizowaniem lokalnej społeczności, Sąsiedztwo roślin w ogrodzie przydomowym

Realizacja zadań wdrożeniowo – upowszechnieniowych:

WGDiA/5 Dziedzictwo kulturowe i kulinarne, produkty tradycyjne – zrealizowano w 21 obiektach

Zadanie realizowane było w: gospodarstwach rolnych, organizacjach pozarządowych, KGW, obiektach turystycznych, podmiotach z produktami tradycyjnymi i lokalnymi.

Realizacja zadania upowszechnieniowego dotyczyła działań związanych z promocją, kultywowaniem tradycji, kreowaniem produktów tradycyjnych i lokalnych poprzez:

- kształtowanie i tworzenie postaw zmierzających do kultywowania i zachowania dziedzictwa kulturowego, kulinarnego na danym obszarze:

Rezultaty:

Szkolenia warsztatowe z zakresu kultywowania lokalnych tradycji: 24

Działania promocyjne: 19

Przygotowanie dokumentów aplikacyjnych: 1

WGDIA/7 Dziedzictwo przyrodnicze, bioróżnorodność – zrealizowano w 5 gospodarstwach

W gospodarstwach przeanalizowano zasoby, ustalono cele i kierunki prowadzące do rozwiązania problemów. Rezultaty:

- rozszerzenie produkcji o uprawy zielarskie
- poprawa zagospodarowania terenu wokół kwatery agroturystycznej
- udział w szkoleniach dotyczących bioróżnorodności
- wprowadzono metody niechemiczne i biologiczne do gospodarstw

Istnieje ciągła potrzeba edukowania rolników w zakresie dziedzictwa przyrodniczego i bioróżnorodności.

WGDIA/8 Aktywizacja – budowanie kapitału społecznego na wsi – zrealizowano 35

Głównym celem tego zadania była budowa kapitału społecznego na wsi poprzez wsparcie społeczności lokalnej w tworzeniu i sprawnym funkcjonowaniu organizacji pozarządowych na terenach wiejskich. Ważną częścią było inspirowanie mieszkańców wsi do wspólnych działań oraz realizacji oddolnych inicjatyw lokalnych, głównie na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi oraz regionalnych tradycji kulinarnych. Przełamanie bierności społecznej często wymaga długotrwałego i systematycznego wspierania licznych, często drobnych inicjatyw proponowanych i realizowanych przez samych mieszkańców, które w efekcie zbudują poczucie lokalnej wspólnoty i odpowiedzialności za rozwój.

Zadania były realizowane we współpracy z następującymi organizacjami:

- stowarzyszenia zarejestrowane w KRS - 18 zadań
- organizacje bez osobowości prawnej w tym KGW - 5 zadań
- Lokalne Grupy Działania – 2 zadania
- Gminne Ośrodki Kultury – 2 zadania
- Biblioteki – 5 zadań
- organizacje pracujące na rzecz dzieci i młodzieży (Szkoła Podstawowa, Klub wolontariatu, Punkt Informacji Europejskiej „Europe Direct”) – 3 zadania

Analiza kart wskazuje jako:

najczęściej identyfikowane problemy:

- niewystarczająca wiedza i umiejętności w tworzeniu, zarządzaniu i prawidłowym funkcjonowaniu wiejskich organizacji pozarządowych,
- niewystarczająca wiedza i umiejętności pozyskiwania wsparcia organizacyjnego i finansowego,
- trudności w pozyskiwaniu zewnętrznych źródeł finansowania działalności statutowej organizacji;
- brak motywacji ze strony mieszkańców do podejmowania wspólnych działań na rzecz środowiska lokalnego,
- niskie zaangażowanie mieszkańców wsi w działalność społeczną w swoim środowisku,
- mała liczba prężnie działających liderów i animatorów wspólnych działań,
- małe doświadczenie i słabo rozwinięte umiejętności społeczne i interpersonalne mieszkańców wsi,
- brak trwałego systemu wsparcia dla osób aktywnych ze środowisk lokalnych,
- niewystarczająca dostępność szkoleń i warsztatów w zakresie m.in.: tworzenia, zarządzania i prawidłowego funkcjonowania wiejskich organizacji pozarządowych, umiejętności skutecznego pozyskiwania środków finansowych na ich działalność, kształtowania umiejętności interpersonalnych i społecznych, wolontariatu na wsi, kultywowania tradycji lokalnych

związanych z dziedzictwem kulturowym, przyrodniczym, kulinarnym, florystyką i estetycznym zagospodarowaniem przestrzeni publicznej,

- wsparcie części LGD w przygotowaniach do działania w nowej perspektywie finansowej 2014-2020,
- niskie zainteresowanie mieszkańców działalnością niektórych LGD oraz brak wiedzy mieszkańców obszarów wiejskich nt.: Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność,
- niewystarczająco rozwinięty system promocji i informacji o Unii Europejskiej w szkołach,
- niewystarczająco rozwinięty system promocji i informacji o działalności organizacji pozarządowych z obszarów wiejskich i realizowanych inicjatywach,
- niewystarczające możliwości przekazywania wiedzy i doświadczeń oraz sieciowania z innymi organizacjami, animatorami, instytucjami, placówkami oświatowymi na obszarach wiejskich.

główne rezultaty osiągnięte w ramach prowadzonej współpracy:

- ✓ **założenie organizacji pozarządowej z osobowością prawną - liczba: 1** nazwa: Stowarzyszenie „Kosobudy na Roztoczu”
- ✓ **założenie organizacji pozarządowej bez osobowości prawnej - liczba: 1** nazwa: Koło Gospodyń Wiejskich w Kosobudach.
- ✓ **monitorowanie programów grantowych dla NGO, udzielono pomocy w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych** m.in. do programów: Lubelskie Lokalnie Mikrodotacje FIO, Fundacja BGK „Na dobry początek!”; oferty zadań zleconych do samorządu lokalnego i inne;
- ✓ **opracowanie, pomoc w realizacji i rozliczeniu projektów:** zrealizowano 11 projektów, głównie w ramach zadań zleconych samorządu oraz w ramach programu „Lubelskie Lokalnie - mikrodotacje FIO” oraz środków LGD np.: „Organizacja z potencjałem”; „Aktywna Żurawnica”; „Zwierzyniecka Republika Bab Aktywnych”; „Wszyscy równi”; „Sport dla wszystkich”; „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.”; W dziedzinie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury oraz dziedzictwa narodowego „Ocalić od zapomnienia.”; „Organizacja imprez kulturalnych we Wsi Stara Bordziłówka”; „Potrawy tradycyjne - warsztaty zachowania dziedzictwa kulinarnego podczas imprez promujących powiat łączyński.”; „Smaki Pojezierza Łęczyńskiego – udział w Święcie Jesieni w Kazimierzu Dolnym.”; „Babska Niedziela w Puchaczowie.”
- ✓ **animowanie działań integracyjnych i aktywności obywatelskiej na rzecz środowiska lokalnego,** forma działania: festyny integracyjne, IV Koncert Kolęd w Sitnie (impreza cykliczna), kultywowanie dziedzictwa kulturowego – w tym przygotowywanie tradycyjnych wieńców dożynkowych, przygotowanie stoisk promocyjnych, organizacja konkursu „Piękna zagroda wiejska” we współpracy ze Stowarzyszeniem Mieszkańców Gminy Serokomla; udział w konkursie „Nasze Kulinarne Dziedzictwo” – pomoc w opracowaniu zgłoszenia do konkursu, organizacja konkursu plastycznego dla dzieci: „Moja wieś w Unii Europejskiej - wczoraj, dziś i jutro.” – udział wzięło 594 uczniów ze szkół podstawowych woj. lubelskiego.
- ✓ **doradztwo oraz wsparcie organizacyjne:** zakres tematyczny: wsparcie działalności organizacji pozarządowych w tym wymogi formalno – prawne dot. ich tworzenia i funkcjonowania, opracowywanie statutów, doradztwo dot. zmian w statutach, pomoc w przygotowaniu dokumentacji do KRS, zasady organizacji zebrań założycielskich, zasady prowadzenia prawidłowej dokumentacji w stowarzyszeniu, fundusze dla NGO, analiza dokumentów konkursowych, przygotowywanie wniosków aplikacyjnych, prawidłowa realizacja i rozliczanie projektów, pomoc w opracowaniu rocznych programów działania, wsparcie liderów działających w środowisku lokalnym, dziedzictwo kulturowe w tym obrzędy – kultywowanie tradycji na wsi, dziedzictwo kulinarne i rejestracja produktów tradycyjnych, promocja produktów lokalnych, LGD w nowym okresie programowania,
- ✓ **szkolenia i warsztaty, ilość zrealizowanych: 62,** zakres tematyczny: wymogi formalno prawne zakładania i funkcjonowania organizacji pozarządowych, wolontariat na wsi, aktywizacja społeczna mieszkańców, programy pomocowe UE, zachowanie dziedzictwa kulturowego regionu, kultywowanie tradycji regionu, warsztaty rękodzieła ludowego,

dziedzictwo kulinarne, estetyczne zagospodarowanie przestrzeni publicznej i zagrody wiejskiej, florystyka, sztuka zdobienia metodą decoupage, wiklina papierowa, bibułkarstwo, quilling i inne.

- ✓ **wymiana doświadczeń oraz sieciowanie z innymi organizacjami:** udział w VIII Lubelskim Forum Kobiet Aktywnych Lubelszczyzny w Urszulinie, organizacja wyjazdu na 39 Skierniewickie Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw; wizyta studyjna dla członków organizacji pozarządowych z zakresu estetyki wsi i zagrody wiejskiej w tym zwiedzanie ścieżki edukacyjnej LODR w Końskowoli, udział przedstawicieli lokalnych organizacji pozarządowych w konferencji „Kobieta aktywna w środowisku lokalnym.”; spotkanie organizacji pozarządowych z gminy Zwierzyniec w ramach „Szkoły liderek”, spotkania Kół Gospodyń Wiejskich w tym z okazji 150 - lecia KGW, Gminne i Powiatowe Dni Kobiet, jubileusze oraz inne lokalne spotkania organizacji pozarządowych,
- ✓ **promocja organizacji i podejmowanych działań, formy promocji:**
  - organizacja stoisk promocyjnych oraz prezentacja organizacji na forum zewnętrznym m.in.: w czasie szkoleń i konferencji, organizacja stoisk promocyjnych w czasie Dni Otwartych Drzwi, dożynek gminnych, powiatowych, parafialnych, Święcie Jesieni w Kazimierzu Dolnym, II Lubelskim Święcie Ziół „Na zielarskim szlaku”, majówce w Zawieprzycach, „Babskiej Niedzieli” oraz wielu innych lokalnych festynach i spotkaniach itp.,
  - doradztwo merytoryczne dot. promocji w internecie w tym pomoc w utworzeniu projektu strony internetowej i logo dla Stowarzyszenia Rozwoju Wsi Turów,
  - publikacje artykułów i informacji dot. działalności organizacji pozarządowych w LAR, gazetach lokalnych i stronach internetowych.

W 2016r. część zadań doradczych została zakończona w związku z osiągnięciem zaplanowanych celów, w pozostałych przypadkach współpraca będzie nadal kontynuowana.

Wnioski:

- Lokalni liderzy i sami mieszkańcy obszarów wiejskich postrzegają bardzo często stowarzyszenia jako główne narzędzia służące do pozyskiwania środków zewnętrznych na działania społeczne. Tego typu argumentacją kierują się również przy zakładaniu organizacji z osobowością prawną. Bardzo często organizacje z którymi współpracujemy jako swoje największe sukcesy wymieniają skuteczność w pozyskiwaniu środków z zewnątrz i odwrotnie jako największy problem brak umiejętności i skuteczności w ich pozyskiwaniu. Dlatego też wiele działań zrealizowanych przez doradców w 2016 r. związanych było z monitorowaniem programów grantowych dla NGO, pomocą w przygotowaniu dokumentów aplikacyjnych oraz pomocą w realizacji i rozliczeniu projektów. Należy nadal edukować członków organizacji w zakresie pozyskiwania środków zewnętrznych oraz wspierać w przygotowaniu oraz realizacji projektów ze szczególnym naciskiem na planowane do uruchomienia w 2017r. projekty grantowe wspierające m.in. aktywizację społeczności lokalnej w ramach środków Lokalnych Grup Działania.
- Bardzo ważnym zagadnieniem jest współpraca organizacji pozarządowych z samorządem, wynikająca z funkcjonowania ustawy o pożytku publicznym i wolontariacie. Zbyt mało organizacji bierze czynny udział w tworzeniu programów współpracy z JST. Należy informować organizacje o ich prawie do udziału w opiniowaniu programów współpracy oraz możliwości korzystania ze środków wydzielanych na konkursy projektów dla NGO.
- Znaczącą poprawę w działaniach społecznych przyniosą wartościowe szkolenia, w 2016 r. stanowiły one znaczącą część działalności doradczej. Należy nadal prowadzić szeroką działalność szkoleniową, z jednej strony istnieje dalsza potrzeba podniesienia wiedzy i umiejętności osób działających w lokalnych organizacjach pozarządowych z drugiej konieczne jest stworzenie oferty szkoleń i warsztatów aktywizujących i integrujących członków lokalnej społeczności.

Należy zwracać uwagę na aspekt budowania trwałych relacji zarówno w lokalnym środowisku jak też współpracy z innymi organizacjami, przedsiębiorcami czy instytucjami. Istnieje potrzeba pomocy

w utworzeniu trwałej i zorganizowanej płaszczyzny współpracy, wymiany doświadczeń i wzajemnego wsparcia osób działających społecznie na terenach wiejskich.

Zadanie 4. Promocja produktów lokalnych i regionalnych

W Polsce z roku na rok rośnie zainteresowanie produktami lokalnymi, regionalnymi i tradycyjnymi, charakteryzującymi się wysoką jakością i niepowtarzalnym smakiem. Zainteresowane produktami przekłada się na rozwój rynku takich produktów. Aby sprostać takim wyzwaniom należy mieć wiedzę na temat aspektów prawnych, sanitarnych i handlowych. Zainteresowane tym zagadnieniem osoby korzystały z usług LODR.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	3	4	45
2.	Porady	135	190	190

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Produkt tradycyjny - zasady wpisywania na Listę Produktów Tradycyjnych	ZDR Krasnystaw
2.	Promocja produktu lokalnego i regionalnego	ZDR Parczew, ZDR Hrubieszów
3.	Przygotowanie wniosku o wpis na LPT, Możliwości uzyskania wsparcia finansowego w zakresie rozwoju produktów tradycyjnych	ZDR Biała Podlaska

Tematyka wybranych porad

Pomoc w przygotowaniu oferty produktów dla pracowni kulinarnej w Perkowicach, Rejestracja produktu tradycyjnego - krok po kroku, Możliwości promocji produktu tradycyjnego, Zasady rejestracji produktów tradycyjnych
---

Zadanie 5. Unowocześnianie wiejskiego gospodarstwa domowego (zdrowie, żywienie, estetyzacja)

Głównym celem wiejskiego gospodarstwa domowego jest zapewnienie rodzinie możliwości funkcjonowania i rozwoju, utrzymanie siedliska, w którym ta rodzina mieszka i gdzie toczy się jej życie oraz zabezpieczenia wszystkich innych potrzeb życiowych (wyżywienia, ubrania, edukacji, ochrony zdrowia itp.) Zadania te realizowane były poprzez szkolenia, pokazy, udzielanie porad i informacji, pisanie artykułów.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	17	35	599
2.	Pokazy	6	12	194
3.	Szkolenia wyjazdowe	2	3	134
4.	Porady	340	416	416
5.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	27	26	26

Tematyka wybranych szkoleń i pokazów

Lp.	Temat	Organizator
Szkolenia		
1.	Promocja zdrowego stylu życia	ZDR Bychawa, ZDR Zamość,
2.	Podstawy projektowania ogrodu	ZDR Krasnystaw
3.	Estetyczne nakrywanie do stołu, dbanie o zdrowie i urodę	ZDR Chełm
4.	Estetyczne zagospodarowanie zagrody wiejskiej	ZDR Chełm, ZDR Łuków, ZDR Zamość
5.	Rabaty bylinowe w ogrodzie przydomowym	ZDR Janów Lubelski, ZDR Bełżyce, ZWG
6.	Zarządzanie budżetem domowym wiejskiego gospodarstwa domowego	ZDR Lubartów, ZDR Włodawa, ZDR Tomaszów Lubelski
7.	Racjonalne żywienie rodziny wielopokoleniowej	ZDR Krasnystaw, ZDR Bychawa
8.	Estetyzacja wsi i zagrody wiejskiej - Końskowola, Młynki, Wronów, Witowice	ZDR Łuków
Pokazy		
1.	Warsztaty decoupage	ZDR Zamość
2.	Warsztaty carvingu	ZDR Bychawa
3.	Warsztaty dekorowania warzywami i owocami półmisek	ZDR Parczew
4.	Warsztaty florystyczne	ZDR Elizówka, ZDR Chełm, ZDR Łuków, ZDR Zamość

Tematyka wybranych porad

Promocja zdrowego stylu życia - zarządzanie czasem i organizacją pracy i wypoczynku, Zarządzanie budżetem domowym, Sadzenie w przydomowym ogródku warzyw na przemian z kwiatami wykorzystując pozytywne oddziaływanie roślin na siebie, Zalecenie uporządkowania trawnika przydomowego w celu wyeksponowania postawionych wkoło domu doniczek z kwiatami, Gatunki kwiatów nadające się na słoneczny parapet mieszkania, Wydzielenie miejsca do wypoczynku rodziny z terenu podwórza gospodarstwa, odosobnienie tego terenu od wybiegu dla kur, oraz krzewy i drzewa mogące uzupełnić braki w nasadzeniach miejsca wypoczynkowego, Choroby wirusowe cebulowych: tulipany, liliowce w ogrodzie przydomowym, Podjęcie działań związanych z poprawą wizerunku wsi, a także obejścia wokół świetlicy, Racjonalne żywienie rodziny wielopokoleniowej; żywienie dzieci, osób dorosłych i seniorów, Zdobienie przedmiotów codziennego użytku - miseczki, słóiczki, talerze - metoda decoupage, Wiosenne cięcie krzewów ozdobnych, Planowanie zakładania trawnika i wiosennych nasadzeń krzewów, Promowanie zdrowego stylu życia poprzez aktywność fizyczną, Dzielne zapotrzebowanie energetyczne osoby dorosłej, Uprawa roślin ozdobnych w ogrodzie przydomowym - rośliny zimozielone przydatne do wykonania kompozycji kwiatowych, Planowanie czasu wolnego rodziny wielopokoleniowej, Organizacja hodowli koni rekreacyjnych w gospodarstwie i innych zwierząt jako przyjaciół człowieka, Potrawy wigilijne i ich popularność w dzisiejszych czasach, Tłoczenie oleju na zimno z rzepaku i lnu, oraz właściwości lecznicze i prozdrowotne tego oleju, Hodowla drobiu ozdobnego jako pasja rolnika i sposób na dietetyczne odżywianie całej rodziny

Realizacja zadań wdrożeniowo – upowszechnieniowych:

WGDiA/6 Dziedzictwo przyrodnicze, estetyzacja – zrealizowano w 26 gospodarstwach

Doradcy określili problemy, z którymi mierzyły się gospodarstwa współpracujące, a były to:

- prawidłowa estetyzacja terenu i poprawa wizerunku wokół posesji mieszkalnych,
- prawidłowa estetyzacja terenu i poprawa wizerunku wokół świetlic wiejskich,
- konieczność przygotowania ogrodu wypoczynkowego przy gospodarstwie agroturystycznym w celu zwiększenia dochodu z agroturystyki,
- brak wiedzy na temat kompostowania w ogrodzie ozdobnym.

Realizacja zadań przebiegała wieloetapowo w ciągu całego roku, począwszy od zdiagnozowania problemów, doradztwa, monitorowania działań w gospodarstwach oraz określenie zapotrzebowania kontynuacji współpracy.

Rezultaty:

- udział w konkursie „Piękna zagroda wiejska”,
- opracowanie planów zagospodarowania ogrodu i nasadzeń roślin ozdobnych,
- opracowanie planów pielęgnacji ogrodów ze zminimalizowanym użyciem środków chemicznych,
- organizacja szkoleń związanych z estetyzacją,
- organizacja szkoleń związanych z wykonywaniem stroików sezonowych w celu upiększania posesji,
- zakładanie kącików wypoczynkowych, rekreacyjnych ozdobno-ziołowych w gospodarstwach.

Wnioski:

Temat estetyzacji zagród wiejskich od lat cieszy się olbrzymią popularnością. Doradcy wspomagają ten proces poprzez szkolenia, wykłady, publikacje, doradztwo bieżące. Właściciele ogrodów przydomowych, jak również obiekty publiczne (typu świetlice wiejskie) dążą do odtworzenia naturalnego środowiska wiejskiego z roślinnością typową dla ogrodów wiejskich oraz starają się tworzyć miejsca do rekreacji, odpoczynku. Zainteresowaniem pomocą przy estetyzacji wykazują również gospodarstwa agroturystyczne, które dzięki poprawie wizerunku zyskują nowych klientów.

W części gospodarstw temat został zakończony, w części, w których plan nie został całkowicie ukończony będzie realizowany w następnych latach.

Zadanie 6. Przetwórstwo na poziomie gospodarstwa i sprzedaż bezpośrednia

Realizacja zadania polegała na poszerzaniu wiedzy rolników na temat możliwości pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodu dla gospodarstw rolnych poprzez przetwórstwo na poziomie gospodarstwa produktów/płodów rolnych produkowanych w tym gospodarstwie i sprzedaż bezpośrednią – poprzez organizację szkoleń, pokazów, doradztwo indywidualne i zadania wdrożeniowe.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	17	15	259
2.	Porady	274	304	304
3.	Zadania wdrożeniowo - upowszechnieniowe	5	5	5

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
1.	Przetwórstwo owoców i warzyw w gospodarstwie	ZDR Parczew,
2.	Przetwórstwo na poziomie gospodarstwa	ZDR Łęczna, ZDR Elizówka, ZDR Wisznice, ZDR Chełm, ZDR Kraśnik, ZDR Lubartów, ZDR Bychawa, ZDR Radzyń Podlaski
3.	Sprzedaż bezpośrednia produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego	ZDR Kraśnik, ZDR Biłgoraj, ZDR Chełm, ZDR Włodawa, ZDR Janów Lubelski

Tematyka wybranych porad

Sprzedaż bezpośrednia mleka, sera, jaj i śmietany, Projektowanie nowej linii technologicznej do produkcji przetworów owocowych oraz poszerzenie oferty firmy, Sprzedaż bezpośrednia zmiany legislacyjne, Omówienie sezonu sprzedaży kapusty szatkowanej i kiszzonej w gospodarstwie, Nowe możliwości przetwórstwa w gospodarstwie rolnym, warunki higieniczno - sanitarne, Przetwórstwo serów - dobre przykłady na Lubelszczyźnie, Rynki zbytu ekologicznych serów, sprzedaży bezpośredniej z gospodarstwa produktów pochodzenia zwierzęcego, Zasady wprowadzania na rynek produktów w ramach sprzedaży bezpośredniej, Warunki sanitarne i podatkowe przy wytwarzaniu oleju rzepakowego w warunkach domowych, Limity sprzedaży produktów wytworzonych w gospodarstwie, Zasady rozliczeń z Izbą Skarbową, Omówienie budowy hali produkcyjnej. Wymogi budowlane. Możliwości uzyskania dofinansowania

Realizacja zadań wdrożeniowo – upowszechnieniowych:

WGDiA/2 Przetwórstwo na poziomie gospodarstwa – zrealizowano w 5 gospodarstwach

Zadanie realizowane było u rolników z terenów wiejskich zainteresowanych dodatkowymi źródłami dochodu, na bazie istniejącego gospodarstwa rolnego.

Realizacja w/w zadania polegała na pomocy gospodarstwom rolnym, w doborze odpowiedniej dla nich działalności przetwórczej wykorzystującej surowce z tego gospodarstwa, jak również zdolności wytwórcze oraz możliwości finansowania przedsięwzięć inwestycyjnych, a w szczególności:

- poszerzanie wiedzy rolników na temat możliwości pozyskiwania dodatkowych źródeł dochodu dla gospodarstw rolnych poprzez przetwórstwo na poziomie gospodarstwa produktów/płodów rolnych produkowanych w tym gospodarstwie, i sprzedaż bezpośrednią - poprzez organizację szkoleń oraz doradztwo indywidualne, wskazanie dobrych przykładów,
- informacje dotyczące zagadnień higieny produkcji GHP, GMP, HACCP,
- informacje dotyczące opracowywania projektów technologicznych, doradztwo technologiczne (technologia produkcji),
- udzielaniu informacji i pomocy w wypełnianiu dokumentów potrzebnych w aplikowaniu o środki finansowe na rozpoczęcie lub rozwój działalności gospodarczej - z funduszy Unii Europejskiej, kredytów bankowych oraz innych źródeł pomocowych,
- doradztwo w zakładaniu działalności gospodarczej,
- doradztwo przy wyborze optymalnej formy opodatkowania,
- doradztwo dotyczące marketingu produktów produkowanych w gospodarstwie – wybór optymalnego dla rolnika kanału dystrybucji.

Z analizy kart zadań doradczych wynika, że najczęstsze problemy gospodarstw to:

1. Niesatysfakcjonujący wynik finansowy w gospodarstwie
2. Brak środków finansowych na realizację planowanych inwestycji
3. Brak dostatecznej wiedzy na temat sprzedaży bezpośredniej, przetwórstwa na poziomie gospodarstwa rolnego, działalności gospodarczej, przepisów fitosanitarnych, przepisów skarbowych, budowlanych, technologicznych.
4. Brak wystarczającej wiedzy i umiejętności dotyczących promocji i reklamy swojego produktu.

W wyniku współpracy zostały osiągnięte następujące rezultaty:

- Założenie pozarolniczej działalności gospodarczej
- Wzrost dochodu gospodarstwa
- Samozatrudnienie rolnika i jego rodziny
- Poszerzenie asortymentu oferowanych produktów do sprzedaży
- Promocja i reklama gospodarstwa i jego produktów

- Poszerzenie rynków zbytu poprzez znalezienie różnych kanałów dystrybucji dla produkowanego asortymentu
- Wzbogacenie wiedzy teoretycznej i praktycznej na temat działania jakim zajmuje się dane gospodarstwo
- Zalegalizowanie istniejącej już produkcji przetwórczej w gospodarstwie
- Uzyskanie odpowiednich pozwoleń na prowadzenie działalności
- Dostosowanie pomieszczeń produkcyjnych do wymogów systemu HACCP
- Powstała Księga HACCP dla małej piekarni.

3. Priorytet 3. Promowanie nowoczesnych myśli technologicznych i doradztwa

3.1. Program 1. Upowszechnianie i wdrażanie wiedzy rolniczej

Zadanie 1. Prowadzenie działalności informacyjnej wspierającej rozwój produkcji rolniczej

Działalność informacyjna realizowana była poprzez działalność wydawniczą, udzielanie informacji i wyjaśnień, telefonicznych i bezpośrednich kontaktów z mieszkańcami obszarów wiejskich oraz poprzez informacje zamieszczane na stronie internetowej LODR. Organizowaliśmy również stoiska informacyjno-promocyjne na różnego typu imprezach organizowanych przez instytucje samorządowe i inne.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Nakład
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Informacje	3051	4110	-
2.	Broszury	1	3	11050
3.	Ulotki	-	1	5000
4.	Materiały informacyjne na stronę internetową	60	126	-
5.	Audycje radiowe	1	24	-
6.	Audycje telewizyjne	-	16	-
7.	Artykuły w „LAR”	381	318	ok.6,5 tys. miesięcznie
8.	Artykuły w innych wydawnictwach (w tym wywiady prasowe)	13	45	-
9.	Stoisko promocyjne – organizacja(poza własnymi imprezami)	84	76	-

Tematyka wybranych przedstawionych powyżej działań

Lp.	Temat
Informacje	
1.	Rynki zbytu artykułów rolnych i zaopatrzenia w środki produkcji, Informacja dotycząca miejsca i terminu odbywania się - Targów Sadowniczo-Warzywnicze, Możliwości sprzedaży pszenicy w poszczególnych punktach sprzedaży, Skupy płodów rolnych - ceny i parametry jakościowe pszenicy ozimej, Wykorzystanie materiału ze zbioru odmiany chronionej, Informowanie o wsparciu producentów mleka ograniczających produkcję mleka, Doświadczalnictwo odmianowe w ramach porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego, Promocja produktów lokalnych i regionalnych, Przekazanie informacji nt. aktualnej działalności LODR oraz wsparcia dla rolników przekazujących małe gospodarstwa, Przekazanie informacji o pomocy ARiMR na likwidację skutków klęsk żywiołowych, informowanie rolników o naborach wniosków na pomoc klęskową, Aktualne ceny ziół w obrocie rynkowym, dopłata za rezygnacji z produkcji mleka, Wyjaśnienie procedury certyfikacji dotyczącej integrowanej produkcji jabłoni, Zasady postępowania w przypadku wystąpienia siły wyższej, Zasady obrotu ziemią oraz zasady postępowania przy podziale spadkowym, Dobór odmian porzeczki czarnej oraz możliwości zakupu materiału nasadzeniowego, Możliwości składania wniosków do ARiMR w związku

	<p>z wystąpieniem gradu, Możliwość zawarcia umowy wieloletniej na sprzedaż młodego bydła opasowego, Możliwość zawarcia umowy kontraktacyjnej na uprawę i zbycie traw nasiennych, Punkty sprzedaży materiału siewnego zbóż, Wymiana osłon w WOM, Gdzie szukać dodatkowego rynku zbytu dla tuczników, aby utrzymać skalę produkcji i jej opłacalność. Jak będzie funkcjonować sprzedaż bezpośrednia w 2017 roku, Sytuacja na rynku zbóż i bobowatych notowania giełdowe aktualne ceny skupu na lokalnym rynku, Zasady naliczania opłaty hodowlanej od użytego do siewu własnego materiału siewnego, Informacja o opiniowaniu „rękami dobrego gospodarowania” dla ANR w związku z obrotem ziemią, Dzierżawa długoterminowa zobowiązania rolnika, Pozyskiwanie środków na rozwój gospodarstwa, Przekazanie wstępnych informacji odnośnie modernizacji gospodarstw rolnych dla rolnika ekologicznego, Informacja na temat wypełniania wniosków na dopłaty bezpośrednio, Sprzedaż bezpośrednia i przetwórstwo w gospodarstwie - informacja wstępna, Informacja o warsztatach kulinarnych, Zasady pomocy ARR dla producentów trzody, Zasady udzielania pomocy ARR dla producentów mleka, Obowiązki rolnika związane z odstępstwem rolnym, Informacja o możliwości odwołania od decyzji ARiMR w sprawie jednej ze składowej dopłat, Informacja o przekazaniu stosownych kopii dokumentów rolnikowi ekologicznemu przy sprzedaży mat. ekologicznego (w celu wykazania tego jednostce certyfikującej podczas kontroli), Informacja na temat Targów Techniki Rolniczej - Kielce oraz zapisanie rolników na wyjazd, Wysokość ostatecznych stawek płatności bezpośrednich za 2015 rok, Wizyta w sołectwie, przekazanie informacji nt. organizowanych szkoleń, kursów, konkursów, Uprawa konopi na cele kosmetyczne, Wskazanie instytucji, które potencjalnie mogą mieć wiedzę na temat uprawy lub plantatora, Powiadomienie dotyczące bezpłatnej dystrybucji owoców i warzyw</p>
Broszury	
2.	<p>Ewidencja zabiegów ochrony roślin - nakład 6000 egz. finansowany z działalności gospodarczej (rozdawana na szkoleniach chemizacyjnych), Ekotrasa skarbnicą bioróżnorodności - w ramach zadania z zakresu edukacji ekologicznej współfinansowanego ze środków WFOSiGW – nakład 4250 egz., „60 - lecie działalności LODR w Końskowoli”, nakład 800 egz. finansowane z działalności gospodarczej</p>
Ulotki	
3.	<p>„Ekotrasa” w ramach zadania z zakresu edukacji ekologicznej współfinansowanego ze środków WFOSiGW w Lublinie</p>
Materiały informacyjne na stronę internetową	
4.	<p>Biuletyn Ekonomiczny 2016, Sprawozdanie z prac prowadzonych na Polu DW w Pożogu II - kolekcja kukurydzy pastewnej, Wyniki z pola doświadczalno - wdrożeniowego dla roślin okopowych, realizacji zadania „Ochrona bioróżnorodności w ramach edukacji ekologicznej na ścieżce dydaktycznej Ekotrasy”, aktualizacja przypadków ASF u dzików, Targi Sadowniczo-Warzywne VEGETABLE FRUIT EXPO 2016 w Lublinie, finał konkursu „Rolnik Lubelszczyzny”, Zapotrzebowanie roślin na siarkę, Gdzie nabyć zdrowe sadzeniaki, Programy zwalczania Salmonellozy drobiu, informacja rynkowa, uzupełniana na bieżąco na stronę internetową – zboża, Informacja nt. wsparcia poza dotacyjnego. Wymagania weterynaryjne dla gospodarstw utrzymujących zwierzęta gospodarskie, w tym świnię, Technologia uprawy zbóż ozimych i jarych w sezonie 2015/2016 na Polu Doświadczalno - Wdrożeniowym w Pożogu II, Technologia uprawy rzepaku ozimego w sezonie 2015/2016 na Polu Doświadczalno - Wdrożeniowym w Pożogu II, Informacja o zmianie przepisów dotyczących identyfikacji i rejestracji zwierząt, Pomoc kłęskowa, Blok cenowy z całego miesiąca – uaktualnianie, Chełmskie dożynki powiatowe, Dożynki Powiatu Janowskiego, Źródła białka dla bydła, Zmiany dotyczące Podatkowej Księgi Przychodów i Rozchodów, Usługi w ramach pomocy sąsiedzkiej, Niższy limit płatności gotówkowej w ramach działalności gospodarczej, XXX Wystawa w Sitnie, Manewry polowe, Aktualizacja zakładki ASF, Nowe odmiany ziemniaka 2016, Informacja rynkowa, uzupełniana na bieżąco na stronę internetową – zboża, Materiał informacyjny na temat aktualnego programu ochrony dla roślin strączkowych, Targi Rolnicze AGRO-PARK 2016 w Lublinie, Konferencja: „Podatki w rolnictwie” w Grabanowie, Malinowo i truskawkowo w Końskowoli, VII Lubelska Konferencja Pszczelarska w Grabanowie, Nowoczesne technologie w ochronie owoców miękkich, Odmiany kukurydzy wpisane do KR w 2016 r., Płatności rolnośrodowiskowo - klimatyczne i źródła finansowania rolnictwa - szkolenie powiatowe w Sitnie, Spotkanie przedstawicieli grup producentów rolnych trzody chlewnej w LODR w Końskowoli,</p>

	<p>Konferencja dla rolników zainteresowanych rolnictwem ekologicznym, Informacja na temat przeprowadzonej konferencji zbożowej, Wojewódzka Konferencja Sadownicza, Blok cenowy do Internetu, Informacja dotycząca rejestracji w Inspekcji Sanitarnej prowadzonej produkcji pierwotnej, Aktualizacja programu ochrony herbicydowej kukurydzy na 2016 r., Wyższa stawka zwrotu akcyzy od paliwa rolniczego, Wsparcie dla producentów świń i mleka - termin składania wniosków, Opłata licencyjna za siew nasion z własnego zbioru, Konferencja dla producentów mleka w Sitnie, Odnawialne źródła energii – szkolenie, Tłusty Czwartek w naszej kuchni, Konferencja dla producentów trzody chlewnej, monitoring cen żywca, Wysokość wsparcia dla producentów mleka i świń, Podatek gruntowy- zasady wynikające z Ustawy, IV Kiermasz roślin ozdobnych, Wystawa i pokazy zwierząt hodowlanych podczas Dni Otwartych Drzwi 26 czerwca 2016 w Końskowoli, III Regionalny Zjazd Pszczelarzy, Dzień Otwartych Drzwi w Grabanowie - tak było, Nowe zasady prywatnego obrotu ziemią - ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego po zmianach</p>
Audycje radiowe	
5.	<p>Polskie Radio Lublin - Stan rolnictwa ekologicznego w województwie lubelskim, Agrotechnika roślin uprawnych, Zapobieganie ASF, Pasze białkowe w żywieniu bydła, Zakładanie nowych nasadzeń drzew i krzewów owocowych, Zbiory malin oraz aktualne zalecenia dla plantacji towarowych malin, Pokaz jesiennych prac polowych z wykorzystaniem naturalnej siły roboczej, Aktualna sytuacja w uprawie zbóż i rzepaku, Radio R - Innowacje technologiczne w rolnictwie, Katolickie Radio Zamość - XXX Jubileuszowa Wystawa w Sitnie, Wywiad na temat obecnej sytuacji na plantacjach zbóż i rzepaku – Radio Lublin, Radio Lublin - audycja na temat aktualnych zaleceń na plantacjach truskawek, kondycji plantacji oraz zabezpieczania przed przymrozkami, Zalecenia agrotechniczne w uprawie zbóż i rzepaku- Radio Lublin, Wpływ temperatury na rozwój roślin rolniczych – Radio Lublin, wywiad dla radia internetowego Radio Biper nt. warsztatów wielkanocnych w Jelnicy, Audycja w Radiu Lublin na temat edukacji ekologicznej prowadzonej w LODR, Wywiad na temat obecnej sytuacji w rolnictwie- Radio Bonton Chełm, Wywiad dla Radia Lublin na temat odnawialnych źródeł energii - fotowoltaika dla mieszkańców wsi, Współczesne problemy zdrowotne rodzin pszczelich - Radio Biper Internetowy Portal Informacyjny, Wywiad na temat przezimowania roślin – Radio Lublin, Wpływ Dyrektywy Tytoniowej na produkcję i przetwórstwo tytoniu w Polsce Radio Lublin, Działalność LODR -ZDR Opole Lubelskie w tym działania podejmowane dla sadowników - Święto Sadów - Józefów n/Wisłą – Radio Lublin, Susza w rolnictwie – Radio Lublin</p>
Audycje telewizyjne	
6.	<p>Wywiad dot. sprzedaży bezpośredniej podczas szkolenia dla rolników - program Agrobiznes. Panorama Lubelska - Uprawa i pielęgnacja mało znanych roślin sadowniczych - Nieszpułki jadalnej i Aktinidii ostrolistnej, Szkółkarstwo w powiecie puławskim i gminie Końskowola ,stan obecny i perspektywy rozwoju na przyszłość TVP Agrowieści. Wywiad dla TVP w gospodarstwie ekologicznym p. Fiutka. Temat: Relacja PROW 2014-20 - Rolnictwo ekologiczne, TVP2 - Wystawa Zwierząt Hodowlanych, Eksport warzyw - Telewizja Lubelska, Gospodarka wodna w uprawach sadowniczych, Wczesnowiosenne prace pielęgnacyjne i zabiegi ochrony roślin w sadownictwie - TVP Lublin Agrowieści - red. Anna Wetoszka, Wywiad na temat przezimowania roślin ozimych, Płatność za zazielenienie w 2015, wymogi dla rolników, Dopłaty bezpośrednie. PROW 2014-2020 - TVP Agrobiznes, Historia i teraźniejszość w Sadzie Doświadczalno - Wdrożeniowym LODR w Końskowoli, Monitoring szkodników w Sadzie Doświadczalno - Wdrożeniowym LODR w Końskowoli, Wywiad na temat obiektów LODR w związku z Jubileuszem 60-lecia LODR, EKOTRASA - TVP Lublin Agrowieści - red. Anna Wetoszka</p>
Artykuł w „LAR”	
7.	<p>Zakładamy działalność gospodarczą, Strączkowe nie tylko w poplonie, Dodatkowe wsparcie z LGD dla przedsiębiorców, jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych, Nasza profesja naszą pasją, Podatek rolny, Natura 2000 w powiecie łukowskim, Uproszczona rachunkowość, nowe zobowiązanie w PROW 2014-2020, 5 gramów soli dziennie to maksimum, Ceny referencyjne / minimalne w Polsce i Unii Europejskiej, Utrzymanie łoż i łożek, Uproszczona księgowość w organizacjach pozarządowych, „Warto wiedzieć” – „Dobre, bo lubelskie” artykuł dotyczący turystyki zrównoważonej na Lubelszczyźnie, Czy OZE uratuje świat?, Uprawa zbóż po zbożach. Jak ograniczyć straty w plonowaniu, Pora na siew rzepaku ozimego,</p>

	<p>Salátka, pesto czy salsa?, Prognoza cen rynkowych podstawowych produktów rolno – żywnościowych, Jak zmieniły się ceny pestycydów, Afrykański pomór świń już w województwie lubelskim, , Innowacyjność jako czynnik konkurencyjności gospodarstw rolniczych, To był trudny rok dla rzepaku ozimego, Wykorzystanie warzyw i owoców jesienią, Przetwórstwo – możliwości wsparcia finansowego, Jesienne nawożenie użytków zielonych obornikiem, Zmiany w dotacjach ze środków publicznych, Pszczoła na TAK, Ochrona roślin sadowniczych zimą przed dziką fauną, Oświetlenie energooszczędne, Ziemia dla Młodego Rolnika, Przedsiębiorczość jako element rozwoju nowych funkcji wsi, 'Brak bioasekuracji i nielegalny handel przyczyną rozprzestrzeniania się ASF, Rodzaje i znaczenie dodatków paszowych w żywieniu bydła, Ochrona roślin w rolnictwie ekologicznym, Sytuacja demograficzna w Polsce, Szkoła rolnicza z tradycjami, Zadbaj o bezpieczeństwo w gospodarstwie rolnym, Co wybrać: mięso białe czy czerwone, a może żadne?, Rośliny miododajne, Uprawa rabarbaru, Ciasta i desery z truskawkami, Działalność marginalna, lokalna i ograniczona, Soja coraz popularniejsza, Malinowo i truskawkowo w Końskowoli, Nowości na Agro Tech-u, Zwalczanie skrzyplonek zbożowych, Zwalczanie mszyc i selekcja negatywna w ziemniakach nasiennych, Ochrona leszczyny - twardy orzech do zgryzienia, Proste możliwości obniżenia kosztów produkcji w gospodarstwie rolniczym, Woda – niezbędna dla zdrowia świń, Biblioteka Gminna w Grabowcu, Gospodarstwo rodzinne podstawą sukcesu, Ogólne zasady szacowania szkód w gospodarstwach rolnych i działach specjalnych produkcji rolnej, Zwalczanie much w kurniku, Warto odwiedzić - Janowiec - zabytki, wino, krajobrazy, Nawadnianie warzyw, Ekologia dawniej i dziś, Rolnicy zobowiązani do rejestracji w Sanepidzie, Zboża należy dokarmiać, Ekologiczna uprawa ziół, Warto uprawiać rzepak jary, Uprawa mieszanek zbożowo-strączkowych, Praktyczne rady z zakresu gospodarstwa domowego - Dobra Gospodyni w Domu Cuda Czyni, Rasy mateczne i ojcowskie świń, Rolnictwo zrównoważone po nowemu, Nawożenie azotem, Ważne w uprawie malin, Gospodarstwo agroturystyczne z Lubelszczyzny laureatem konkursu „Kwaterna na medal”, Zaprawianie zbóż jarych</p>
<p>Artykuły w innych wydawnictwach (w tym wywiady prasowe)</p>	
<p>8.</p>	<p>Dziennik Wschodni: Struktura zasiewów pow. Bychawskiego, Jakość i zbiory rzepaku i zbóż na terenie woj. Lubelskiego, Choroby przechowalnicze jabłek, Tygodnik Zamojski - Jakość i zbiory rzepaku i zbóż na terenie woj. Lubelskiego, Agrofakt -Prognozy plonowania zbóż i rzepaku, Oksza Urząd Gminy Rejowiec - Koła Gospodyń Wiejskich z Gminy Rejowiec w Warszawie, Działalność KGW Hruszów -nakład 1000 egz., Wiadomości Gminne - miesięcznik gminy Biała Podlaska - Stawki dopłat do materiału siewnego. Stawki dopłat bezpośrednich- nakład 600 egz., Gościniec Biały - Sękacz Podlaski, Produkty tradycyjne z Kodnia, Produkty tradycyjne i regionalne - regulacje prawne Nasz chleb najlepszy- dwutygodnik, nakład 3000 egzemplarzy, Nowy Tydzień Włodawski - Relacja ze spotkań 8 i 9 września, w których uczestniczyli rolnicy, przedstawiciele ARiMR, ZDR oraz Powiatowej Inspekcji Weterynaryjnej, Echo Końskowoli - Nowe zasady prywatnego obrotu ziemią - ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego po zmianach Telefoniczny wywiad do Kuriera Lubelskiego na temat zalet i wad uprawy truskawek w gminie Puławy w kontekście wpisania jej na Listę Produktów Tradycyjnych oraz wielkości zbiorów, potencjalnych zagrożeń w uprawie truskawek i malin, Jak uzyskać większe owoce? – Dziennik Wschodni, Wybrane potrawy do jadłospisu wiosennego, Pytania konkursowe i informacja „Działanie rolnictwo ekologiczne”, Propozycje obiadów na okres wiosenny, Informacje i pytania konkursowe nt. Dopłat bezpośrednich, Potrawy wielkanocne, Pszczoły mną zawładnęły – wywiad, Sprzedaż bezpośrednia produktów rolnych na poziomie gospodarstwa, Informacje i pytania konkursowe - Przetwórstwo i marketing produktów rolnych, Informacje i pytania konkursowe nt. Harmonogram naboru wniosków PROW 2014-2020, Wybrane potrawy bezmięsne – Gościniec Biały - czasopismo samorządowe nakład 1500 egz., Rolnictwo - Ważna informacja dla rolników - Biuletyn Informacyjny Gminy Głusk Nr 27 marzec 2016, Aktywność Kół Gospodyń w gminie Rejowiec - OKSZA - wydawnictwo Urzędu Gminy Rejowiec, nakład 1000 egz., Problemy nowoczesnego pszczelarstwa - Wiadomości Gminne, Miesięcznik Gminy Biała Podlaska, Nr 3 marzec 2016, nakład 500 egz., Modernizacja gospodarstw rolnych - Gazeta Jastkowska Nr 1 (58) marzec 2016, Harmonogram wdrażania PROW 2014-2020, Zwrot podatku akcyzowego, Wypłata płatności bezpośrednich - Wiadomości Gminne - miesięcznik gminy Biała Podlaska, nakład - 600 egzemplarzy, Informacja dotycząca przygotowań rolników do siewów kukurydzy na Lubelszczyźnie - przygotowanie gleby, nawożenie przedsięwzię</p>

	i startowe N i P, zaprawiony materiał siewny, siew, ochrona herbicydowa, pH gleby-portal Agrofakt.pl, telefoniczny wywiad dla Kuriera Lubelskiego na temat wielkości zbiorów, potencjalnych zagrożeń w uprawie truskawek i malin - Rozmawiał Sławomir Skomra, Jak uzyskać większe owoce? - Dziennik Wschodni, Działalność Koła Gospodyń Wiejskich Wólka Rejowiecka-OKSZA - wydawnictwo Urzędu Gminy Rejowiec, nakład 1000 egz.
Stoisko informacyjno-promocyjne	
9.	Trzydzieste Piąte Wojewódzkie, Kraśnickie Spotkanie Pszczelarzy, „Święto jesieni” Muzeum Przyrodnicze w Kazimierzu Dolnym, Stoiska na Dożynkach Diecezjalnych, powiatowych i gminnych, II Lubelskie Święto Ziół „Na zielarskim szlaku” w Sosnowce, Święto Róży – Końskowola, Święto Truskawki – Góra Puławska, Dożynki Wojewódzkie Radawiec, Jubileusz 55-lecia Szkoły Rolniczej – Potoczek, Stoisko promocyjno-wystawowe LODR podczas Targów Rolniczych AGRO-PARK 2016 w Lublinie, XII- Międzynarodowa Konferencja Sadownicza „Jagodowe Trendy” – Kraśnik, Stoisko na Międzynarodowej Konferencji Pszczelarskiej w Pszczelej Woli, III Regionalny Zjazd Pszczelarzy – Wierzchowiska Pierwsze, stoisko podczas XVII Festynu Ekologicznego w Osmolicach

Pracownicy Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli promują firmę na różnego typu imprezach – oto wybrane przykłady:

Targi Rolnicze AGRO-PARK w Lublinie

Targi Rolnicze AGRO-PARK 2016, które odbyły się w dniach 5-6 marca 2016 r. w Lublinie to przedsmak zbliżającego się sezonu wiosennych prac polowych dla rolników. Podczas tegorocznej edycji było blisko 200 wystawców. Targi odwiedziła rekordowa liczba ponad 22 tys. osób. Organizatorami imprezy były: Międzynarodowe Targi Poznańskie, Targi Lublin oraz Polska Izba Gospodarcza Maszyn i Urządzeń Rolniczych.

O wysokiej randze tego wydarzenia świadczyła obecność przedstawicieli władz województwa lubelskiego oraz najważniejszych instytucji działających na rzecz polskiego rolnictwa. AGRO-PARK to święto całej branży rolnej, angażujące w jednym miejscu rolników, przedstawicieli branży maszynowej i technologii wykorzystywanych w rolnictwie, producentów oraz importerów maszyn, jak również ekspertów rolniczych. Tegoroczna ekspozycja pokazała najświeższe trendy oraz nowinki technologiczne. Zaprezentowano kilkadziesiąt nowoczesnych maszyn i urządzeń rolniczych, nowych i używanych. Największym zainteresowaniem zwiedzających cieszyły się tradycyjnie najnowsze modele ciągników, kombajnów zbożowych i maszyn uprawowych. Targi stanowiły doskonałą okazję do rozmów biznesowych i kontraktacji. Ekspozycję wystawienniczą urozmaicił konkurs plenerowy „precyzyjny gospodarz”, który po raz kolejny zorganizował portal rolniczy oraz seminaria z zakresu inwestycji rolniczych i produkcji zwierzęcej.

Zbliżający się termin naboru wniosków na modernizację gospodarstw rolnych z PROW 2014-2020 spowodował, że rolnicy bardzo chętnie korzystali z profesjonalnych i fachowych porad doradców LODR w Końskowoli na stoisku promocyjno - wystawowym zorganizowanym wspólnie z pracownikami Urzędu Marszałkowskiego oraz rolnikami z Grupy Producentckiej „KABAN” z Babina. Stoisko Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego w Końskowoli przez cały okres trwania Targów cieszyło się ogromną popularnością wśród zwiedzających.

Dzień Pszczelarza w Hańsku

17.07.2016 r. w Hańsku, w powiecie włodawskim odbył się XII Dzień Pszczelarza poświęcony pamięci ks. Jana Dolinowskiego, dawnego grekokatolickiego proboszcza, propagatora pszczelarstwa i wynalazcy ula ramowego z całkowicie rozbiernym gniazdem.

Z tej okazji wójt gminy Hańsk we współpracy z Gminnym Ośrodkiem Kultury, Stowarzyszeniem Miłośników Ziemi Hańskiej, Stowarzyszeniem Pszczelarzy Lubelskich oraz Nadbużańskim Związkiem Pszczelarzy w Chełmie zorganizował festyn z bardzo bogatym programem.

Rano zainteresowani mogli wziąć udział w konferencji pszczelarskiej „Trendy gospodarki pasiecznej w warunkach Polski i krajów ościennych. Ocena sezonu minionego i tegorocznej produkcji pasiecznej w Polsce” poprowadzonej przez prezydenta Polskiego Związku Pszczelarskiego mgr Mirosława Worobika.

Podczas festynu, poza licznymi atrakcjami dla najmłodszych i tych trochę starszych, w tym występami zespołów ludowych, rozstrzygnięto też konkursy: Wiedzy o pszczole, Wypieki z miodu oraz Najsmaczniejszy miód z pasieki.

Na Dniu Pszczelarza nie zabrakło oczywiście reprezentacji Zespołu Doradztwa Rolniczego we Włodawie, która prezentowała ofertę Lubelskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

Dożynki Wojewódzkie 2016 w Radawcu Dużym

W niedzielę 28 sierpnia na terenie lotniska w Radawcu Dużym rolnicy z województwa lubelskiego świętowali zakończenie żniw. Uroczystości rozpoczął przemarsz wielobarwnego korowodu dożynkowego, w którym zaprezentowano najpiękniejsze wieńce, przygotowane przez mieszkańców Lubelszczyzny. Wzięły one udział w konkursie na „Najpiękniejszy wieniec dożynkowy”. Celem konkursu jest promowanie tradycji ludowych, najciekawszych technik plastyki ludowej, walerów wsi oraz prezentacja wieńców z terenu województwa lubelskiego. W kategorii wieńców tradycyjnych pierwsze miejsce zajął wieniec wykonany przez KGW z Garbowa (powiat lubelski), a w kategorii wieńców współczesnych - wieniec wykonany przez uczniów z Zespołu Szkół w Jabłoni (powiat parczewski). Został też rozstrzygnięty konkurs o tytuł „Najładniejszej posesji powiatu lubelskiego”. Celem konkursu jest podniesienie walerów estetycznych i ogólnego wyglądu powiatu lubelskiego, zapewnienie bardziej atrakcyjnych warunków do rekreacji i wypoczynku mieszkańcom oraz propagowanie działań proekologicznych. Pierwsze miejsce w kategorii „zagroda wiejska” zajęła posesja Mirosława Kijka z miejscowości Kielczewice Dolne Kolonia, gm. Strzyżewice, a w kategorii „zabudowa jednorodzinna” - posesja Agnieszki i Ryszarda Kyciów z Kalinówki, gm. Głusk. Dożynki są też wspaniałą okazją do zaprezentowania się LODR w Końskowoli. Pracownicy Ośrodka, w tym z ZDR w Bełżycach, Elizówce i Bychawie, przygotowali wystawę płodów rolnych. Na stołach wystawowych pięknie prezentowały się owoce i orzechy, misternie ułożone snopeczki zbóż, woreczki z ziarnem, kosze pełne ziemniaków i dzbany ziół. Całości dopełniły barwne kompozycje ułożone z kwiatów i warzyw. Kolorytu wystawie dodawały też przepiękne dynie. Wystawa cieszyła się dużym zainteresowaniem zwiedzających. Rolnicy mogli podziwiać eksponaty, a także zasięgnąć fachowych porad u doradców.

Targi Sadowniczo-Warzywnicze Vege Fruit Expo

Nowości z zakresu środków ochrony roślin i nawozów, ekspozycje dotyczące rozwiązań niezbędnych do prawidłowego funkcjonowania gospodarstw ogrodniczych, tunele i konstrukcje sadownicze, profesjonalny sprzęt do nawadniania, opryskiwacze, kombajny do zbioru owoców oferowane przez czołowych producentów oraz dystrybutorów maszyn i urządzeń, jak również sadzonki roślin zaprezentowano podczas drugiej edycji Targów Sadowniczo - Warzywniczych Vege Fruit Expo 2016, które miały miejsce w dniach 22-23 listopada 2016 r. w Lublinie.

Targi są imprezą młodą, lecz niezwykle trafną. To nie przypadek, że odbywają się w stolicy naszego województwa. Region Lubelszczyzny od lat należy do czołówki krajowej, jeśli chodzi o zbiory owoców z krzewów i plantacji jagodowych oraz produkcję jabłek. Na Lubelszczyźnie funkcjonuje również szereg przedsiębiorstw, grup producenckich i gospodarstw rolnych z dziedziny przetwórstwa owocowo - warzywnego.

Targi stanowiły doskonałą okazję do wymiany doświadczeń w gronie profesjonalistów z branży, zasięgnięcia porad na temat najnowszych technologii stosowanych w sadownictwie oraz uprawie owoców i warzyw, a także stworzyły płaszczyznę do poszerzenia wiedzy na temat zwiększenia jakości i opłacalności upraw. Podczas konferencji naukowych z udziałem polskich i zagranicznych ekspertów zaprezentowano nowoczesne technologie uprawy owoców miękkich. Omówiono m.in. problematykę zagospodarowania jabłek aktualnie i w przyszłości oraz sposoby zastosowania systemów informatycznych i dronów w sadownictwie i ogrodnictwie.

Targom Vege Fruit Expo towarzyszyły dwie inne imprezy: Intefo - Technologie i Innowacje w Małym Przetwórstwie Żywności oraz Private Label Show - Targi Producentów Marek Własnych. Wystawcy zaprezentowali m.in. najnowsze technologie w produkcji żywności tradycyjnej skierowane do małych producentów spożywczych, rolników, sadowników, hodowców i właścicieli gospodarstw agroturystycznych.

Oprócz oglądania ciekawych ekspozycji zwiedzający mieli możliwość skorzystania z porad ekspertów w punktach konsultacyjnych. Pośród nich nie mogło zabraknąć stoiska doradców z LODR w Końskowoli, które tradycyjnie cieszyło się dużym zainteresowaniem. Rolnicy chętnie zasięgaliby fachowych porad z zakresu technologii uprawy roślin sadowniczych, rolniczych, ekologii, ekonomiki oraz PROW 2014-2020 udzielanych przez specjalistów LODR. Dużą popularnością cieszyły się również nasze publikacje. Podsumowując Targi Sadowniczo - Warzywnicze można stwierdzić, że spełniają one wszelkie przesłanki ku temu, aby stać się w przyszłości jednym z najważniejszych miejsc spotkań branży sadowniczej. Stwarzają szansę do dalszego rozwoju tej branży na Lubelszczyźnie wspierając tym samym polskie gospodarstwa rolne, aby stały się bardziej konkurencyjne na rynkach światowych i przynosiły realne korzyści ekonomiczne naszym rolnikom.

Zadanie 2. Prowadzenie działalności w zakresie podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich

Realizacja zadania polegała na informowaniu zainteresowanych osób o możliwościach podniesienia swoich kwalifikacji w zakresie stosowania środków ochrony roślin, integrowanej produkcji roślin, zdobywania umiejętności obsługi kombajnów zbożowych, jak również na informowaniu młodych rolników jak spełnić wymagania stawiane przez ARiMR przy działaniu z którego korzystali.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość	
		Plan	Wykonanie
1.	Informacje	2379	3139
2.	Kurs	-	1 / 12
3.	Praktyka	-	1

Tematyka wybranych przedstawionych powyżej działań

Lp.	Temat
Informacje	
	Pomoc dla dzieci z terenów wiejskich i rodzin o niskich dochodach, stypendia pomostowe dla tegorocznych gimnazjalistów i maturzystów - warunki, wymogi i termin składania wniosków online, Udzielenie informacji o studiach podyplomowych do programu MR i o szkoleniach punktowanych do premii MR z PROW 2014-2020, Możliwości podniesienia kwalifikacji zawodowych tj. uzyskania uprawnień obsługi kombajnu zbożowego. Spełnianie wymogów prawnych przez stosujących środki ochrony roślin oraz sprzętu używanego do wykonywania zabiegów, Informacja dotycząca podnoszenia kwalifikacji zawodowych rolników pod kątem zwiększenia punktacji dla ubiegających się o dotacje „Modernizacja gospodarstw rolnych”, Informacja o możliwości podniesienia kwalifikacji z zakresu stosowania ŚOR, Informacje o terminie, miejscu i sposobie uzupełnienia wykształcenia rolniczego, Zasady uzyskania uprawnień do wykonywania zabiegów ochrony roślin, Informowanie o kursie „Integrowana Produkcja Roślin”, Powiadomienia dla kandydatów na sprzedawców środków ochrony roślin, Możliwości zdobycia uprawnień operatora kombajnów zbożowych
Kurs agroturystyczny - Warunki świadczenia usług agroturystycznych - Janów Podlaski	

Zadanie 3. Upowszechnianie i wdrażanie wiedzy rolniczej w ramach prac prowadzonych na obiektach dydaktyczno - wdrożeniowych LODR

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba odbiorców
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Szkolenia	1	2	42
2.	Szkolenia dla dzieci	10	26	714
3.	Warsztaty (pokazy)	2	2	45

4.	Prezentacje doświadczeń w obiektach	4	7	127
5.	Prowadzenie porejestrowego doświadczenia odmianowego	2	2	-

Tematyka wybranych szkoleń

Lp.	Temat	Organizator
Szkolenia		
1.	Technologia Uprawy roślin na polu DW w Pożogu II - Pokaz Doświadczeń	ZSP
2.	Nowe odmiany zbóż, doświadczenia odmianowe, agrotechnika zbóż, zwalczanie szkodników i chorób grzybowych w zbożach	ZDR Lubartów
Szkolenia dla dzieci i młodzieży		
1.	Odnawialne źródła energii. Wizyta w Pasiece hodowlanej „Pożóg” (szkolenie dla Szkoły Rolniczej z Jabłonia)	ZEŚ
2.	Z Ekologią na Ty	ZEŚ
3.	Bioróżnorodność na ścieżce dydaktycznej EKOTRASA	ZEŚ
4.	Miodna Kraina. BHP w pasiece, obserwacja ula pokazowego. Technika znakowania na przykładzie trutni	ZDR Biała Podlaska
5.	Pszczoły i ich kuzyni. Produkty pszczele., Budowa ula, podstawowy sprzęt używany w pasiece	ZDR Biała Podlaska
6.	Wybieram zdrowie i zdrowe odżywianie	ZEŚ
Warsztaty (pokazy)		
1.	Pokaz koni	ZDR Elizówka
2.	Pokaz cięcia i formowania krzewów owocowych maszyną Roch	ZSP

Prowadzenie porejestrowego doświadczenia odmianowego z pszenicą ozimą i ziemniakami jadalnymi i skrobiowymi.

W ramach stałej współpracy ze Stacją Doświadczalną Oceny Odmian w Ciciborze Dużym w zakresie doświadczenia porejestrowego i rolniczego na polu prowadzono 1 doświadczenie z pszenicą ozimą oraz 2 ścisłe doświadczenia polowe z ziemniakami średnio wczesnych odmian jadalnych i skrobiowych. Doświadczenia wykonywane w ramach sieci podobnych działań prowadzonych w kilku punktach na terenie województwa lubelskiego służą między innymi do opracowania listy odmian zalecanych do uprawy na terenie naszego makroregionu. Jakkolwiek wyniki jednego doświadczenia nie mogą stanowić podstawy do wnioskowania o zaleceniach do uprawy nowych odmian na terenie województwa, ponieważ można je uogólnić dopiero po opracowaniu syntezy wyników ze wszystkich zebranych doświadczeń. Doświadczenie z ziemniakami jadalnymi obejmowało 11 odmian, a skrobiowymi 7 odmian. Najwyżej plonującą odmianą skrobiową była odmiana Pasat natomiast jadalną odmiana El Mundo. W 2016 roku uzyskano średni plon ziemniaków skrobiowych 55,97 t/ha, a jadalnych 75,37 t/ha. W ramach systemu Porejestrowego Doświadczenia Odmianowego w sezonie 2015/2016 prowadzono również doświadczenie z pszenicą ozimą. Testowano 27 odmian na 2 poziomach agrotechniki w technologii intensywnej (A2) oraz niskonakładowej (A1). Na poziomie „A1” stosowanie chemicznych środków ochrony roślin jest ograniczone tylko do zwalczania szkodników i chwastów. Nie stosowano ochrony fungicydowej oraz dokarmiania dolistnego, a nawożenie azotem jest niższe o 40 kg w porównaniu z technologią intensywną. Odmiany, które dobrze plonują w tej technologii, mogą sprawdzać się również w integrowanej ochronie roślin. Na poziomie A1 (technika ekstensywna) najlepiej plonowała odmiana Belissa osiągając 110 % wzorca (plon wzorca 87,4 dt/ha). Natomiast na poziomie A2 (technika intensywna) najlepiej plonowała odmiana Arkadia osiągając 113 % wzorca (plon wzorca 97,6 dt/ha).

Inicjowanie i prowadzenie prac doświadczalnych nad oceną skuteczności i aplikacją nowych pestycydów na terenie Sadu Doświadczalnego – Wdrożeniowego LODR w Końskowoli i w terenie we współpracy z Uniwersytetem Przyrodniczym w Lublinie .

W 2012 roku we współpracy z Uniwersytetem Przyrodniczym w Lublinie założono doświadczenie polowe mające na celu ograniczenie występowania owocówki i zwójkówek w jabłoniach oraz przeziernika porzeczkowca na plantacji porzeczek czarnej. Doświadczenia miały na celu ocenę

efektywności i wprowadzenie do praktyki sadowniczej nie inwazyjnej, nowatorskiej proekologicznej metody dezinformacji szkodników z wykorzystaniem dyspenserów feromonowych. W 2016 roku po 4 latach badań został zarejestrowany, a w bieżącym roku będzie wprowadzony do sprzedaży w Polsce dispenser skutecznie ograniczający populację owocówki jabłkówekczki. Dwa następne z dobrym skutkiem przetestowane w Sadzie Doświadczalno – Wdrożeniowym LODR w Końskowoli dyspensery czekają na rejestrację w sadach jabłoniowych i na plantacjach porzeczek, a następnie wprowadzenie do stosowania i handlu na terenie kraju. Ponadto w Sadzie LODR w Końskowoli od kilku lat doświadczalnie prowadzi się ocenę skuteczności nowych pestycydów w różnych gatunkach sadowniczych w celu ich potencjalnej rejestracji w Polsce. W 2016 roku badano również skuteczność insektycydów na terenie Sadu Doświadczalno – Wdrożeniowego LODR w Końskowoli w odniesieniu do mszyc i bawełnicy korówki w jabłoniach. W celu sprawdzenia skuteczności chwastobójczej nowo zarejestrowanego herbicydu nowej generacji założono w kwaterze jabłoni doświadczenie polowe. Jesienią 2016 roku przeprowadzono wstępną ocenę skuteczności. Doświadczenie będzie kontynuowane w sezonie 2017 roku w celu wydania pełnej oceny skuteczności.

Udział w programie Monitoringu nowego groźnego szkodnika roślin sadowniczych *Drosophila suzukii*. W latach 2015 - 2016 prowadzono monitoring szkodnika na bazie odłowów osobników dorosłych w specjalistyczne pułapki Drosinal w podstawowych i mniej znanych gatunkach krzewów jagodowych i drzew pestkowych tj. truskawkach, malinach letnich, malinach jesiennych, borówce amerykańskiej, aktinidii, wiśniach i czereśniach. Systematyczny monitoring prowadzono na terenie Sadu Doświadczalno – Wdrożeniowego LODR w Końskowoli i w gospodarstwach wdrożeniowych w terenie. Wyniki przekazano do CDR w Radomiu i Instytutu Ogródnictwa w Skierniewicach.

Prowadzenie monitoringu występowania agrofagów w uprawie pszenicy ozimej (mszyce zbożowe, mączniak, septoriozy) oraz w uprawie rzepaku ozimego (pchełki, śmietka kapuściana, sucha zgnilizna kapustnych) w ramach ogólnopolskiego programu „Platformy Sygnalizacji Agrofagów” nadzorowanego przez Instytut Ochrony Roślin w Poznaniu.

W ramach prac upowszechnieniowych na obiektach dydaktycznych LODR prowadzono działalność edukacyjną dla dzieci i młodzieży szkolnej. W warsztatach uczestniczyły różne grupy wiekowe uczniów (przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły rolnicze) z całego województwa lubelskiego. Prowadzono zajęcia dotyczące rolnictwa ekologicznego, ochrony środowiska przyrodniczego, poznawania bioróżnorodności. Warsztaty odbywały się w sali szkoleniowej przy użyciu pomocy dydaktycznych oraz na terenie ścieżki dydaktycznej „Ekotrasa”. Uczniowie poznawali gatunki roślin zielarskich i biosurowcowych, znajdujących się w ogrodzie dydaktycznym, dowiadywali się o procesie kompostowania i segregacji odpadów i zdobywali wiedzę przyrodniczą poprzez udział w umieszczonych w ogrodzie interaktywnych grach terenowych. Sad doświadczalno- wdrożeniowy i pole doświadczalne to obiekty szczególnie cenne dla szkół rolniczych. Młodzież otrzymała informacje na temat zapylenia przez murarkę ogrodową, ochrony roślin sadowniczych czy też Porejestrowego Doświadczalnictwa Odmianowego. Ostatnim punktem warsztatów była wizyta w Pasiece hodowlanej „Pożóg”, gdzie odbywały się ciekawe zajęcia prowadzone przez pszczelarza. Tematem przewodnim zajęć terenowych w ramach ścieżki dydaktycznej było odkrywanie różnorodności biologicznej. Obiekty dydaktyczne LODR są ostoją bioróżnorodności, z tego względu zostały wykorzystane w prowadzonej działalności edukacyjnej.

Zrealizowano również projekt „Ochrona bioróżnorodności w ramach edukacji ekologicznej na ścieżce dydaktycznej EKOTRASA”. Zakupiono karmniki dla ptaków, poidelka dla ptaków, budki lęgowe dla ptaków, karmnik dla wiewiórek, kompostownik, domek dla owadów pożytecznych, słupki interaktywne z nazwami drzew (światowidy) oraz nagrody książkowe. Opracowano i wydano broszurę „Ekotraska-skarbnią bioróżnorodności” oraz ulotkę „Ekotrasa”. Wydanie tych publikacji miało efekty wymierne w postaci zwiększenia zasięgu informacji na temat istnienia ścieżki dydaktycznej w Lubelskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego w Końskowoli oraz przekazania istotnych informacji na temat znaczenia i sposobów zachowania bioróżnorodności. Broszury i ulotki rozdawane były w trakcie zajęć edukacyjnych oraz na różnego rodzaju imprezach organizowanych przez Lubelski Ośrodek Doradztwa

Rolniczego w Końskowoli. Opisane zostały w nich działania edukacyjne podejmowane w Lubelskim Ośrodku Doradztwa Rolniczego wraz z przykładami bioróżnorodności, jaka występuje na terenie Ekotraszy. Łącznie w 2016 r. odbyły się 24 szkolenia dla młodzieży szkolnej promujące ekologię i ochronę środowiska oraz ścieżkę dydaktyczną LODR. Wszystkie działania wykonane zostały we współpracy i przy dofinansowaniu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie. W celu promowania działalności LODR w programie AgroWieści TVP Lublin nagrała w Końskowoli informacje o EKOTRASIE. Nagrano również audycję radiową o prowadzonej przez nas edukacji ekologicznej.

Zadanie 4. Organizacja wystaw, targów i festynów

Organizując imprezy masowe – wystawy i targi, promowaliśmy nowe myśli techniczne i technologiczne, postęp biologiczny w produkcji rolniczej. Uczestnicy mogli zobaczyć dużą ilość urządzeń i maszyn rolniczych w jednym miejscu. Przedstawiciele firm produkujących sprzęt rolniczy przedstawiali swoje oferty handlowe. Rolnicy na miejscu mieli możliwość konfrontacji ofert z różnych firm.

Frekwencja jak co roku była wysoka, wystawców coraz więcej co obliuguje nas do poszerzania oferty.

Przy okazji tego typu imprez organizowano konferencje tematyczne, stoiska promocyjne, odbywały się podsumowania konkursów rolniczych (Agroliga, Bezpieczne Gospodarstwo, Gospodarstwa ekologiczne itp.), udostępniano do zwiedzania obiekty doświadczalno-wdrożeniowe.

Wykaz imprez wystawienniczo – targowych zorganizowanych w 2016 r.

Miejsce	Data	Nazwa Imprezy
Końskowola	1 maja	IV Kiermasz Roślin Ozdobnych
Sitno	24 kwietnia	V Kiermasz Kwiatów i Roślin Ozdobnych
Grabanów	12 czerwca	Dzień Otwartych Drzwi
Końskowola	26 czerwca	Dzień Otwartych Drzwi
Sitno	8-10 lipca	XXX Wystawa Zwierząt Hodowlanych, Maszyn i Urządzeń Rolniczych
Kazimierz Dolny	25 września	Święto Jesieni „Z lasów, pól i ogrodów”
Końskowola	9 października	V Jesienny Kiermasz Materiału Szkółkarskiego Owocowego i Ozdobnego

IV Kiermasz Roślin Ozdobnych w Końskowoli

1 maja, pracownicy Zespołu Doradztwa Rolniczego w Końskowoli zorganizowali kiermasz kwiatów ozdobnych. Z roku na rok cieszy się on coraz większym zainteresowaniem zarówno kupujących, jak i sprzedających. A piękna słoneczna pogoda dopełniła reszty i ściągnęła na tereny wystawowe LODR tłumy miłośników pięknych ogrodów i tarasów, na których już od wczesnych godzin porannych czekało kilkudziesięciu producentów z całej Polski. Wystawcy oferowali setki kwiatów, bylin, drzew, krzewów ozdobnych i owocowych. Zainteresowani mogli skorzystać z fachowej porady w zakresie uprawy, w tym ochrony, prezentowanych roślin. Hitem tegorocznej wystawy okazała się zwisająca truskawka „Toscana”, która zyskała wielu nabywców dzięki swoim walorom smakowym i dekoracyjnym. Tradycyjnie dużym zainteresowaniem cieszyły się pelargonie, surfinie i begonie, zarówno te w kompozycjach gotowych, jak i do własnej aranżacji. W zagłębiu różanym nie mogło zabraknąć „królowej ogrodu - róży. Tu producenci konkurowali pięknymi nowymi odmianami z Belgii, Francji

i Niemiec, takimi jak Chippendale czy Heidi crem. Na miejscu odnaleźli się również wielbiciele sztuki kulinarnej. Barwy kwiatów dopełniały aromaty oferowanych na wystawie ziół. Swoje zielniki można było uzupełnić m.in. o przeróżne odmiany bazylii, mięty, tymianek i lubczyk oraz nowości, takie jak „źródło życia i młodości” rukiew wodną, werbenę cytrynową czy magii curry.

V Kiermasz Roślin Ozdobnych w Sitnie

W dniu 24 kwietnia 2016 r. w ZDR w Zamościu z siedzibą w Sitnie odbył się Kiermasz Kwiatów i Krzewów. Mimo, że pogoda nie dopisała, kupujących nie brakowało, najwięcej osób przybyło z okolic Sitna, Zamościa, Tomaszowa Lub., Hrubieszowa i Chelma. W Kiermaszu wzięło udział 16 wystawców, głównie z województw lubelskiego i dolnośląskiego.

Tegoroczna oferta obejmowała duży wybór kwiatów balkonowych i rabatowych, bylin, krzewów ozdobnych, środków do produkcji, nawozów oraz architektury ogrodu. Największym zainteresowaniem kupujących cieszyły się zioła oraz nawozy do trawników, krzewów, drzewek owocowych i kwiatów kwitnących. Odwiedzający Kiermasz bardzo chętnie korzystali z fachowych porad odnośnie pielęgnacji i nawożenia, a także projektowania ogrodów. Na terenach wystawowych była możliwość skorzystania z pomocy doradców ZDR przy wypełnianiu wniosków o dopłaty unijne.

Impreza co roku cieszy się ogromną popularnością. Jest ona wyjątkową okazją, by w jednym miejscu znaleźć tak duży wybór kwiatów i sadzonek roślin.

V Jesienny Kiermasz Materiału Szkółkarskiego Owocowego i Ozdobnego

9 października 2016 r. szkółkarze, działkowcy i sadownicy spotkali się na Jesiennym Kiermaszu Materiału Szkółkarskiego Owocowego i Ozdobnego, zorganizowanym przez Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli.

Na Placu Wystawowym LODR przy ulicy Pożowskiej w Końskowoli swoją ofertę szkółkarską drzew, krzewów owocowych i ozdobnych, bylin i traw przedstawiło kilkudziesięciu wystawców. Obok podstawowych gatunków i odmian w sprzedaży znalazły się ciekawostki sadownicze i, po raz pierwszy, rośliny owadożerne. Można było również kupić środki produkcji.

Część merytoryczną i stoisko LODR przygotowali specjaliści do spraw sadownictwa. Porad branżowych z zakresu szkółkarstwa i sadownictwa udzielali specjaliści LODR w Końskowoli i Polskiego Związku Działkowców w Lublinie.

W trakcie Kiermaszu gość specjalny Witold Czuksanow, znany autor książek o tematyce ogrodniczej, audycji telewizyjnych, publikacji internetowych oraz imprez plenerowych przeprowadził konkurs wiedzy sadowniczo-szkółkarskiej i konkursy sprawnościowe. Jak zwykle cieszyły się one dużym zainteresowaniem publiczności. Zwycięzcy konkursów w poszczególnych blokach tematycznych i kategoriach otrzymali nagrody rzeczowe ufundowane przez firmy: Fiskars, PZD Lublin, CZO „Szkółkarz” z Pożoga i LODR w Końskowoli.

Dni Otwartych Drzwi w Końskowoli

Niedziela 26 czerwca 2016 r. w historii LODR w Końskowoli zapisze się jako ważne i piękne wydarzenie. Właśnie w tym dniu świętowaliśmy jubileusz 60-lecia istnienia naszej instytucji.

Uroczystość połączona z corocznym świętem Dnia Otwartych Drzwi stała się okazją nie tylko do zaprezentowania bogatej historii LODR, podkreślenia dotychczasowych osiągnięć oraz refleksji nad tym, co minęło, ale też spojrzenia w przyszłość.

Podczas uroczystości ogłoszono wyniki konkursu „Agroliga 2016” organizowanego przez LODR. Rozstrzygnięto również czternastą edycję konkursu „Bezpieczne Gospodarstwo Rolne”. Ogłoszono również wyniki oceny królików rasowych, w której wzięło udział 15 hodowców. Hodowcy bydła mlecznego, których bydło uzyskało w ub. roku najwyższą mleczność otrzymali nagrody od SM Ryki. Uhonorowani zostali laureaci konkursu „Rolnik Lubelszczyzny 2015”.

Dla rolników, jak co roku, doradcy LODR przygotowali stoiska informacyjno - promocyjne LODR, gdzie udzielano fachowych porad z zakresu technologii produkcji, ekonomiki, ekologii i przedsiębiorczości. Na polu doświadczalno-wdrożeniowym w Pożogu II, gdzie doradcy wprowadzają i analizują innowacyjne technologie produkcji rolnicy mieli możliwość obejrzenia kolekcji prawie 200 odmian roślin uprawnych. W sadzie doświadczalnym przeprowadzono pokaz cięcia i formowania krzewów

owocowych specjalistyczną maszyną. Miłośnicy ogrodnictwa wzięli udział w zabawach i konkursach z nagrodami w ramach III edycji zabaw „Polska w kwiatach”, które prowadził znany redaktor Witold Czuksanow. Dla najmłodszych uczestników święta oraz zwolenników ekologicznego trybu życia przygotowano ścieżkę dydaktyczną „Ekotrasa”. W Pasiece Hodowlanej „Pożóg” przez cały dzień odbywał się kiermasz sprzętu pszczelarskiego i wysłuchano interesującego wykładu. Dla rolników lubiących nowinki techniczne na placu wystawowym zaprezentowano ofertę nowoczesnych maszyn i urządzeń rolniczych.

XXX Wystawa Zwierząt Hodowlanych, Maszyn i Urządzeń Rolniczych.

W dniach 8-10 lipca na terenach wystawowych w Sitnie odbyła się XXX Jubileuszowa Wystawa Zwierząt Hodowlanych, Maszyn i Urządzeń Rolniczych.

Do Sitna przyjechało 399 firm z całej Polski. Byli to producenci maszyn i urządzeń rolniczych, dystrybutorzy nawozów, pasz, środków ochrony roślin, ogrodnicy oraz firmy handlowe. Najważniejszym punktem imprezy była Wystawa Zwierząt Hodowlanych, na której 181 hodowców zaprezentowało swoje najlepsze okazy.

W piątek i sobotę wystawiane zwierzęta zostały poddane ocenie, a wszyscy hodowcy otrzymali dyplomy za prezentację. Nagrody odebrali również laureaci konkursów „Agroliga” i „Bezpieczne gospodarstwo rolne.

Jubileusz to okazja do wręczenia odznaczeń, medali oraz wyróżnień. Z okazji jubileuszu Wystawy marszałek województwa lubelskiego Sławomir Sosnowski przyznał wyróżnienia 20 wystawcom zwierząt. Natomiast członkowie Komitetu Organizacyjnego Wystawy oraz wieloletni wystawcy zwierząt otrzymali okolicznościowe grawerony od LODR w Końskowoli.

Szczególnie okazała była wystawa drobiu użytkowego, a wystawcami byli także hodowcy z poza województwa, podobnie jak wystawcy królików. Wystawa była okazją do zaprezentowania najlepszych okazów hodowlanych i poddaniu ich ocenie.

Zadanie 5. Organizacja konkursów, olimpiad wiedzy rolniczej i ekologicznej

Konkursy stanowią element promocji najlepszych rolników i firm działających na rynku lokalnym i krajowym.

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość	Liczba odbiorców
1.	Konkursy	12	1237

Tematyka wybranych konkursów

Lp.	Temat	Organizator
1.	„Lubelskie sianokosy”- konkurs koszenia kosą ręczną, pod nazwą Nowoczesny rolnik podtrzymuje tradycje	ZDR Bychawa
2.	„Z ekologią na ty”	ZDR Zamość,
3.	VIII Konkurs plastyczny – „Moja wieś w Unii Europejskiej wczoraj, dziś i jutro”	ZDR Zamość
4.	Konkursu potraw tradycyjnych z okazji „Babskiej Niedzieli”	ZDR Łęczna
5.	Rozpoznawanie nasion mąk i kasz	ZDR Janów Lubelski
6.	XV konkurs potraw tradycyjnych z okazji „Tłustego Czwartku”	ZDR Łęczna

„Agroliga 2016”

Konkurs „Agroliga” na szczeblu rejonowym i wojewódzkim organizowany jest przez wojewódzkie ośrodki doradztwa rolniczego, natomiast na szczeblu krajowym przez Redakcję Audycji Rolnych Programu I TVP S.A. we współpracy ze Stowarzyszeniem Agro-Biznes Klub. Celem konkursu jest promocja i wybór najlepszych rolników i najlepszych firm z branży rolno-spożywczej i obsługi rolnictwa. Zgłoszone do Konkursu gospodarstwa prezentują wysoki poziom produkcji i usług w swoich kategoriach oraz estetykę obejścia i otoczenia gospodarstwa. Wybór zwycięzców był trudny, ze względu na wyrównany, wysoki poziom. Wyłonieni mistrzowie będą konkurować na szczeblu krajowym.

Kategoria Rolnicy

Gospodarstwo Państwa Moniki i Piotra Korszeń z miejscowości Przegaliny Duże, gmina Komarówka Podlaska, powiat radzyński to gospodarstwo sadownicze o powierzchni 48,50 ha, z tego 35,30 ha zajmują sady nawadniane systemem kropelkowym, w tym około 13 ha stanowią jabłonie, 5 ha grusze, 2,50 ha wiśnie, 2,70 ha plantacja borówki wysokiej i 9,80 ha jagody kamczackiej zasadzonej w 2015 roku. W bieżącym roku planuje się następne nasadzenia jagody kamczackiej na powierzchni 5,50 ha. Roczna sprzedaż owoców za 2015 rok wyniosła około 766 ton. Pan Piotr jest członkiem Zrzeszenia Producentów Owoców i Warzyw SAD-POL w Polubiczach oraz członkiem Towarzystwa Rozwoju Sądów Karłowych. W gospodarstwie znajduje się czterokomorowa przechowalnia owoców z kontrolowaną atmosferą o pojemności 400 ton. Ponadto w Grupie SAD-POL posiada komory przechowalnicze na 300 ton owoców. W gospodarstwie jest przydomowa oczyszczalnia ścieków. Pan Piotr korzystał z Funduszy Unijnych w przeprowadzonych inwestycjach na przełomie ostatnich 5 lat, dzięki którym zmodernizował park maszynowy i zakupił suchą sortownicę do jabłek. Najbliższe plany to zakup samojezdnego kombajnu jednorzędowego do zbioru owoców jagodowych. Gospodarstwo posiada certyfikat Integrowanej Produkcji Roślin i certyfikat GLOBAL GAP. W 2015 roku zostało wyróżnione w konkursie „Rolnik Lubelszczyzny” w kategorii ogrodnictwo. Gospodarstwo prowadzi dodatkową działalność polegającą na świadczeniu usług sadowniczych.

Kategoria Firma

Państwo Teresa i Henryk Siemiakowie prowadzą Firmę Produkcyjno-Handlową Spółkę Jawną we Włodawie przy ulicy Saskiej. Firma jest producentem pieczywa oraz wyrobów cukierniczych. Funkcjonuje na rynku od 1990 r. i od samego początku swej działalności wykazuje bardzo dużą dynamikę rozwojową, co wynika w głównej mierze z tego, że produkty firmy cieszą się dużym uznaniem wśród konsumentów. W roku 1998 firma została laureatem prestiżowego tytułu „Polski Producent Żywności '98” za produkt chleb razowy żytni. Firma produkuje wyroby o wysokich walorach smakowych i jakościowych dzięki stosowaniu odpowiednich surowców oraz wypróbowanych od lat metod produkcji. Produkcja odbywa się zgodnie z normami unijnymi i w systemie HACCP, który został w firmie wdrożony w 2011 r. Obecnie promuje zdrowe pieczywo. Najchętniej kupowany jest CHLEB NATURA z dodatkiem ziaren oraz CHLEB POLESKI bez polepszaczy, na naturalnym zakwasie. Dużym powodzeniem wśród klientów cieszą się wyroby cukiernicze (ciasta, torty, sękacze, ciasteczka), których produkcja opiera się na tradycyjnych, domowych recepturach. Firma posiada własną sieć handlową a główne rynki zbytu to teren woj. Lubelskiego – Włodawa, Lublin, Chełm, Wisznice. Ponadto firma prowadzi własny hotel nad jeziorem Białym w Okunince. Firma uzyskała dotychczas wiele wyróżnień i nagród w tym: w 1998 roku – Laureat konkursu „Polski Producent Żywności '98” za chleb razowy żytni, w 2009 roku – Wyróżnienie za Najlepszy Debiut w sieci handlowej „Euro-Sklep”, w 2011 roku – Uzyskanie certyfikatu HCCP. Firma udziela się wspomagając różnego rodzaju instytucje publiczne oraz wspiera wiele imprez charytatywnych na terenie miasta jak i całego powiatu. Aktywnie wspiera idee i ducha przedsiębiorczości. Angażuje się w wkład i rozwój polskiej gospodarki.

„Bezpieczne Gospodarstwo Rolne”

Podczas trwania uroczystości Dni Otwartych Drzwi w Końskowoli, odbyło się rozstrzygnięcie **etapu wojewódzkiego XIV edycji Ogólnokrajowego Konkursu „Bezpieczne Gospodarstwo Rolne”**. Celem konkursu jest promocja bezpiecznej pracy w rolnictwie indywidualnym, zasad ochrony zdrowia i życia w gospodarstwach rolnych.

Organizatorami są: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Państwowa Inspekcja Pracy, Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Końskowoli (uczestniczył w formie merytorycznej) oraz inne instytucje i organizacje działające na rzecz poprawy bezpieczeństwa pracy w gospodarstwach rolnych oraz producenci maszyn i urządzeń rolniczych. Konkurs prowadzony był w trzech etapach tj. regionalny, wojewódzki oraz centralny.

Laureaci sześciu wojewódzkiego:

I miejsce zajęło gospodarstwo Elżbiety i Sławomira Capałów z miejscowości Dys (gm. Niemce),
II miejsce gospodarstwo Anny i Adama Skopów z miejscowości Nabroże (gm. Łaszczów),
III miejsce gospodarstwo Jolanty i Łukasza Chwalczuków z miejscowości Gęś (gm. Jabłoń).

Uczestnicy konkursu zostali uhonorowani dyplomami, a także cennymi nagrodami, które oprócz Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Lublinie ufundowali: Wojewoda Lubelski, Marszałek Województwa Lubelskiego, Państwowa Inspekcja Pracy, Lubelska Izba Rolnicza. Lubelski Ośrodek Doradztwa Rolniczego nagroził prenumeratą czasopisma „Lubelskie Aktualności Rolnicze”.

Konkurs Ekologiczny

W 2016 roku po raz dziewiąty rolnicy z województwa lubelskiego wzięli udział w Ogólnopolskim Konkursie na Najlepsze Gospodarstwo Ekologiczne.

Konkurs „Rolnik Lubelszczyzny”

Konkurs jest wspólną inicjatywą Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego, LODR w Końskowoli oraz Targów Lublin. Do konkursu zostało zgłoszonych 21 kandydatów, a do ostatniego etapu zakwalifikowało się 19 z nich. Uczestników konkursu oceniano w trzech kategoriach: produkcja roślinna, produkcja zwierzęca oraz ogrodnictwo. Zwycięzców V edycji konkursu „Rolnik Lubelszczyzny” poznaliśmy 22 listopada 2016 r. podczas Targów Sadowniczo-Warzywniczych Vege Fruit Expo w Lublinie. Inspiracją utworzenia konkursu była idea zaakcentowania rolniczego charakteru naszego regionu oraz zaprezentowania osiągnięć lubelskich producentów rolnych. Celem przedsięwzięcia jest popularyzacja nowoczesnego rolnictwa i aktywności społecznej na obszarach wiejskich oraz kreowanie pozytywnego wizerunku lubelskiej wsi i rolnictwa.

Zgłoszeń do konkursu dokonały instytucje i związki branżowe, w tym m.in. LODR w Końskowoli, który co roku typuje do konkursu najwięcej gospodarstw. W tegorocznej edycji na 21 zakwalifikowanych do konkursu gospodarstw nasza instytucja zgłosiła aż 14, w tym 6 gospodarstw w kategorii produkcji zwierzęcej, 4 - w ogrodniczej oraz 4 - w roślinnej. Gospodarstwa okazały się bardzo różnorodne pod względem skali produkcji, filozofii gospodarowania i wizji własnego rozwoju. Komisja konkursowa składająca się z ekspertów z branży podczas wizytacji zgłoszonych gospodarstw oceniała innowacyjne metody gospodarowania, wdrażanie nowoczesnych technologii i zdolność pozyskiwania funduszy.

Wyniki piątej edycji konkursu „Rolnik Lubelszczyzny” kształtują się następująco: w kategorii produkcji roślinnej zwyciężył Tomasz Bogucki z Rogalina (gmina Horodło), drugie miejsce zajął Ryszard Golewski z Józefowa (gmina Piaski), trzecie - Grzegorz Krymski z Koroszczyzna (gmina Terespol). W kategorii produkcji zwierzęcej triumfował Piotr Owczarski z Dębowierzchów (gmina Trzebieszów) przed Beatą i Piotrem Kondrackimi z Górnego (gmina Milejów) i Jackiem Łaskim z Łuniewa (gmina Międzyrzec Podlaski). Pierwsze miejsce w kategorii ogrodniczej zdobyli Jolanta i Rafał Smykowie z Wincentowa (gmina Lubartów), drugie - Mateusz Pietroń z Terpentyny (gmina Dzierzkowice), trzecie - Krzysztof Ambryszewski z Zarzecza (gmina Puławy). Konkurs „Rolnik Lubelszczyzny” pokazał, że sukces w tej dziedzinie również jest możliwy, a na Lubelszczyźnie nie brakuje rolników, którzy w sposób innowacyjny, mądry i bezpieczny produkują polską zdrową żywność. Podczas wizytacji gospodarstw przez komisję konkursową rolnicy często podkreślali, że na co dzień łączą przyjemne z pożytecznym, bo ich praca to również ich wielka pasja i hobby. „Nasze” lubelskie gospodarstwa często nie odbiegają swoim poziomem od gospodarstw naszych zachodnich sąsiadów, a nawet mogą być dla nich pozytywnym przykładem.

3.2. Program 2. Współpraca z organizacjami okołorolniczymi

Zadanie 1. Współpraca z organizacjami samorządowymi, instytucjami, szkołami i firmami rolniczymi

Instytucje i organizacje działające na rzecz rolnictwa to dość duża grupa.

Zgodnie z ustawą o jednostkach doradztwa rolniczego (art. 5, ust. 2) LODR w Końskowoli przy realizacji zadań współpracował z:

- Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa Oddział w Lublinie, Biura Powiatowe (szkolenia dla doradców, rolników, stoiska na targach).
- Agencją Rynku Rolnego w Lublinie (szkolenia dla doradców, rolników, stoiska na targach).
- Agencją Nieruchomości Rolnych w Lublinie.
- Kasą Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego (szkolenia, konkurs Bezpieczne Gospodarstwo Rolne, stoiska na targach) oraz ZUS.
- Bankami (Spółdzielczymi, BGŻ – szkolenia, wnioski kredytowe, stoiska na targach).
- Lubelską Izbą Rolniczą (konsorcja projektowe, szkolenia).
- Regionalnymi zarządami gospodarki wodnej (udział w programie ograniczania zanieczyszczenia azotanami pochodzenia rolniczego w gminach: Komarówka Podlaska, Wołyń, Żmudź, Głusk).
- Lokalnymi i regionalnymi organizacjami wspierania przedsiębiorczości (Fundacja Rozwoju Lubelszczyzny, Zrzeszenie Rol-Kąt, Lokalne Grupy Działania, Kluby 4-H, Centra Informacji Turystycznej, Stowarzyszenia: Eko-Lubelszczyzna, Przyjaciół Jeziorzan i inne).
- Szkołami (szkoły wyższe, szkoły rolnicze, Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Szkoła Główna Handlowa – udostępnianie obiektów wdrożeniowo-dydaktycznych, konferencje, ankiety).
- Instytutami badawczymi (Instytut Uprawy, Nawożenia i Gleboznawstwa - PIB w Puławach, Państwowy Instytut Weterynaryjny - PIB w Puławach, Instytut Nowych Syntezy Chemicznych - konferencje, szkolenia, konsorcja projektowe, prace demonstracyjne, Polska Akademia Nauk Lublin, Instytut Medycyny Wsi w Lublinie, Instytutem Ogrodnictwa w Skierniewicach, Instytutem Agrofizyki PAN w Lublinie, Instytutem Energetyki Odnawialnej w Warszawie).
- Wojewódzki lekarz Weterynarii, Inspekcja Sanitarna, Inspekcja Weterynaryjna.
- Organami administracji rządowej i jednostkami samorządu terytorialnego (Urząd Marszałkowski, Powiatowe Urzędy Pracy, Starostwa Powiatowe, Urzędy Gmin, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, Parki Krajobrazowe).
- Związkami zawodowymi i społeczno-zawodowymi organizacjami rolników.
- Jednostkami certyfikującymi (Ekogwarancja, Symbioimpex, Bimie).
- Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa.
- Spółdzielniami Mleczarskimi (Ryki, Radzyń, Krasnystaw, Piaski, Opole Lubelskie).
- FDPA w zakresie organizacji Powiatowych Punktów Konsultacyjnych Odnawialnych Źródeł Energii.
- Lubelskim Towarzystwem Ornitologicznym.
- CDR w Brwinowie wraz z Oddziałami.
- SDOO w zakresie doboru odmian z Listy Zalecanych Odmian, z nasiennictwem w zakresie możliwości zaopatrzenia rolników w kwalifikowany materiał siewny.
- Okręgową Stacją Chemiczno-Rolniczą w Lublinie.
- Lokalnymi mediami (Słowo Podlasia, Radio BIPER, Katolickie Radio Podlasie, czasopisma samorządu gminnego itp.): promowanie działalności LODR poprzez ogłoszenia o organizowanych imprezach, szkoleniach, seminariach, publikowanie artykułów informacyjnych, udzielanie wywiadów.
- Przedszkolami, szkołami podstawowymi, gimnazjalnymi i ponadgimnazjalnymi w zakresie prowadzonej działalności edukacyjnej oraz organizacji konkursów związanych z ekologią i ochroną środowiska.

3.3. Działalność wydawnicza

L.p.	Tytuł	Liczba tytułów	Łączny nakład (egz.)
Wydawnictwa periodyczne			
1.	„Lubelskie Aktualności Rolnicze”	12	81250
Wydawnictwa nieperiodyczne			
1.	Wydano foldery na XXVIV Wystawę Zwierząt Hodowlanych, Maszyn i Urządzeń Rolniczych: bydło mleczne, bydło mięsne, trzoda chlewna, drób użytkowy, drób ozdobny, króliki, konie, owce i kozy	8	220
2.	Opracowanie i druk afiszy	35	1948
3.	Opracowanie i druk zaproszeń	22	6698
4.	Pozostała działalność wydawnicza (usługi, druki, wizytówki, pisma firmowe, zaświadczenia o ukończeniu kursów)	45	16176
5.	Zdjęcia cyfrowe	85	9871
6.	Wydano ulotki: - Dopłaty bezpośrednie i modernizacja gospodarstw rolnych - Ekotrasa - Adresy PZDR'ów - Katalogi na Wystawę Zwierząt Hodowlanych	11	8020
7.	Wydano broszury: - Kasa fiskalna w gospodarstwie rolnym – Krystyna Laskowska - Ekotrasa skarbnicą bioróżnorodności - Album 60- lecie LODR w Końskowoli	3	5350

4. Priorytet 4. Zarządzanie Lubelskim Ośrodkiem Doradztwa Rolniczego

Działalność wewnętrzna

a) zarządzanie zasobami kadrowymi (szkolenia zewnętrzne i wewnętrzne)

Ważniejsze szkolenia zewnętrzne

Lp.	Nazwa szkolenia	Organizator	Ilość osób
1.	Dotacje Unijne dla przedsiębiorców, perspektywa finansowa 2014-2020	FINRYAN S.A.	2
2.	Energia obywatelska, rola regionów, miast i społeczności lokalnych w nowej polityce energetycznej - potencjał i wyzwania	EURONATUR FOUNDATION	2
3.	Inwestycje w gospodarstwach położonych na obszarach OSN	ARiMR	3
4.	Zasady naliczania sankcji i zwrotu płatności w działaniu rolno-środowisko-klimatycznym i działaniu rolnictwo ekologiczne oraz w programie rolnośrodowiskowym PROW 2007-2013, sankcje z tytułu nieprzestrzegania rozp.834/2007	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
5.	7 Międzynarodowa konferencja nawożenia	FRUIT Akademia, ZZO Warka, In Hort SKIERNIEWICE	3
6.	Biofach 2016	CDR w Brwinowie O/ Radom	1
7.	Integrowana ochrona gwarancją wysokiej jakości owoców na eksport i rynek krajowy	Instytut Ogrodnictwa	3
8.	III Ogólnopolska Konferencja - Warzywa Polowe	Bayer i PLANTPRESS	3
9.	Uprawa między plonów w gospodarstwach ekologicznych oraz w działaniu rolno - środowiskowo - klimatycznym	CDR w Brwinowie O/ Radom	1
10.	Zasady Bilansowania substancji organicznej w działaniu rolno - środowiskowo - klimatycznym	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
11.	Mikroorganizmy symbiotyczne w nauce i praktyce	IUNG	2
12.	Zasady wypełniania wniosku o przyznanie płatności w ramach systemów wsparcia bezpośredniego oraz płatności w ramach wybranych działań PROW na rok 2016	CDR Brwinów	3
13.	Konferencja " KOGENERACJA - perspektywy rozwoju inwestycji"	Progres Group	1
14.	Studia Podyplomowe w zakresie integrowanej produkcji roślinnej w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowym Instytucie Badawczym w Puławach	IUNG w Puławach	11
15.	Zmiany w przepisach ustawy VAT na tle nowelizacji 2016r. Z uwzględnieniem najnowszego orzecznictwa sądowego i wyroków ETS	Stowarzyszenie Księgowych w Polsce	1
16.	Szkolenie dla doradców raportujących rynek nawozów mineralnych - sprawozdawczość z rynku nawozów mineralnych	CDR w Brwinowie	1
17.	Wyniki badań naukowych umożliwiających wprowadzenie nowoczesnych rozwiązań w gospodarstwie ekologicznym	CDR w Brwinowie O/ Radom	2

18.	Przygotowanie wniosku oraz biznes planu dla działania „Premia dla młodych rolników”	CDR w Brwinowie O/ Radom	5
19.	Sprzedaż bezpośrednia i przetwórstwo żywności w gospodarstwie rolnym - nowe przepisy regulujące zasady prowadzenia działalności	CDR w Brwinowie O/ Radom	4
20.	Stan zdrowotny bydła mlecznego w gospodarstwach w świetle najnowszych badań	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
21.	Jakie informacje należy udostępnić w BIP? Aspekty prawne i praktyczne	Logonet Sp.z o.o.	1
22.	Kontrola obywatelska nad wdrażaniem polityki niskoemisyjnej	Polski Klub Ekologiczny Okręg Mazowiecki	1
23.	Spotkanie informacyjno-szkoleniowe pracowników WODR wykonujących zadania na rzecz SIR	CDR w Brwinowie	3
24.	Przygotowanie wniosku oraz biznes planu dla działania "Premia dla młodych rolników"	CDR w Brwinowie	4
25.	Zmiany w działaniach: rolno - środowiskowo - klimatycznym i rolnictwie ekologicznym e PROW 2014- 2020 oraz w programie rolnośrodowiskowym PROW 2007- 2013	CDR w Brwinowie O/ Radom	5
26.	Badania sprawności technicznej sprzętu naziemnego przeznaczonego do stosowania środków ochrony roślin	Centrum Szkoleniowe Techniki Ochrony Roślin przy Terenowym Zespole Doradztwa Rolniczego w Tarnowie	2
27.	Edukacyjne gospodarstwa rolne - profil edukacja ekologiczna i konsumencka	CDR w Brwinowie O/ Kraków	2
28.	Praktyczne wykorzystanie wyników Badań naukowych we wdrożeniu innowacji w produkcji roślinnej	CDR w Brwinowie O/ Radom	4
29.	Zarządzanie i realizacja LSR przez LGD zgodnie z zasadami Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	CDR Brwinów O/ Kraków	1
30.	Biogaz i kogeneracja - zarządzanie produkcją i magazynowanie energii. Wymiana doświadczeń polskich i niemieckich	Polsko - Niemiecka Izba Przemysłowo - Handlowa	1
31.	Praktyczne wykorzystanie wyników Badań naukowych we wdrożeniu innowacji w produkcji zwierzęcej	CDR w Brwinowie O/ Radom	3
32.	Szkolenie uzupełniające dla doradców rolnośrodowiskowych w zakresie działania rolno-środowiskowo- klimatycznego i rolnictwa ekologicznego	CDR w Brwinowie	139
33.	Spółdzielnie socjalne	CDR Brwinów O/ Kraków	2
34.	PROW 2014-2020 - Tworzenie grup i organizacji producentów	CDR w Brwinowie O/ Radom	5
35.	VAT w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na obszarach wiejskich	CDR Brwinów O/ Kraków	7
36.	Doroczne seminarium dla kierowników Działów Przedsiębiorczości, Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki WODR (Działów Rozwoju Obszarów Wiejskich)	CDR Brwinów O/ Kraków	2
37.	Szanse i zagrożenia w uprawie owoców	CDR w Brwinowie O/ Radom	2

38.	Integrowana ochrona roślin sadowniczych	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
39.	Problemy racjonalnej gospodarki nawozowej	CDR w Brwinowie O/ Radom	4
40.	Praktyczne aspekty prowadzenia działań upowszechnieniowych finansowych ze środków PROW 2014 - 2020	CDR w Brwinowie /O Poznań	5
41.	Techniki uprawy warzyw w aspekcie integrowanej ochrony roślin	CDR w Brwinowie /O Radom	3
42.	Kreowanie partnerstwa w ramach SIR dla działania Współpraca PROW 2014-2020	CDR Brwinów O/ Kraków	3
43.	XXI Międzynarodowa Konferencja Naukowa "Optymalne: technologia, genetyka oraz zdrowie - podstawą opłacalności chowu świń"	PIWET w Puławach	1
44.	XX Ogólnopolska konferencja na temat "Nowe tendencje w teorii i praktyce urządzania obszarów wiejskich. Rozwój obszarów wiejskich - stan obecny i perspektywy"	IUNG	1
45.	XI Ogólnopolskie Warsztaty Metodyki Doradztwa dla Kierowników Działów Metodyki Doradztwa Szkoleń i Wydawnictw	CDR Brwinów O/ Kraków	1
46.	Seminarium dla doradców rolniczych w IUNG - PIB w Puławach	IUNG	2
47.	Zasady działania Praformy Internetowej Ochrony Roślin	CDR Brwinów O/ Radom	2
48.	Innowacyjne rozwiązania w uprawach ekologicznych, w produkcji zwierzęcej oraz przetwórstwie produktów ekologicznych wdrażane w ekologicznych gospodarstwach demonstracyjnych województwa wielkopolskiego	CDR w Brwinowie O/ Radom	1
49.	Spotkanie informacyjno - szkoleniowe dla pracowników Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego wykonujących zadania na rzecz SIR	CDR w Brwinowie	3
50.	Jak wypromować produkt lokalny w Internecie	CDR w Brwinowie O/ Kraków	15
51.	Przygotowanie wniosku w ramach poddziałania " Płatności na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu dla młodych gospodarstw, którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi " objętego PROW 2014 - 2020	CDR w Brwinowie	2
52.	Prowadzenie księgowości w gospodarstwie rolnym i w działalności gospodarczej oraz rozliczanie VAT	CDR w Brwinowie O/ Kraków	8
53.	Przetwórstwo i marketing produktów rolnych PROW 2014- 2020	CDR w Brwinowie O/ Radom	4
54.	Racjonalne żywienie i zdrowy styl życia, z zastosowaniem roślin zielarskich w gospodarstwie domowym	CDR w Brwinowie O/ Kraków	1
55.	XII Ogólnopolskie Warsztaty Metodyki Doradztwa dla kierowników Działów Metodyki Doradztwa, Szkoleń i wydawnictw	CDR w Brwinowie	1
56.	Uprawa, odmian i zbiór jagody kamczackiej	Instytut Ogrodnictwa	3
57.	Wytwarzanie produktów regionalnych jako szansa aktywizacji gospodarstw utrzymujące lokalne rasy zwierząt i promocji zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich Lubelszczyzny	Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie	8

58.	Rozwój lokalny kierowany przez społeczność (RLKS) w nowej perspektywie PROW 2014- 2020	CDR w Brwinowie	1
59.	Innowacyjne metody gospodarowania zasobami wody w rolnictwie	CDR w Brwinowie	2
60.	Sprzedaż bezpośrednia. Inkubatory przetwórstwa lokalnego	CDR w Brwinowie O/ Kraków	1
61.	"Tworzenie grup producentów i organizacji producentów" PROW 2014- 2020	CDR w Brwinowie O/ Radom	4
62.	Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój	ARiMR	2
63.	Spotkanie doradców rolniczych w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin PIB w Radzikowie	CDR w Brwinowie O/ Kraków	2
64.	Regionalne Programy Operacyjne 2014 - 2020 dla rozwoju obszarów wiejskich	CDR w Brwinowie O/ Kraków	23
65.	Techniki sprzedaży i badania rynku w przedsiębiorstwach zlokalizowanych na obszarach wiejskich	CDR w Brwinowie O/ Kraków	10
66.	Szkolenie w zakresie doradzania prowadzanego przez doradców rolnośrodowiskowych	CDR w Brwinów	6
67.	Innowacje w produkcji mleka	CDR w Brwinowie O/ Radom	4
68.	Sady tradycyjne dawniej i dziś	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
69.	Innowacyjne niskoemisyjne praktyki agrotechniczne w produkcji rolniczej	CDR w Brwinowie O/ Radom	3
70.	V Doroczne Warsztaty dla Działów Promocji i Wydawnictw oraz Zastosowania Teleinformatyki z zakresu zabezpieczeń systemów e-learningowych na przykładzie Moodle oraz przygotowania materiałów dydaktycznych do szkoleń internetowych	CDR w Brwinowie O/ Kraków	1
71.	Wsparcie na przystąpienie do systemów jakości, które ma na celu zwiększenie uczestnictwa rolników w unijnych i krajowych systemach jakości (Podziałanie 3.1 w ramach PROW 2014-2020)	Agencja Rynku Rolnego	10
72.	Nauka dla praktyki - innowacyjne rozwiązania w ekologicznej produkcji rolnej	CDR w Brwinowie O/ Radom	1
73.	Innowacyjny rozwój energetyki prosumenckiej na obszarach wiejskich	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
74.	Najlepsze Wydawnictwo Wojewódzkich Ośrodków Doradztwa Rolniczego	CDR w Brwinowie O/ Poznań	2
75.	Nowoczesne technologie w pielęgnacji, zbiorze, przechowywalnictwie i przygotowaniu owoców	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
76.	Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich - sposób na sukces	CDR w Brwinowie	1
77.	Szkolenie "Uprawa drzew pestkowych - czereśnia"	Instytut Ogrodnictwa w Skierniewicach	3
78.	Spotkanie „Nauka Doradztwu Rolniczemu” w Instytucie Zootechniki - Państwowym Instytucie Badawczym w Balicach	MR i RW	2
79.	Możliwości pozyskiwania środków finansowych na działalność prowadzonych przez niezarejestrowane organizacje	CDR w Brwinowie O/ Kraków	1
80.	Spotkanie informacyjno- szkoleniowe dla pracowników WODR wykonujących zadania na rzecz SIR	CDR w Brwinowie	3

81.	Warsztaty dla pracowników administracji, organizacji pozarządowych, doradców rolnośrodowiskowych i nauczycieli	IUNG	2
82.	Forum wiedzy i innowacji	CDR w Brwinowie	7
83.	Warsztaty poświęcone lokalnym korzyściom z polityki klimatycznej	NFOŚiGW	1
84.	Wdrożenie innowacyjnych działań rolniczych przez członków Ogólnopolskiej Sieci Zagród Edukacyjnych	CDR w Brwinowie O/Kraków	1
85.	Praca z azbestem - aspekty zdrowotne, prawne i środowiskowe	Państwowa Inspekcja Pracy	1
86.	Innowacje w rolnictwie - upowszechnienie badań naukowych i przykłady wdrożeń w produkcji zwierzęcej	CDR w Brwinowie O/ Poznań	3
87.	Profilaktyka weterynaryjna w budynkach inwentarskich oraz Bioasekuracja jako najbardziej skuteczna ochrona świń przed afrykańskim pomorem świń	CDR w Brwinowie O/ Radom	2
88.	Działalność Lokalnych Grup Działania w Holandii jako przykład funkcjonowania LGD przy wykorzystaniu środków prywatnych do realizacji wybranych działań - funkcjonowanie LGD i Organizacji w wybranych krajach Europy	CDR w Brwinowie O/ Kraków	4
89.	Bezpieczeństwo energetyczne Polski i Unii Europejskiej	KUL	1
90.	Odnawialne źródła energii na obszarach wiejskich	Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego	1
91.	Dokumentacja pracownicza	INFOS Centrum Szkoleń i Doradztwa Prawnego	3
92.	Promocja produktu turystyki wiejskiej i agroturystyki w kontekście nowych trendów rynku turystycznego	Polska Federacja Turystyki Wiejskiej	1
93.	Zasady refundacji kosztów z pomocy technicznej w ramach PROW 2014- 2020	AR i MR	3
94.	Wykorzystanie roślin białkowych w gospodarstwie rolnym ze szczególnym uwzględnieniem żywienia zwierząt	CDR w Brwinowie O/Radom	2
95.	Kierunki rozwoju teleinformatyki w jednostkach doradztwa rolniczego spotkanie informacyjno - szkoleniowe	CDR w Brwinowie	1
96.	Dobra praktyka higieniczna w gospodarstwach z produkcją roślinną	CDR w Brwinowie O/Radom	3
97.	Możliwości pozyskiwania środków finansowych na działalność prowadzoną przez nie zarejestrowane organizacje	CDR w Brwinowie O/ Kraków	20
98.	System QMP, profesjonalne doradztwo szansą zwiększenia opłacalności produkcji bydła opasowego	CDR w Brwinowie	2
99.	Zarządzanie ryzykiem w podmiotach gospodarczych na obszarach wiejskich	CDR w Brwinowie O/ Kraków	2
100.	Spotkanie grupy roboczej do spraw integrowanej ochrony roślin	MR i RW	2
101.	Podatek VAT - istotne problemy i projektowane zmiany na 2017 rok	Stowarzyszenie Księgowych w Polsce	1

102.	Podatek dochodowy od osób fizycznych z uwzględnieniem zmian na 2016 / 2017 roku	Wektor Wiedzy	3
103.	Obsługa Generatora wniosków w ramach pomocy technicznej PROW 2014 - 2020	AR i MR	2
104.	Seminarium podsumowujące zadania realizowane w 2016 roku w ramach Programu Wieloletniego (2015 - 2016)	IO w Skierniewicach	3

Ważniejsze zrealizowane szkolenia wewnętrzne dla pracowników LODR w Końskowoli

Lp.	Temat	ZDR/Dział	Liczba szkoleń	Liczba uczestników
1.	„Towarowe transakcje wewnątrzspółnotowe” - warsztaty szkoleniowe	NEK	2	30
2.	Afrykański pomór świń - zagrożenie i bioasekuracja	ZDR we Włodawie, ZDR w Łęcznej, ZDR w Janowie Lubelskim, ZDR w Wisznicach, ZSP, ZDR w Elizówce	6	74
3.	Dlaczego warto uprawiać soję	ZDR we Włodawie	1	7
4.	Fotowoltaika - dobór instalacji i zastosowanie w gospodarstwie	ZEŚ	1	14
5.	Fundusze na rozwój przedsiębiorczości	ZWG	1	10
6.	Funkcjonowanie organizacji pozarządowych - aktualne zmiany prawne	ZWG	1	5
7.	Przeprowadzanie postępowania ofertowego dla gospodarstw które złożyły wnioski na MGR	ZDR w Wisznicach	1	5
8.	Innowacyjne metody zarządzania gospodarstwem mlecznym	ZSP	1	14
9.	Inwestycji odtwarzających potencjał produkcji rolnej	NPP	1	20
10.	Kompleksowe zwalczanie chwastów w sadach jabłoniowych, gruszkowych i winorośli. Nawadnianie upraw sadowniczych i warzywniczych	ZSP	1	11
11.	Ekstremalne zjawiska pogodowe a optymalna ochrona zbóż. Chronisz uprawy, chronisz siebie. Jak obchodzić się ze środkami ochrony roślin	ZDR w Zamościu	1	18
12.	Korekty w podatku VAT	NEK	1	19
13.	Kredyty preferencyjne – zmiany nowe linie	NEK, ZDR w Bełżycach	2	19
14.	Metodyka realizacji zadań doradczych z zakresu Wiejskiego Gospodarstwa Domowego i Agroturystyki w 2016 roku	ZWG	1	17
15.	Modernizacja gospodarstw rolnych w PROW 2014-2020	ZDR w Białej Podlaskiej, ZDR w Rykach, ZDR w Elizówce, ZDR w Krasnymstawie, ZDR w Kraśniku, NPP	6	167

16.	Możliwości obniżenia kosztów produkcji żywca wieprzowego	ZSP	1	28
17.	Nowoczesne technologie w uprawie i ochronie malin oraz truskawek	ZSP	1	14
18.	Nowości w uprawie rzepaku	ZDR w Zamościu	1	21
19.	Ochrona różnorodności biologicznej na terenach rolniczych i instrumenty wsparcia	ZEŚ	2	38
20.	Organizacja pracy Działu Ekonomiki	NEK	1	30
21.	Uprawy soi w województwie lubelskim	ZSP	1	62
22.	Rachunkowość rolna dla rachmistrzów PL FADN- zamykanie roku obrachunkowego 2015	NEK	1	12
23.	Precyzyjne rolnictwo przyszłością nowoczesnego gospodarstwa	ZSP	1	42
24.	Prezentacji wyników zadań wdrożeniowych w 2015 r.	NEK	1	42
25.	Produkcja żywca wieprzowego i innowacyjnych technologii	ZDR we Włodawie	1	5
26.	Profilaktyka mastitis szansą na obniżenie kosztów produkcji mleka	ZSP	1	32
27.	Działanie rolno-środowiskowo-klimatyczne	ZDR we Włodawie	1	5
28.	PROW 2014-2020: Premia dla młodych rolników	ZDR w Zamościu	1	19
29.	Przypomnienie zasad metodyki pracy doradcy - sprawozdawczość elektroniczna, prowadzona dokumentacja	ZDR w Zamościu	1	19
30.	Restrukturyzacja małych gospodarstw	ZDR w Elizówce	1	6
31.	Rolnictwo ekologiczne	ZDR we Włodawie	1	5
32.	Sprzedaż bezpośrednia z gospodarstwa	ZDR we Włodawie	1	5
33.	Stosowanie zasad konkurencyjności - modernizacja gospodarstw rolnych	ZDR w Końskowoli	1	7
34.	Zmiany w rozporządzeniach w Programie rolno-środowiskowym, działaniu rolno-środowiskowo-klimatycznym i działaniu rolnictwo ekologiczne	ZEŚ	1	115
35.	Rozliczanie podatku VAT. Nowy VAT	NEK	2	40
36.	Typologia gospodarstw rolnych - dobór na 2017 r.	ZDR w Zamościu, ZDR w Biłgoraju	2	27
37.	Ubezpieczenia dla rolników	ZDR w Bełżycach	1	4
38.	Warsztaty FADN	NEK	3	128
39.	Warsztaty florystyczne (ozdoby bożonarodzeniowe)	ZDR we Włodawie	1	6
40.	Wsparcie dla rolników, którzy zdecydują się przekazać swoje gospodarstwo. Poddziałanie 6.5 "Płatność na rzecz rolników kwalifikujących się do systemu małych gospodarstw, którzy trwale przekazali swoje gospodarstwo innemu rolnikowi"	ZDR w Zamościu, NPP, ZDR we Włodawie, ZDR w Janowie Lubelskim	5	188

41.	Wsparcie inwestycji w przetwarzanie produktów rolnych, obrót nimi lub ich rozwój	NPP	1	38
42.	Zalecane odmiany zbóż do uprawy na terenie woj. lubelskiego	ZSP	1	10
43.	Zapobieganie afrykańskiemu pomorowi świń	ZDR w Biłgoraju	1	43
44.	Zapoznanie Doradców z sytuacją na rynku ziemniaczanym oraz przedstawienie nowych odmian jadalnych na rynku krajowym	ZDR we Włodawie	1	6
45.	Zasady opracowywania planów działalności doradczej na rok 2017	ZDR w Zamościu	1	22
46.	Zasady prowadzenia rachunkowości FADN w roku 2017	NEK	1	29
47.	Zasady przyznawania dopłat bezpośrednich i rolnośrodowiskowych w 2016 roku	ZDR w Krasnymstawie, ZDR Biłgoraj, ZDR w Białej Podlaskiej, NPP, ZSP, ZDR w Końskowoli, ZDR w Rykach	9	211
48.	Zasady sporządzania wniosków o udzielenie pomocy dla producentów rolnych, w których gospodarstwach powstały szkody w uprawach	ZDR w Opolu Lubelskim	1	5
49.	Zasady przyznawania płatności bezpośrednich i wypełnienie wniosku, płatności PROW na rok 2016 oraz zmiany IRZ	ZDR w Chełmie, ZDR w Opolu Lubelskim, ZDR w Kraśniku, ZDR w Lubartowie, ZDR w Elizówce, ZDR w Zamościu, ZDR w Radzynie Podlaskim, ZDR w Łęcznej,	9	127
50.	Zdrowie zwierząt a bezpieczeństwo żywności	ZSP	1	16

b) zarządzanie jakością

Skuteczność systemu zarządzania jakością i jego zgodność z wymaganiami normy ISO 9001:2008 oceniana jest podczas corocznie planowanych audytów wewnętrznych, przeglądu zarządzania oraz przez jednostkę certyfikującą.

W 2016 roku wykonano 4 audyty wewnętrzne, podczas których nie stwierdzono niezgodności. Zbadana została prawidłowość funkcjonowania procesów realizowanych przez poszczególne komórki organizacyjne, nadzór nad dokumentami i zapisami, organizacja pracy, planowanie i realizacja świadczonych usług, zadowolenie klienta oraz wykorzystanie zasobów.

Podczas przeglądu zarządzania poddane ocenie zostały następujące zagadnienia: monitorowanie, analiza i opracowanie danych dotyczących funkcjonowania procesów oraz zgodności usług, doskonalenie systemu zarządzania, działania korygujące i zapobiegawcze oraz informacje zwrotne od klientów. Na podstawie analizy sprawozdawczości elektronicznej, bieżącej kontroli, audytów oraz ankiet badających zadowolenie klientów, można stwierdzić, że dane dotyczące funkcjonowania procesów i zgodności usług wykazują zdolność do osiągnięcia zaplanowanych wyników. Są też zbieżne z celami założonymi w Programie działalności na rok 2016. Podejmowane działania pozostają w zgodzie z przepisami prawa, są celowe i terminowe. Zasoby, którymi dysponuje ośrodek używane są w sposób

racjonalny i efektywny. Informacje udostępniane przez LODR są rzetelne i aktualne. Doskonalenie systemu zarządzania jakością związane jest z kierunkiem rozwoju i polityką ośrodka, zmianami prawa, a także wiedzą na temat potrzeb klientów.

Wyniki audytu ponownej certyfikacji, przeprowadzonego przez jednostkę certyfikacyjną TÜV Rheinland, potwierdzają, że LODR wdrożył skuteczny i efektywny system zarządzania jakością, który spełnia wymagania normy ISO 9001:2008 oraz jest odpowiednio utrzymywany i doskonalony.

III. DZIAŁALNOŚĆ ODPLATNA

Zadanie 1. Wnioski i opracowania

Doradcy realizowali to zadanie poprzez pomoc rolnikom w przygotowywaniu wniosków i innych opracowań w celu pozyskania funduszy z PROW i innych programów Unii Europejskiej oraz funduszy krajowych.

Lp.	Wybrane działania	Ilość	
		Plan	Wykonanie
1.	Wnioski i opracowania w tym między innymi:	12809	40176
	Wnioski na dopłaty bezpośrednie	10188	30359
	Wnioski o płatność rolnośrodowiskową	1401	3503
	Plany działalności rolnośrodowiskowej, ekologicznej	153	1046
	Plany nawozowe	273	692
	Modernizacja gospodarstw rolnych - dofinansowanie	-	492
	Premia dla Młodego Rolnika	-	138
	Wniosek o dopłatę do materiału siewnego	-	192
	Wniosek o udzielenie wsparcia producentom trzody chlewnej, ankiety IHAR,	-	252

Zadanie 2. Prowadzenie szkoleń i kursów kwalifikacyjnych

Zrealizowane działania

Lp.	Działanie	Ilość		Liczba uczestników
		Plan	Wykonanie	Wykonanie
1.	Doradztwo w zakresie środków ochrony roślin	1	6	88
2.	Stosowanie środków ochrony roślin	81	226	5524
3.	Integrowana produkcja roślin	-	13	356
4.	Operator kombajnów zbożowych	2	6	240

IV. PROJEKTY ZREALIZOWANE W 2016 R.

Tytuł projektu	Produkty (liczba działań i liczba uczestników)	Rezultaty	Okres realizacji	Koszt zadania uzyskane dofinansowanie i jego źródła	Uwagi
Cykl spotkań informacyjno-aktywizujących promujących Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR) w województwie lubelskim	Działanie polegało na zorganizowaniu i przeprowadzeniu 5 spotkań informacyjno-aktywizujących dla 150 osób, każde spotkanie 30-osobowe, dla rolników, grup rolników, organizacji rolników, doradców rolniczych, przedstawicieli nauki, instytucji naukowo-badawczych, przedsiębiorców sektora rolno-spożywczego	Zapoznanie uczestników spotkań z funkcjonowaniem Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, zagadnieniem innowacji w rolnictwie oraz możliwościami praktycznego zastosowania przedstawianych rozwiązań, nawiązanie kontaktów i współpracy pomiędzy potencjalnymi uczestnikami grup operacyjnych	01.02.2016 – 31.05.2016	20 381,75 zł Przedsięwzięcie zostało zrealizowane w ramach Planu Operacyjnego KSOW na lata 2016-2017 w zakresie Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR). Finansowanie – dotacja celowa z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	
Cykl spotkań informacyjno-aktywizujących promujących Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR) w województwie lubelskim	Działanie polegało na zorganizowaniu i przeprowadzeniu 5 spotkań informacyjno-aktywizujących dla 150 osób, każde spotkanie 30-osobowe, dla rolników, grup rolników, organizacji rolników, doradców rolniczych, przedstawicieli nauki, instytucji naukowo-badawczych, przedsiębiorców sektora rolno-spożywczego	Zapoznanie uczestników spotkań z funkcjonowaniem Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, zagadnieniem innowacji w rolnictwie oraz możliwościami praktycznego zastosowania przedstawianych rozwiązań, nawiązanie kontaktów i współpracy pomiędzy potencjalnymi uczestnikami grup operacyjnych	01.09.2016 – 31.12.2016	20 750,95 zł Przedsięwzięcie zostało zrealizowane w ramach Planu Operacyjnego KSOW na lata 2016-2017 w zakresie Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR). Finansowanie – dotacja celowa z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 -	Działanie polegało na zorganizowaniu 3 dniowego wyjazdu szkoleniowo-studijskiego dla 50 osób:	Zapoznanie uczestników spotkań z tworzeniem oraz funkcjonowaniem sieci kontaktów pomiędzy podmiotami działającymi na	01.09.2016 - 31.12.2016	29 632,84 zł Przedsięwzięcie zostało zrealizowane w ramach Planu Operacyjnego KSOW na lata 2016-2017 w zakresie Sieci na	

drogą do innowacji i sukcesu	rolników, grup rolników, organizacji rolników, doradców rolniczych, przedstawicieli nauki, instytucji naukowo-badawczych, przedsiębiorców	obszarach wiejskich, koncepcji Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, możliwość finansowania innowacji oraz pokazanie dobrych przykładów - gospodarstw rolnych i podmiotów gospodarczych, wprowadzających innowacje w swojej działalności		rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR). Finansowanie – dotacja celowa z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	
Działanie "Współpraca" - narzędziem wspierania innowacyjności oraz grup operacyjnych	Działanie polegało na organizacji i przeprowadzeniu 15 szkoleń, każde po 40 osób, dla 600 osób: rolników, grup rolników, posiadaczy lasów, przedstawicieli instytutów naukowych/uczeln wyższych (naukowców), przedsiębiorców sektora rolnego i spożywczego oraz sektorów działających na rzecz sektora rolnego i spożywczego	Rezultatem operacji była promocja i pomoc w tworzeniu grup operacyjnych, poszukiwanie potencjalnych partnerów do współpracy na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich, promocja możliwości finansowania innowacyjnych projektów wdrażanych w rolnictwie i na obszarach wiejskich	01.09.2016 - 31.12.2016	65 127,62 zł Przedsięwzięcie zostało zrealizowane w ramach Planu Operacyjnego KSOW na lata 2016-2017 w zakresie Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR). Finansowanie – dotacja celowa z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	
Grupa producencka potencjałem na grupę operacyjną	Działanie polega na zorganizowaniu 3 konferencji dla 210 osób, po 70 osób każda, dla rolników, grup rolników, organizacji rolników, doradców rolniczych, przedstawicieli nauki, pracowników instytucji działających na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, przedsiębiorców sektora rolno-spożywczego	Celem operacji jest promowanie profesjonalnej współpracy i realizacji przez rolników wspólnych inwestycji poprzez tworzenie się grup operacyjnych, zrzeszanie się producentów rolnych w grupy producenckie, tworzenie wspólnych struktur handlowych czy powiązań organizacyjnych lub innych form współpracy, promocja wspólnego wdrażania innowacyjnych rozwiązań poprzez tworzenie się grup operacyjnych realizujących projekty w ramach działania "Współpraca" bądź partnerstw na rzecz innowacji	01.09.2016 - 30.06.2017	43 622,71 zł Przedsięwzięcie zostało zrealizowane w ramach Planu Operacyjnego KSOW na lata 2016-2017 w zakresie Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR). Finansowanie – dotacja celowa z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi	Operacja jest w trakcie realizacji. Zostały zakupione materiały szkoleniowe.

<p>Ochrona bioróżnorodności w ramach edukacji ekologicznej na ścieżce dydaktycznej „EKOTRASA”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - warsztaty edukacyjne, - karmniki dla ptaków, - poidelko automatyczne dla ptaków, - budki lęgowe dla ptaków, - karmnik dla wiewiórek, - domek dla owadów pożytecznych, - kompostownik, - nagrody książkowe, - słupki interaktywne z nazwami drzew, - druk broszury „Ekotrasa – skarbnicą bioróżnorodności”, - druk ulotki informacyjnej „Ekotrasa” 	<p>Projekt zrealizowano w całości. Przeszkolono 390 uczniów. Rozprowadzono broszury (nakład 4250 szt.) i ulotki (nakład 5000 szt.). Podniesiono świadomość ekologiczną oraz poziom wiedzy z zakresu bioróżnorodności</p>	<p>Marzec – październik 2016</p>	<p>19 648,34 zł dofinansowanie – 9815,34 zł</p>	<p>Rozliczony pozytywnie</p>
---	---	--	---	---	------------------------------

Spotkania promujące SIR w województwie lubelskim

W maju 2016 r. odbyło się pięć spotkań informacyjno - aktywizujących, promujących „Sieć na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich (SIR)” w województwie lubelskim. Operację zrealizowano w ramach Planu Operacyjnego KSW na lata 2016-2017 w zakresie SIR.

Celem spotkań było zapoznanie uczestników z funkcjonowaniem Sieci, zagadnieniem innowacji w rolnictwie, możliwościami praktycznego zastosowania przedstawionych rozwiązań oraz nawiązanie kontaktów i współpracy pomiędzy potencjalnymi uczestnikami przyszłych grup operacyjnych.

Pierwsze spotkanie, które odbyło się **w gminie Końskowola** 12.05.2016 r., było poświęcone zagadnieniu przetwórstwa. Wykładowcą była dr inż. Monika Michalak-Majewska z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Omawiając temat „Nowe surowce owocowe i warzywne oraz potencjalne kierunki przetwórstwa”, przedstawiła zapominanie już rośliny nadające się do przetworzenia, jak pigwa pospolita, jagody goji, rabarbar, oraz nowości: marchew fioletową, czarną rzodkiew, fioletowy ziemniak, ziemniak truflowy. Uczestnikami spotkania były osoby zajmujące się przetwórstwem w swoim gospodarstwie.

W spotkaniu **w gminie Ulan Majorat** 18.05.2016 r. wzięły udział osoby zajmujące się produkcją zwierzęcą w swoim gospodarstwie, w szczególności utrzymujące bydło mleczne oraz trzodę chlewną. Wykłady poprowadzili prof. dr hab. Piotr Guliński z Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach oraz mgr Marcin Hałabis z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Omówili oni zagadnienia „Możliwości poprawy skuteczności i reprodukcji w stadach bydła mlecznego” oraz „Nowoczesna produkcja świń - aktualne problemy produkcji wieprzowiny”.

Następne spotkanie odbyło się 23.05.2016 r. **w gminie Rybczewice**. Poświęcone było „Nowoczesnym tendencjom w hodowli i agrotechnice zbóż”. Wykład wygłosiła dr hab. Alicja Sułek z Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach PIB. Uczestnikami spotkania byli producenci zbóż.

Na spotkaniu **w gminie Łaziska** 24.05.2016 r. wykładowcami byli naukowcy z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Dr Iwona Szot omówiła temat „Świdośliwa - alternatywa upraw sadowniczych na słabszych glebach”, przedstawiając różne odmiany tego gatunku oraz sposób ich uprawy. Dr Tomasz Lipa wygłosił wykład pt. „Nowe metody zapobiegania skutkom niekorzystnych zjawisk atmosferycznych”. Wyjaśnił on, w jaki sposób chronić plantacje przed niekorzystnymi zjawiskami atmosferycznymi w sadach. W spotkaniu uczestniczyły osoby zajmujące się produkcją sadowniczą w swoich gospodarstwach.

Spotkanie **w gminie Parczew** odbyło się 25.05.2016 r. Prelegentem była dr Alina Kolwaczyk-Juško z Uniwersytetu Przyrodniczego w Lublinie. Omówiła dwa tematy „Energetyczne wykorzystanie biomasy szansą na rozwój obszarów wiejskich” oraz „Energia słoneczna - nowoczesne wykorzystanie w gospodarstwie rolnym”. W spotkaniu uczestniczyły osoby zainteresowane tematem odnawialnych źródeł energii.

Na spotkaniach przedstawiono zasady **nowego działania PROW 2014-2020 „Współpraca”**. Wsparcie w jego ramach można otrzymać na tworzenie i funkcjonowania grup operacyjnych (partnerstw) na rzecz innowacji oraz realizację przez te grupy projektów, które prowadzą do opracowania nowych rozwiązań w zakresie nowych produktów, praktyk, procesów, technologii, metod organizacji i marketingu w sektorach: rolnym, spożywczym i leśnym. Przedstawiona została też koncepcja „Sieci na rzecz innowacji w rolnictwie i na obszarach wiejskich”.

W dniach 25-27 października 2016 r. zorganizowano wyjazd szkoleniowo-studyjny pt. „Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 droga do innowacji i sukcesu”. Program obejmował część teoretyczną i praktyczną (700 ha gospodarstwo specjalizujące się w uprawie pszenicy ozimej, rzepaku ozimego, kukurydzy na ziarno i roślin strączkowych oraz z 200 ha plantacją borówki amerykańskiej, zakład produkcyjny BioConcept-Gardenia w Tarnogrodzie, ekologiczne gospodarstwo ogrodnicze w Tranogrodzie oraz gospodarstwo zajmujące się chowem bydła mięsnego rasy Limousine).

			RDZ LOB		ZDR BE	ZDR BP	ZDR B	ZDR BF	ZDR CH	ZDR EL	ZDR HR	ZDR AL	ZDR KO	ZDR OS	ZDR VR	ZDR LU	ZDR AE	ZDR LU	ZDR OL	ZDR PA	ZDR PR	ZDR RP	ZDR HY	ZDR TL	ZDR WI	ZDR WL	ZDR ZA	ZDR P	ZDR S	ZDR Z	NRK	WPP	MR		
1.2.5.5		Działania	0																																
1.2.5.6		Analiza rybołówstwa i rybactwa	62																																
1.2.5.7		Wzrost rybactwa i rybactwa	4																																
1.2.5.8		Monitorowanie cen rybactwa	892	1099	99	103	99	103	44	70	1																								
1.2.5.9		Monitorowanie cen rybactwa i rybactwa	239	239	12	33	12	29	12	12	12																								
1.2.5.10		Monitorowanie cen rybactwa i rybactwa	2	2	2	2	2	2	2	2	2																								
1.2.5.11		Monitorowanie cen rybactwa i rybactwa	865	1168	48	59	48	105	48	48	98	110	3	48	47	98	72	23	48	47	50	50	24	40	48	30	40	48	40	48	40	48	40	48	
1.2.5.12		Line bazy danych rybactwa i rybactwa	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3		
1.2.5.13		Porady	255	316	10	18																													
1.2.6		Zadanie 6. Grupowe formy gospodarowania																																	
1.2.6.1		Skierunki	13	14																															
1.2.6.2		Skierunki wyjazdowe	293																																
1.2.6.3		Skierunki	0																																
1.2.6.4		Wskazania	197	172																															
1.2.6.5		Porady	197	172																															
2		Priorytet 2. Zrównowazyony rozwój obszarów wiejskich																																	
2.1		Program 1. Działania proekologiczne i ochrona środowiska																																	
2.1.1		Zadanie 1. Kształtowanie postaw i zachowań mieszkańców obszarów wiejskich sprzyjających ochronie środowiska																																	
2.1.1.1		Skierunki	51	51																															
2.1.1.2		Skierunki wyjazdowe	637																																
2.1.1.3		Skierunki	0																																
2.1.1.4		Wskazania	31	42																															
2.1.1.5		Porady	1395	1637																															
2.1.1.6		Zadania wyjazdowe - opozycyjne w tym	176	344	0	0	111	106	6	6	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2.1.1.7		Wskazania	70	68																															
2.1.1.8		Wskazania	47	46																															
2.1.1.9		Wskazania	93	93																															
2.1.2		Zadanie 2. Doradztwo dla rolników gospodujących na obszarach objętych Dyrektywą Azoanową (OSN)																																	
2.1.2.1		Skierunki	4	4																															
2.1.2.2		Skierunki wyjazdowe	139																																
2.1.2.3		Skierunki	0																																
2.1.2.4		Wskazania	3	5																															
2.1.2.5		Porady	197	183																															
2.1.3		Zadanie 3. Propagowanie ekologicznych metod produkcji żywności																																	
2.1.3.1		Skierunki	27	28																															
2.1.3.2		Skierunki wyjazdowe	0	1																															
2.1.3.3		Skierunki	2	3																															
2.1.3.4		Wskazania	170																																
2.1.3.5		Porady	25	34																															
2.1.3.6		Zadania wyjazdowe - opozycyjne w tym	1024	1272																															
2.1.3.7		Wskazania	59	37	0	0	7	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
2.1.3.8		Wskazania	4	5																															
2.1.3.9		Wskazania	25	24																															
2.1.4		Zadanie 4. Realizacja zadań wynikających z programów rolnodowodowych i rolnodowodowo-klimatycznych																																	
2.1.4.1		Skierunki	46	51																															
2.1.4.2		Skierunki wyjazdowe	0	0																															
2.1.4.3		Skierunki	0																																
2.1.4.4		Wskazania	63	29																															
2.1.4.5		Porady	2860	3761	20	31	150	263	35	60	97	200	380	6	50	38	85	161	170	208	195	217	105	128	170	154	45	88	100	85	65	439	110	120	118
2.1.5		Zadanie 5. Wspieranie wykorzystania surowców rolniczych w pozyskiwaniu odnawialnych źródeł energii																																	
2.1.5.1		Skierunki	12	14																															
2.1.5.2		Skierunki wyjazdowe	0	0																															
2.1.5.3		Skierunki	1	6																															
2.1.5.4		Wskazania	8	33																															
2.1.5.5		Porady	229	181																															
2.1.5.6		Zadania wyjazdowe - opozycyjne w tym	14	16																															
2.2		Program 2. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości i aktywizacja mieszkańców obszarów wiejskich																																	

